

तथौघ्रावपि द्वावपि कर्णौ छि
जिह्वां वितस्तिमात्रामाक्षिण्य त
न्ति इति ॥ २२ ॥ तथा—

(टीकार्थ) वे परमाधार्मिक, पृ
युक्त निर्विवेकी नारकि जीमकी नाभि
कान काट लेते हैं । तथा मद्य मार
जिह्वाको एक चीत्ता बाहर निकाल

मूलम्—ते तिप्पमाणा त
गलन्ति ते सोणिअपूयमं

(छाया) ते तिप्पमाना ३
गलन्ति ते सोणि

(अन्वयार्थ) (तिप्पमाणा)
अज्ञानी (तालसपुटव) सूर्ये :
नरकमे (थणति) रोते रहते हैं ।
अज्ञोमं रार लगाये हुए (सोणि
गिराते रहते हैं ।

(भावार्थ) वे अज्ञानी नार
त्रके समान रातदिन शब्द करते
गये हुए वे नारकि जीम रक्त, प

(टीका) 'ते' छिन्नना
प्रदेशे रात्रिं

श्री छत्तरंगच्छीय ज्ञान मन्दिर, एजमर

श्री छत्तरंगच्छीय ज्ञान मन्दिर

ॐ अहं ।

श्री समवायाङ्ग सूत्र (चतुर्थ अंग) मूळ तथा मूळ अने टीकानुं गुजराती भाषान्तर

भाषान्तरकर्ता—शास्त्री जेठालाल हरिभाइ.

सहायक—जैनशास्त्रशैली अनुसार यथामति संशोधन करनार
कुं व र जी आ णं द जी.

छपावी प्रसिद्ध करनार

श्री जैन धर्म प्रसारक सभा

वीर सं २४६५]

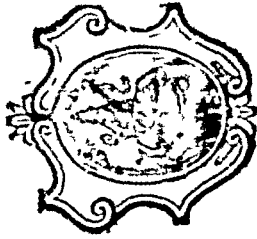
[विक्रम सं १९९५]

किंमत रु. ११-००

मुद्रक—

शा. गुलामचंद लखुमाई

महोदय प्रेस-भावनगर.

प्रत १०००

किंमत रुपिया अण

श्रीसमवायाङ्ग सूत्र

(चोथुं अंग)

मूळ अने मूळ तथा टीकाना अर्थ साथे

टीकाकारणुं मंगलादिक—

श्रीवर्धमानमानस्य, समवायाङ्गवृत्तिका । विधीयतेऽन्यशास्त्राणां, प्रायः समुपजीवनात् ॥ १ ॥

श्री वर्धमानस्वामीने नमस्कार करीने समवायांग सूत्रनी वृत्ति (टीका) प्राये करीने अन्य शास्त्रो नो आश्रय-आधार लडने मारावडे कराय छे (हुं करं छु.).

दुःसंप्रदायादसदूहनाद्वा, भणिष्यते यद्वितथं मयेह ।

तद्धीधनैर्मानुसुक्मपयद्भिः, शोधयं मतार्थक्षतिरस्तु मैवम् ॥ २ ॥

दुष्ट (खोटा) संप्रदायथी अथवा खोटा तर्क करवाथी आ शास्त्रमां माराथी जे कांई खोटुं कहेवाय, ते मारा पर अनु-
कंपा करनारा बुद्धिमानोए शोधवुं-शुद्ध करवुं, एवी रीते करवाथी मत (शास्त्रसंमत) अर्थनी क्षति न थाओ.

अहीं स्थानांग नामना त्रीजा अंगना अनुयोग (व्याख्या) पछी आ समवाय नामना चोथा अंगनो अनुयोग अनु-
क्रमे प्राप्त थयेलो छे. तेथी हवे तेनो आरंभ कराय छे. तेमां फळ विगरे द्वारोनो विचार स्थानांगना अनुयोग प्रमाणे अनुक्रमे
जाणी लेवो. विशेषमां आ (समवाय) नो समुदाय अर्थ आ प्रमाणे छे—‘ सम् ’ एटले सम्यक्प्रकारे, ‘ अव ’ एटले
अधिकपणाए करीने ‘ अय (अयनं) ’ एटले परिच्छेद-अवधारण अर्थात् जीवाजीवादिक विविध पदार्थना समूहनुं ज्ञान
जेमां छे ते ‘ समवाय ’ कहेवाय छे. अथवा ‘ समवतरन्ति-संमिलन्ति ’ एटले विविध प्रकारना
जीवादिक पदार्थों जेने विषे अभिधेय(वाच्य)पणाए करीने अवतरे छे-एकठा थाय छे (मळे छे-जाणवामां आवे छे)
ते ‘ समवाय ’ कहेवाय छे. ते समवाय प्रवचनरूपी पुरुपुं अंग होवाथी ‘ समवायांग ’ कहेवाय छे. श्री श्रमण भगवंत
महावीर-वर्धमानस्वामीना पांचमा गणधर आर्य सुधर्मास्वामी जंबू नामना पोताना शिष्यने समवायांगनो अर्थ कहेवाने
इच्छता सता ते वखते पोताना धर्माचार्य भगवानने विषे बहुमानने प्रगट करता तथा पोताना वचनेने विषे समग्र

१ तस्स फलजोगमगल-समुदायतथा तहेव दाराइ । तब्भेयनिरुत्तिकमपयोयणाई च वच्चाइ ॥ १ ॥

फळ (प्रयोजन), योग (संबंध), मंगळ, समुदायार्थ, द्वारो, तेना भेद, निरुक्ति, क्रमप्रयोजन एटली बावत प्रथना प्रारम्भा
प्राये कहेली होय छे. (स्थानागनी टीकामाथी आ गाथा लखी छे.)

वस्तुना विस्तार (समूह) ना स्वभाव (स्वरूप) ने प्रगट करनार केवलज्ञाने करीने सहित श्रीमहावीरस्वामीना वचननो आश्रय (आधार) होवाथी आ मारुं वचन निर्विवादपणे प्रमाणभूत छे एम शिष्यनी बुद्धिने विषे आरोपण करता सुधर्मा-स्वामी प्रथम आ संबंधना सूत्रने कहे छे.—

मू०—सुयं मे आउसं तेणं भगवया एवमवस्वायं—

अर्थ:—हे आयुष्मान (जंबू) ! में सांभळ्युं छे के-ते भगवाने आ प्रमाणे न्हयुं छे—

टीकार्थ:—ते एटले जे आ रागद्वेषादिक विषम भावशत्रुना सैन्यने मूळ सहित उखेडी नांखवाथी तथा त्रण भुवनना समग्र पदार्थोनि प्रकाश करनार केवलज्ञानवडे पोताना अनुभवपूर्वक विसंवाद रहित वचनवाळा होवाथी त्रणभुवनरूपी घरना आंगणामां जेनो अमृत जेवो उज्ज्वळ यशसमूह प्रसरेलो छे तेवा आ भगवान-समग्र ऐश्वर्यादिक समृद्धिए करीने सहित महावीरस्वामीए आ प्रमाणे एटले आगळ कहेवामां आवशे ते प्रमाणे आत्मादिक वस्तुतत्त्वने कहुं छे, अथवा ' आउसंतेणं ' एवुं आखुं पद भगवाननुं विशेषण तरीके करवुं, एटले आयुष्यवाळा-चिरकाळना जीवितवाळा एवा भगवाने अथवा पाठां-तरवडे ' आवसता ' एवुं पद करीने ' मया ' नुं विशेषण करवुं एटले के गुरुकुळने विषे वसता अथवा विनयने निमित्ते वे करतलवडे गुरुना वे चरणकमळने ' आसृशता ' एटले स्पर्श करता एवा में, अथवा ' आउसंतेणं ' एटले प्रीतियुक्त मनवडे सेवा करता एवा में (आ प्रमाणे सांभळ्युं छे.)

भगवाने जे कहुं छे ते हवे कहेवाय छे—' एगे आया ' इत्यादि. अन्य कोइ वाचनामां बीजी रीते संबधनुं सूत्र

जोवामां आवे छे. ते प्रथम कहे छे.—

मू०—[इह खलु समणेणं भगवया महावीरेणं आइगरेणं तित्थगरेणं सथसंबुद्धेणं पुरिसुत्त-
मेणं पुरिससीहेणं पुरिसवरपुंडरीएणं पुरिसवरगंधहत्थिणा लोयुत्तमेणं लोगनाहेणं लोगहिएणं लोग-
पईवेणं लोगपज्जोअगरेणं अभयदएणं चक्खुदएणं मग्गदएणं सरणदएणं जीवदएणं धम्मदएणं
धम्मदेसएणं धम्मनायगेणं धम्मसारहिणा धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टिणा अप्पडिहयवरनाणदंसणधरेणं
वियट्ठच्छउमेणं जिणेणं जावएणं तिन्नेणं तारएणं बुद्धेणं बोहएणं सुत्तेणं मोयगेणं सबन्नुणा सब-
दरिसिणा सिवमयलमरुथमणंतमक्खयमघावाहमपुणरावित्तिसिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपाविउका-
मेणं इमे दुवालसंगे गणिपिडगे पन्नत्ते, तं जहा—आयारे १ सूयगडे २ ठाणे ३ समवाए ४ विवा-
हपन्नत्ती ५ नायाधम्मकहाओ ६ उवासगदसाओ ७ अंतगडदसाओ ८ अणुत्तरोववाइदसाओ
९ पणहावागरणं १० विवागसुए ११ दिट्ठिवाए १२ । तत्थ णं जे से चउत्थे अंगे समवाए त्ति
आहिते तस्स णं अयमट्ठे पन्नत्ते—तं जहा—]

मूलार्थः—आ जगतमां श्रमण भगवान महावीरस्वामी के जे श्रुतधर्मनी आदिने करनारा, तीर्थने करनारा, पोतानी मेळे वोध पामेला, पुरुयोने विषे उत्तम, पुरुष छतां श्रेष्ठ जेवा, पुरुष छतां श्रेष्ठ पुंडरीक जेवा, पुरुष छतां श्रेष्ठ गंधहस्ती जेवा, लोकने विषे उत्तम, लोकना नाथ, लोकने हितकारक, लोकने प्रदीप समान, लोकने विषे प्रद्योत कर-
 नारा, अभयने आपनार, चक्षु (श्रुतज्ञान) ने आपनार, सम्यग्दर्शनादिक मार्गने आपनार, शरणने आपनार, जीवनने आपनार अथवा जीवोने विषे दयावाळा, धर्मने आपनार, धर्मना नायक, धर्मना सारथि, धर्मना विषयमां चारे दिशाना श्रेष्ठ चक्रवर्ती समान, अस्खलित अने श्रेष्ठ एवा ज्ञान तथा दर्शनने धारण करनार, छद्मस्थपणाथी रहित थयेला, राग-द्वेषादिकने जीतनार, जीताडनार, संसारसमुद्रने तरनार, बीजाने तारनार, जीवादिक तत्त्वने जाणनार, बीजा जीवोने तत्त्व जणावनार, पोते मुक्त थयेला, बीजाने मुक्त करनार, सर्वज्ञ अने सर्वदर्शी तथा सुखकारक, अचलित, रोग रहित, अंत रहित, क्षय रहित, व्यावाधा रहित अने फरीथी भवमां आवुं न पडे तेवा सिद्धिगति नामना स्थानने प्राप्त करवानी इच्छावाळा ते भगवाने आ द्वादशांगीरूप गणपिटक प्ररुषुं छे. तेना नाम आ प्रमाणे.—आचारांग १, सूत्रकृतांग २, स्थानांग ३, समवायांग ४, विवाहप्रज्ञप्ति (भगवती) ५, ज्ञाताधर्मकथा ६, उपासकदशा ७, अंतकृत-
 दशा ८, अलुत्तरोपपातिक दशा ९, प्रश्नव्याकरण १०, विपाकश्रुत ११ अने दृष्टिवाद १२. तेमां जे ते (प्रसिद्ध) चोथुं अंग समवाय नामनुं कथुं छे, तेनी आ अर्थ कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—

टीकार्थः—आ वाचना मोटी होवाथी तेनी व्याख्या करीए छीए आ बीजुं सूत्र संग्रहरूप प्रथम सूत्रना ज विस्तार-

रूपे जाणतुं. आनी व्याख्या आ प्रमाणे छे. -- 'इह' आ लोकां अथवा निर्ग्रथना तीर्थमां (जिनशासनमां). 'बल्ल' शब्द वाच्यनी शोभा माटे छे, अथवा निश्चय अर्थमां छे, तेथी आ ज जिनशासनमां, पण शास्त्रादिक अन्य शासनमां नही. 'अस्मण' एटले तपस्या करनार. आ चरमजिनेश्वरतुं साथे ज उरपन्न थोळुं वीळुं नाम छे. ते निपे कळुं छे के -- " सहसंसतिए करीने एटले साथे ज संसतिपणाए करीने 'अस्मण' एवुं नाम थयुं छे. " भगवाननो अर्थ प्रथम (सत्रमां) कथा प्रमाणे जाणवो. मोटा एवा वीर ते महावीर कहेवाय छे. आ नाम मोटा सात्तिकपणाए करीने प्राणनो नाश करवामां समर्थ एवा परीपहो अने उपसर्गो प्राप्त थया छतां पण कंपायमान नही थवाथी उर्वदोए प्रसिद्ध कर्युं छे. ते विपे करुं छे के -- " भयंकर भयथी पण अचलित, परीपहो अने उपसर्गो प्राप्त थया छतां पण क्षमागुण धारण करवामां नमर्थ अने प्रतिज्ञाना पार पामनार होवाथी देवोए तेमनुं 'महावीर' एवुं नाम कर्युं छे. " ते भगवान केवा छे ? ते उपर तेमनां विज्ञेपणो आपे छे -- 'आठौ करोत्ति इत्येवं शीलः' प्रथम आचारादिक ग्रंथरूप श्रुतधर्म ने तेनो अर्थ कहेनार होवाथी रचवाना स्वभाववाळा, तथा प्राणीथो जेना वडे संसारमागसने तरे छे ते तीर्थ एटले प्रवचन कहेवाय छे. ते प्रवचनथी भिन्न नही होवाथी, अहीं चतुर्विध संघ ज तीर्थ छे, ते तीर्थने कसवाना स्वभाववाळा होवाथी भगवान तीर्थकर कहेवाय छे ते तीर्थकर वीजाना उपदेशथी बोध पाम्या छे एम नथी, तेथी कहे छे के -- 'स्वयंसंबुद्ध' वीजाना उपदेश विना पोतानी मेळे ज हेय-उपादेय वस्तुतत्त्वने सम्यक् प्रकारे जाणनारा. आ भगवानतुं पुरुपोत्तमपणुं होवाथी सामान्य मनुष्यनी जेवुं स्वयंसंबुद्धपणुं संभवतुं नथी, तेथी कहे छे के-पुरुपोना मध्ये ते ते प्रकारना अतिशय रूपादिकवडे सर्वथी उपर वर्तनार

(શ્રેષ્ઠ) હોવાથી ઉત્તમ છે તેથી પુરુષોત્તમ છે. હવે સિંહાદિક ત્રણ ઉપમાનવડે આ ભગવાનનું પુરુષોત્તમપણું સિદ્ધ કરતા સતા કહે છે કે-સિંહની જેવા શૂરવીર હોવાથી સિંહ, પુરુષરૂપે સિંહ તે પુરુષસિંહ કહેવાય છે. લોકોએ સિંહને વિષે અત્યંત પ્રકૃષ્ટ શૌર્ય માન્યું છે, તેથી શૂરવીરપણાને આશ્રીને સિંહની ઉપમા આપી છે. ભગવાનને વાલ્યાવસ્થામા પ્રત્યનીક (મિથ્યાત્વી) દેવ અત્યંત વીવરાવવા આવ્યો હતો-વીવરાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો તો પણ તે મય પામ્યા નહોતા, તથા ક્રીડા સમયે વૃદ્ધિ પામતા દેવના શરીરને વજ્ર જેવી સુષ્ટિના પ્રહારવડે હણીને કુબ્જ કરી નાંચ્યું હતું, તેથી ભગવાનનું શૂરવીરપણું પ્રસિદ્ધ જ છે. તથા શ્રેષ્ઠ એવું જે પુંડરીક એટલે ધોલું કમઠ તે વરપુંડરીક કહેવાય છે, અને પુરુષરૂપ જ જે વરપુંડરીક તે પુરુષવર-પુંડરીક કહેવાય છે. અહીં ભગવાન સર્વ અશુભ એવા મલિનપણાથી રહિત છે અને સર્વ શુભ અનુભાવોવડે શુદ્ધ છે તેથી તેનું શ્વેતપણું કહ્યું છે. તથા શ્રેષ્ઠ એવો જે ગંધહસ્તી તે વરગંધહસ્તી કહેવાય છે અને પુરુષરૂપ જે વરગંધહસ્તી તે પુરુષવરગંધહસ્તી કહેવાય છે. જેમ ગંધહસ્તીના ગંધથી જ સર્વ હસ્તીઓ માગી (નાશી) જાય છે, તેમના મદ ગઢી જાય છે, તેમ ભગવાનના તે તે દેશના વિહારવડે જ સાત પ્રકારની ર્દિતિઓ-સ્વસૈન્ય, પરસૈન્ય, ડુકાઠ અને હમર-મરકી વિગેરે ઉપદ્રવો સો યોજન સુધીમાં નાશ પામે છે. તેથી ભગવાન પુરુષરૂપી શ્રેષ્ઠ ગંધહસ્તી સમાન છે. હવે ભગવાન કેવલ પુરુષોની મધ્યે જ ઉત્તમ છે એટલું જ નહીં, પરંતુ સમગ્ર જીવલોકમાં પણ ઉત્તમ છે, તેથી કહે છે કે- 'લોકોત્તમ' તિર્યંચ, મનુષ્ય, નારત્તી અને દેવરૂપ ચાર પ્રકારના સમગ્ર જીવલોકને વિષે 'ઉત્તમ' એટલે જ્ઞાનીના (કેવલજ્ઞાન થવાથી ઉત્પન્ન થનારા) ચોત્રીશ અતિશયો વિગેરે અમાધારણ ગુણોના

૧. અહીં ચારે દિશામા સો સો યોજન સમજવા.

समूहवडे युक्त होवाथी तथा समग्र सुर, असुर, विद्याधर अने मनुष्योना समूहने नमवा लायक होवाथी प्रधान छे. भगवाननुं लोकोत्तमपणुं देखाडता सता कहे छे के—'लोकनाथ' लोकना एटले संझी भव्य जीवोना जे नाथ एटले प्रभु, ते लोकनाथ कहेवाय छे. अहीं 'योगक्षेमकृन्नाथः' (जे योग अने क्षेमेने करनार होय ते नाथ कहेवाय छे) एवुं शास्त्रनुं वचन छे तेथी नही प्राप्त थयेला सम्यग्दर्शनादिकनो योग करवाथी अने प्राप्त थयेला एवा ते गुणोनुं पालन-रक्षण करवाथी आ भगवाननुं नाथपणुं सिद्ध थाय छे. वळी लोकनुं हित करनार होय तो ज तेनुं तात्त्विक (साजुं) नाथपणुं संभवे छे, तेथी कहे छे के-लोकना एटले एकेन्द्रियादिक सर्व प्राणीसमूहना हितकर एटले तेमनी अत्यंत रक्षानो प्रकर्ष थाय तेवी प्ररूपणा करवावडे अनुकूल वर्तनार होवाथी भगवान लोकहित कहेवाय छे. वळी आ भगवाननुं नाथपणुं अने हितकरपणुं कहुं, ते भव्य प्राणीओने यथास्थित समग्र वस्तुसमूहने दीपाववाथी-ओळखाववाथी ज संभवे छे, अन्यथा संभवतुं नथी, तेथी कहे छे के-विशेष प्रकारना (भव्य) तिर्यच, नर अने देवरूप लोकना आभ्यंतर (अज्ञानरूपी) अंधकारना समूहने नाश करवा पूर्वक उत्कृष्ट पदार्थोने प्रकाश करनार होवाथी भगवान प्रदीपनी जेवा प्रदीप होवाथी लोकप्रदीप कहेवाय छे. आ (लोकप्रदीप) विशेषण द्रष्टलोक (प्राणीओ) ने आश्रीने कहुं छे तेथी हवे दृश्य (देखवा लायक) लोकने आश्रीने विशेषण कहे छे के-जे जोवामां आवे ते लोक, एवी व्युत्पत्ति करवाथी संपूर्ण सूर्यमंडळनी जेवा समग्र पदार्थोना स्वभावने प्रागट करवामां समर्थ एवा केवळज्ञानपूर्वक प्रवचन (सिद्धांत) रूपी प्रभाना समूहने प्रवर्तवावडे लोकालोक रूप सर्व वस्तुसमूहना स्वभावने जे प्रद्योत-प्रकाश करवाना स्वभाववाळा ते लोकप्रद्योतकर कहेवाय छे. अहीं कोइ शका करे के-

लोकનાથપણું વિગેરે વિશેષણોના યોગ (સંબંધ) વાઠા વિષ્ણુ, શંકર અને ત્રહ્મા વિગેરે દેવો પણ તે તે તીર્થંકોના મત પ્રમાણે સંભવે છે, તેથી આ મગવાનના સંબંધમાં વિશેષ શું આવ્યું ? આવી શંકા થવાથી તેહું વિશેષપણું કહેવા માટે કહે છે કે-પ્રાણનો નાશ કરવામાં રસિક એવા ઉપસર્ગો કરનારા પ્રાણીને પણ જે મય આપનારા નથી તે અમ્યદય કહેવાય છે, અથવા જેને સર્વ પ્રાણીઓના મ્યને દૂર કરનારી દયા હોય તે અમ્યદય કહેવાય છે, તેવા તો આ મગવાન જ છે, પણ હરિ-હરાદિક દેવો તેવા નથી. વઠી આ મગવાન અપકાર કરનારાનો પણ અનર્થ દૂર કરે છે એટલું જ નહીં, પરંતુ અર્થની પ્રાપ્તિને પણ કરે છે, તે તે દેખાડે છે, — શુભાશુભ પદાર્થનો વિભાગ (વિવેચન) કરનાર હોવાથી વઠુની જેવા વઠુરૂપ શ્રુતજ્ઞાનને જે આપે છે, તે વઠુર્દય કહેવાય છે વઠી જેમ લોકમાં વઠુ આપીને ઇચ્છિત સ્થાને જવાનો માર્ગ દેખાડનાર પુરુષ મહાઉપકારી હોય છે- કહેવાય છે, તેમ અહીં પણ જાણહું, તે જ વાવત દેખાડતા સતા કહે છે કે-સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્રરૂપ મુક્તિપદના માર્ગને જે આપે છે-દેખાડે છે તે માર્ગદય કહેવાય છે. વઠી જેમ લોકમાં વઠુહું ઉઘાડહું અને માર્ગહું દેખાડહું કરીને ચૌરાદિકથી ઉપદ્રવ પામતા પ્રાણીઓને ઉપદ્રવ રહિત એવા સ્થાનને પમાડનાર પુરુષ પરમ ઉપકારી થાય છે-કહેવાય છે, તેમ અહીં પણ જાણહું. તે જ વાવત દેખાડતા સતા કહે છે કે-શરણ એટલે અજ્ઞાનરૂપી ઉપદ્રવોથી હણાયેલા પ્રાણીઓને રક્ષણ કરવાહું સ્થાન અર્થાત્ આહું સ્થાન પરમાર્થથી નિર્વાણ-મોક્ષસ્થાન છે, તેને જે આપનારા તે શરણદય કહેવાય છે. વઠી જેમ લોકમાં વઠુ, માર્ગ અને શરણ આપવાથી દુઃખી પ્રાણીઓને જીવિત આપહું કહેવાય છે, તેમ અહીં પણ જાણહું. તે વાવત દેખાડતા સતા કહે છે કે-જીવ એટલે ભાવપ્રાણહું ધારણ કરહું તે અર્થાત્ અમરણધર્મપણું (કોઈ પણ વઠવત મરણ ન થાય તે)

आवा जीवनने जे आपे ते जीवदय कहेवाय छे. आ हमणां कहेल विशेषणोतो ममूह भगवाननी धर्ममय मूर्ति होवाथी प्राप्त थाय छे-लागु पडे छे. तेथी बीजा पांच विशेषणोवडे भगवानना धर्ममयपणाने कहे छे-वतावे छे.-दुर्गतिमां पडता जंतुओने धारण करवाना स्वभाववाळो जे होय ते धर्म कहेवाय छे. ते धर्म श्रुत अने चारित्र एम वे प्रकारनो छे. आवा धर्मने जे आपे ते धर्मदय कहेवाय छे. अहीं धर्मनुं जे देवुं ते तेना कहेवावडे ज थइ शकें छे, तेथी कहे छे के-उपर कहेला धर्मने जे देखाडे एटले कहे ते धर्मदेशक कहेवाय छे. आ भगवाननुं धर्मदेशकपणुं धर्मना स्वामीपणाने लइने ज छे, पण नटनी जेवुं नथी. ते बावत देखाडता सता कहे छे के-क्षायिक ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप धर्मना नायक एटले यथार्थ रीते पालन करनार होवाथी जे स्वामी, ते धर्मनायक कहेवाय छे. तथा भगवान धर्मना मारथि छे. जेम रथनो सारथि रथनुं, रथिकनुं (रथमां वेसनारनुं) अने अश्वोनुं रक्षण करे छे, तेम भगवान चारित्र धर्मना अंगभूत एवा संयम, आत्मा अने प्रवचन (सिद्धांत)नुं रक्षण करवानो उपदेश आपे छे, तेथी ते धर्मसारथि कहेवाय छे. तथा त्रण दिशाए समुद्र अने उत्तर दिशा तरफ हिमवान पर्वत ए चारेना पर्यतने विपे एटले ते चारे दिशा सुधी जेनुं स्वामीपणुं होय ते चातुरत कहेवाय छे, एवा चातुरंत जे चक्रवर्ती ते चातुरंत चक्रवर्ती कहेवाय छे' अने 'वर' एटले श्रेष्ठ एवा जे पृथ्वीना चातुरंतचक्रवर्ती ते वरचातुरतचक्रवर्ती एटले राजाना अमुक प्रकारना त्रिशिष्ट अतिशयवाळा कहेवाय छे. हवे धर्मना विषयमां जे वरचा-तुरतचक्रवर्ती ते धर्मवरचातुरतचक्रवर्ती कहेवाय छे. जेम पृथ्वी उपर मर्व राजाओथी चडीयाता वरचातुरंतचक्रवर्ती होय छे,

१ आ हकीकत जंबूद्वीपना भरतक्षेत्रने आश्रयीने समजवी.

तेम भगवान धर्मना विषयमां बीजा धर्मना रचनाराओने विषे अतिशयवाळा (चडीयाता) होवाथी धर्मवरचातुरंतचक्रवर्ती
 कहेवाय छे. (चार गतिनो अंत करनार होवाथी पण चातुरंतचक्रवर्ती कहेवाय छे.) आ धर्मदायक विगेरे पांच विशेषणो
 प्रकृष्ट ज्ञानादिकनो योग सते ज संभवे छे, तेथी करीने कहे छे के-अप्रतिहत एटले टाडं, भींत के पर्वत विगेरे वडे स्वलना
 न पामे तेवा अथवा विसंवाद रहित एवा अथवा क्षायिकभावना होवाथी ' वर ' ग्रधान एवा केवलज्ञान अने केवलदर्शने
 जे धारण करे छे ते अप्रतिहतवरज्ञानदर्शनधर कहेवाय छे. वळी आवा प्रकारनी ज्ञानसंपदावडे सहित छतां पण जो ते छद्म-
 वान एटले मिथ्या उपदेश करनार होय तो ते उपकारी थता नथी, तेथी छद्मरहितपणुं जणाववाने माटे व्यावृत्तछद्म कहे छे
 अथवा तो आ भगवानने अप्रतिहत एवुं संवेदन (ज्ञान-दर्शन) शी रीते प्राप्त थयुं ? तेना जवावमां कहे छे के-आवरणनो
 सर्वथा अभाव थवाथी, ए ज वाचत कहे छे के-व्यावृत्त एटले सर्वथा नाश पाम्युं छे छद्म एटले अज्ञानीपणुं अथवा ज्ञाना-
 वरण जेनुं ते व्यावृत्तछद्म कहेवाय छे. वळी आ भगवानने माया अने आवरणनो अभाव रागादिकनो जय करवाथी
 थयो छे, तेथी कहे छे के-रागद्वेषादिक आभ्यंतर शत्रुओने जे जीते छे-दूर करे छे, ते जिन कहेवाय छे तेमने. वळी आ भग-
 वाने रागादिक शत्रुओने जील्या छे ते रागादिकना स्वरूपने अने तेना जयना उपायने जाणवार्पूर्वक ज जीत्या छे तेथी
 कहे छे के-छाद्मस्मिथक चार ज्ञानवडे जे जाणे छे ते ज्ञापक कहेवाय छे. आ विशेषणोवडे आ भगवाननी स्वार्थसंपत्तिनो
 उपाय कळ्यो (एटले के पोताना आत्माने ज गुण करनार कळ्या), हवे स्वार्थसंपत्तिपूर्वक परार्थसंपत्तिपणाने छ विशेषणोवडे
 कहे छे.- ' तीर्ण ' संसाररूपी सागरने तरी गयानी जेवा जे तरी गथेला, ते तीर्ण कहेवाय छे. तथा 'तारक' पोताना उपदेश

प्रमाणे वर्तनारा वीजा जीवोने पण जे तारे छे ते तारक कहेवाय छे. तथा 'बुद्ध' जीवादिक तत्त्वो जेणे जाणया छे ते बुद्ध कहेवाय छे. तथा वीजा प्राणीओने पण जीवादिक तत्त्वोने (उपदेश द्वारा) जणावनारा होवाथी बोधक कहेवाय छे. तथा 'मुक्त'—चाळ्य अने आभ्यंतर ग्रंथिना बंधनमांथी मुक्त-रहित थयेला. तथा ते ज ग्रंथिवंधनथी वीजा प्राणीओने मूकावनारा होमाथी मोचक कहेवाय छे. तथा मुक्तपणुं छतां पण 'सर्वज्ञ' अने 'सर्वदर्शी' (सर्व पदार्थोनि जाणनार अने सर्व पदार्थोनि जोनार) एवा परतु अन्य दर्शनीओए मुक्तावस्थामां पुरुष (आत्मा) ने जड थवा रूप मान्यो छे, एवा आ भगवान नथी. तथा सिद्धिगति नामनुं स्थान के जे सर्व प्रकारनी बाधा-पीडा रहित होवाथी 'शिव' सुखकारक छे, स्वाभाविक अथवा वीजाना प्रयोगथी (प्रेरणाथी) चालवाना हेतुनो अभाव होवाथी 'अचल' अचळ छे, शरीर अने मन नहीं होवाथी 'अरुज' रोग रहित छे, अनंत अर्थना विषयवाळा ज्ञानस्वरूप होवाथी 'अनंत' छे, साडिअनतस्थितिपणुं होवाथी 'अक्षय' नाश रहित छे, अथवा पूर्णिमाना चंद्रमंडळनी जेम परिपूर्ण होवाथी 'अक्षत' छे, पीडा करनार नहीं होवाथी 'अव्यानाध' छे, तथा संसारमां अन्तरवाना कारणभूत कर्मनो अभाव होवाथी 'अपुनरावर्तक' फरीथी कोइवार पण ज्यांथी संसारमां आवत्रापणुं नथी, एवुं सिद्धिगति नामनुं जे 'स्थान' एटले जेने विषे जीव कर्म करेला विकारना रहितपणे निरंतर अवस्थित रहे ते स्थान अर्थात् क्षीण कर्मवाळा जीवनुं स्वरूप अथवा लोकाग्र नामनुं स्थान. अही सर्व विशेषणो आत्मस्वरूपनां छे, ते लोकाग्रनां विशेषणो तरीके कलां छे, ते आधेय (जीव) ना धर्मो (गुणो) नो आधारमां (लोकाग्रमां) आरोप कर्यो छे एम जाणवुं. आवा प्रकारना स्थानने पामवानी इच्छावाळा भगवान छे, पण हजु तेने पामेला नथी; कारण के ते स्थानने जो पामेला होय तो तेने इंद्रियो नही

होवाथी प्ररूपणा करी शके नहीं. अहीं ' पामवानी इच्छावाळा' एम जे कहुं ते उपचारथी कहुं छे, कारण के केवळी भगवान इच्छा रहित ज होय छे. ते विपे कहुं छे के- " उत्तम मुनि मोक्षने विपे सर्वत्र निःस्पृह-इच्छा रहित ज होय छे." आ प्रमाणे असंख्य गुणसमूहरूपी संपदाए करीने सहित एवा भगवाने ' इमं' आ एटले हमणां ज कहेवातुं होवाथी प्रत्यक्ष, समीपे रहेलुं अने ' द्वादशांग ' जेमां वार अंग रहेला छे एवुं ' गणपिटक ' आचार्यनुं पिटक जेवुं पिटक (पेटी) एटले के जेम वालंजुकें वणिकनी पेटी सर्वस्वना आधारभूत होय छे, तेम आचार्यने द्वादशांगरूपी पेटी ज्ञानादिक गुणरत्नरूप सर्वस्वना आधारभूत छे आनुं गणपिटक भगवाने ' प्रज्ञप्तं ' कहुं छे एटले के तीर्थकरनामकर्म उदयमां वर्ततुं होवाथी प्राये कृतार्थ होवा छतां पण परोपकारने माटे प्रकाशुं छे. ' तद्यथा ' ए शब्द उदाहरण देखाडवा माटे छे. आचार विगेरे वार पदोनो अर्थ सुगम छे, तेमनी व्युत्पत्ति विगेरे शब्दार्थ आगळ कहेवामां आवशे. ' तद्यथा ' ते वार अंगने विपे (' णं ' शब्द वाक्यना अलंकार माटे लख्यो छे) जे चोथुं अंग समवाय एवा नामनुं कहुं छे तेनो आ अर्थ छे. आत्मा विगेरे शब्दो आ समवायना अभिधेय छे एम अध्याहार जाणवो. ' तद्यथा ' ए शब्द वाचनंतरना बीजा संबंधना सूत्रनी व्याख्या जणाववा माटे छे.

अही पदार्थना समूहने कहेनारा विद्वान पुरुषे अनुक्रमे ज आ (समवाय) कहेवो जोइए एवो न्याय छे, तेथी तेमां आचार्यमहाराज एकत्व विगेरे संख्याना क्रमना संबंधवाळा अर्थो कहेवानी इच्छावाळा होवाथी प्रथम एकत्व सहित एवा पदार्थने अने तेमां पण सर्व पदार्थनो भोगी आत्मा होवाथी-तेनुं प्रधानपणुं होवाथी आत्मादिक पदार्थने, तेम ज सर्व वस्तु

१ आ शब्द सज्ञावाचक छे के विशेषण छे ते समजातुं नथी. कोपमा ए शब्द नथी

प्रतिपक्ष सहित होय છે તેથી પ્રતિપક્ષ સહિત एवा आत्मादिक पदार्थोंने ' एगे आया ' इत्यादिक अठार सूत्रोवडे कहे છે. આ પદાર્થો પ્રાયે स्थानांगमां कहेला છે, तो पण अहीं कांइरु कहेवाय છે. —

मू०—एगे आया, एगे अणयाया, एगे दंडे, एगे अदंडे, एगा किरिआ, एगा अकिरिआ, एगे लोए, एगे अलोए, एगे धम्मसे, एगे अधम्मसे, एगे पुणणे, एगे पावे, एगे बंधे, एगे मोक्खे, एगे आसवे, एगे संवरे, एगा वेयणा, एगा णिज्जरा ॥ १८ ॥ १ ॥

सूत्रार्थः—आत्मा एक છે, अनात्मा एक છે, दंड एक છે, अदंड एक છે, क्रिया एक છે, अक्रिया एक છે, लोक एक છે, अलोक एक છે, धर्म एक છે, अधर्म एक છે, पुण्य एक છે, पाप एक છે, बंध एक છે, मोक्ष एक છે, आश्रव एक છે, संवर एक છે, वेदना एक છે, निर्जरा एक છે. १८.

टीकार्थः—अही ' कथंचित् ' कोइ पण प्रकारे एटले कोइ पण अपेक्षाए ए शब्दनी अध्याहार समजवो. आ अध्याहार सर्व सूत्रोने चिपे लेवानो છે. તેમાં जीव प्रदेशार्थपणाए करीने असंख्यात प्रदेशवाळो છે, तो पण द्रव्यार्थपणाए करीने (द्रव्यनी अपेक्षाए) एक છે. अथवा क्षणे क्षणे पूर्वना स्वभावनी त्याग अने अपर (उत्तर-पछीना) स्वरूपनी उत्पत्तिना योगे करीने अनंत भेदवाळो (जीव) છે, तो पण भूत, भविष्य अने वर्तमान ए त्रणे कालमां अनुगामी (रहेला) एक चैतन्य मात्रनी

१. स्थानागमां विस्तारथी कहां છે, अहीं संक्षेपयी कहेवाय છે.

અપેક્ષા એક જ આત્મા છે, અથવા મનનાં મંગલ પ્રત્યે વૈતન્યનો ભેદ (હુદા હુદા વૈતન્ય) હોવાથી અનંત આત્માઓ
 ઠગી પણ મંદ્ર નરને આશીને રહેલા નામાન્ય રૂપની અપેક્ષા એક જ રહેવાય છે. ૧.
 તથા આત્મા નહીં તે અનાત્મા પૃથ્વે યદ યિગેરે કોઠ પણ પદાર્થે. તે પદાર્થે પણ શ્રદ્ધાર્થપણા એકરિતે મંગલતા, અસંગ્યતા
 અને અનંતા પદ્મજાલો છે તો પણ તેમા પ્રકારના એક પશ્ચિમીમરુપ દ્રવ્યાર્થની અપેક્ષા એક જ છે. એ જ પ્રમાણે મંગલની
 અપેક્ષા પણ જાણું. તુલ્યરૂપની અપેક્ષા રહીને તો જો કે ધર્માભિલાષાદિક અનાત્મા અર્થવિષ્ મિત્ર સ્વરૂપમાલ છે તો
 પણ તેમનું અનુપયોગસ્વ ભવન એક મરુનું જ હોવાથી એકરૂપું જાણું. ૨.

તથા દંડ એક છે. અહીં દંડ પૃથ્વે મન, વચન અને કાયાને સ્તોટ મોર્ગે પ્રવર્તીમા તે. (મનોદંડ, વાગ્દંડ, કાયદંડ)
 અથવા દિવા માત્ર (તેમજ દિવા) પણ દંડ રહેવાય છે. આનું એકરૂપું મામાન્ય તયની અપેક્ષા જાણું. એ જ પ્રમાણે
 મર્ગિ એકરૂપું જાણું. ૩.

તથા અદંડ એક છે પૃથ્વે કે પ્રદાસ્ત મન, વચન અને કાયાના યોગ અથવા તેમજ અહિમા પણ અદંડ રહેવાય છે. ૪.
 તથા દિવા એક છે પૃથ્વે કાપિતી યિગેરે (કાયા, વચન અને મન સંગથી) ક્રિયા અથવા ક્રેમક આભિમય (આભિરુ-
 પણું) એ ક્રિયા રહેવાય છે. તે એક છે. ૫. તથા અક્રિયા પૃથ્વે યોગનો નિરોધ અથવા નાસ્તિરૂપણું, તે પણ એક જ છે. ૬.
 તથા લોક પૃથ્વે સ્વર્ગ, ધૃત્યુ અને પાતાલ એમ ત્રણ પ્રકારનો અથવા અસંગ્યતા (આકાશ) શ્રદ્ધજાલો (નૌદ ગત્તપ્રમાણ લોક)

૧. અંગેષ્ટર પંચમ અર્થાત્ શબ્દે વૈતન્યમાં તેમજ વાય તે.

छतां पण द्रव्यार्थनी अपेक्षाए एक ज लोक छे ७. तथा अलोक अनंत (आकाश) प्रदेशवालो छतां द्रव्यार्थनी अपेक्षाए एक ज छे. ८. अथवा आ वे सूत्रो लोक अने अलोकसुं घणापणुं दूर करवा माटे कह्या छे, केमके केटलाक अन्य दर्शनीओ घणा लोक माने छे अने तेनाथी विलक्षण अलोक पण तेटला ज माने छे. आ प्रमाणे सर्वत्र एटले धर्म अधर्म विगेरेने विपे पण गमनिका करवी-भावार्थ कहेवो. विशेष आ प्रमाणे-धर्म एटले धर्मास्तिकाय ९, अधर्म एटले अधर्मास्तिकाय १०, पुण्य एटले शुभ कर्म ११, पाप एटले अशुभ कर्म १२, बंध एटले जीवने कर्म पुद्गलनो संयोग थवो ते. आ बंध सामान्यपणे एक ज छे अथवा सर्व कर्मना बधनो व्यवच्छेद (नाश) थाय त्यारे फरीथी बंध थतो नथी तेथी एक ज बंध छे. १३. आ रीते ज मोक्ष १४, आश्रव १५, संवर १६, वेदना १७ अने निर्जरा १८ ए सर्वसुं एकपणुं जाणसुं. अही प्रथम अनात्म शब्दसुं ग्रहण करी सर्वे उपयोग रहित (अचेतन) पदार्थसुं (लोक-अलोक विगेरेसुं) एकपणुं कहीने फरीथी लोकादिकसुं एकपणुं जे कहुं ते सामान्य अने विशेषनी अपेक्षाए कहुं छे एम जाणसुं. (एटले के प्रथम अनात्मानुं एकत्व कहुं ते आत्मा सिवाय सर्व पदार्थसुं सामान्यपणे एकत्व कहुं अने पछी लोक अलोक विगेरेसुं एकत्व कहुं ते विशेषपणानी अपेक्षाए कहुं छे.) १.

आ प्रमाणे सर्व शास्त्रोमां विस्तारथी कहेला आत्मादिक दरेक पदार्थसुं एकत्व कहीने हवे पोतानी मेळे परिणाम पामेला पदार्थसुं एकत्व कहे छे.—

मू०—जंबुद्वीवे दीवे एगं जोयणसयसहस्सं आयामविक्रंभेणं पणत्ते १ । अप्पइट्टाणे नरए एगं जोयणसयसहस्सं आयामविक्रंभेणं पन्नत्ते २ । पालए जाणविमाणे एगं जोयणसयसहस्सं

आयामविक्खंभेणं पन्नत्ते ३ । सबट्टुसिद्धे महाविमाणे एगं जोयणसयसहस्सं आयामविक्खंभेणं
पन्नत्ते ४ । अद्धानक्खत्ते एगतारे पन्नत्ते ५ । चित्तानक्खत्ते एगतारे पन्नत्ते ६ । सात्तिक्खत्ते एगतारे
पन्नत्ते ७ ।

इमीसे णं रयणप्पमाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं एगं पलिओवमं ठिई पन्नत्ता १ ।
इमीसे णं रयणप्पहाए पुढवीए नेरइआणं उक्कोसेणं एगं सागरोवमं ठिई पन्नत्ता २ । दोच्चाए पुढवीए
नेरइयाणं जहन्नेणं एगं सागरोवमं ठिई पन्नत्ता ३ । असुरकुमाराणं देवाणं अत्थेगइयाणं एगं पलि-
ओवमं ठिई पन्नत्ता ४ । असुरकुमाराणं देवाणं उक्कोसेणं एगं साहिंयं सागरोवमं ठिई पन्नत्ता ५ ।
असुरकुमारिंदवज्जियाणं भोसिजाणं देवाणं अत्थेगइआणं एगं पलिओवमं ठिई पन्नत्ता ६ । असं-
खिज्जवासाउयसंनिपंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं अत्थेगइआणं एगं पलिओवमं ठिई पन्नत्ता ७ ।
असंखिज्जवासाउयगब्भक्कंतियसंणिमणुयाणं अत्थेगइयाणं एगं पलिओवमं ठिई पन्नत्ता ८ ।
वाणमंतराणं देवाणं उक्कोसेणं एगं पलिओवमं ठिई पन्नत्ता ९ । जोइसियाणं देवाणं उक्कोसेणं एगं

पलिओवमं वाससयसहससमभ्महियं ठिई पन्नत्ता १० । सोहम्मसे कप्पे देवाणं जहन्नेणं एगं पलि-
ओवमं ठिई पन्नत्ता ११ । सोहम्मसे कप्पे देवाणं अत्थेगइआणं एगं सागरोवमं ठिई पन्नत्ता १२ ।
ईसाणे कप्पे देवाणं जहन्नेणं साइरेणं एगं पलिओवमं ठिई पन्नत्ता १३ । ईसाणे कप्पे देवाणं अत्थे-
गइयाणं एगं सागरोवमं ठिई पन्नत्ता १४ । जे देवा सागरं सुसागरं सागरकंतं भवं मणुं माणुसो-
त्तरं लोगहियं विमाणं देवत्ताए उववन्ना तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं एगं सागरोवमं ठिई पन्नत्ता १५ ।
ते णं देवा एगस्स अद्धमासस्स आणमंति वा पाणमंति वा उस्ससंति वा नीससंति वा १६ ।
तेसि णं देवाणं एगस्स वाससहस्सस्स आहारट्टे समुपज्जइ १७ । संतेगइया भवसिद्धिया जे जीवा
ते एगेणं भवगहणेणं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति परिनिवाइस्संति सधदुवखाणमंतं
करिस्संति ॥ १८ ॥ सूत्रम् ॥ ६ ॥

मूलार्थः—जंबूद्वीप नामनो द्वीप आयाम अने विष्कंभ (लंबाई अने पहोळाइ) वडे एक लाख योजननो कह्यो छे.
१ । सातमी नरकपृथ्वीनो मध्यनो अप्रतिष्ठान नामनो नरकावास आयाम अने विष्कंभवडे एक लाख योजननो कह्यो छे.
२ । सौधर्मैद्रंतुं पालक नामंतुं यानविमान आयाम अने विष्कंभवडे एक लाख योजनंतुं कहुं छे. ३ । तथा सर्वार्थसिद्ध नामंतुं

महाविमान आयाम-विष्कम्भघडे एक लाख योजनयुं कहुं छे. ४ ।

आर्द्रा नक्षत्र एक तारावाळें कहुं छे. ५ । चित्रा नक्षत्र एक तारावाळें कहुं छे. ६ । तथा स्वातिनक्षत्र एक तारावाळें कहुं छे. ७ ।

आ रत्नप्रभा नामनी नरकपृथ्वीना केटलाएक नारकीओनी एक पल्योपमनी स्थिति कही छे. १ । आ रत्नप्रभा नामनी नरकपृथ्वीना नारकीओनी उत्कृष्ट स्थिति एक सागरोपमनी कही छे. २ । वीजी नरकपृथ्वीना नारकीओनी जघन्य स्थिति एक सागरोपमनी कही छे. ३ । केटलाएक असुरकुमार देवोनी स्थिति एक पल्योपमनी कही छे. ४ । असुरकुमार देवोनी उत्कृष्ट स्थिति साधिक (कांइक अधिक) एक सागरोपमनी कही छे. ५ । असुरकुमारेंद्रने वर्जीने (असुरकुमारेंद्र सिवायना) वीजा केटलाक भवनपति देवोनी स्थिति एक पल्योपमनी कही छे. ६ । असंख्याता वर्षना आयुष्यवाळा संज्ञी पंचेंद्रिय तिर्यच योनिवाळा केटलाक (युगलिक) जीवोनी स्थिति एक पल्योपमनी कही छे. ७ । असंख्याता वर्षना आयुष्यवाळा गर्भव्युत्क्रांतिक (गर्भज) संज्ञी केटलाक (युगलिक) मनुष्योनी स्थिति एक पल्योपमनी कही छे. ८ । वानव्यंतर देवोनी उत्कृष्ट स्थिति एक पल्योपमनी कही छे. ९ । ज्योतिषी देवोनी उत्कृष्ट स्थिति एक पल्योपम अने एक लाख वर्ष अधिक कही छे. १० । सौधर्म कल्पना देवोनी जघन्य स्थिति एक पल्योपमनी कही छे. ११ । सौधर्म कल्पना केटलाक देवोनी स्थिति एक सागरोपमनी कही छे. १२ । ईशान कल्पना देवोनी जघन्य स्थिति साधिक (कांइक अधिक) एक पल्योपमनी कही छे. १३ । ईशान कल्पना केटलाक देवोनी स्थिति एक सागरोपमनी कही छे. १४ । जे देवो सागर, सुसागर, सागरकांत, भव, मनु,

માનુષોત્તર અને લોકહિત નામના વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા હોય, તે દેવોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક સાગરોપમની કહી છે. ૧૫ । તે દેવો એક અર્ધમાસે એટલે એક પક્ષવાડીએ આણપ્રાણ લે છે એટલે કે ઉચ્છ્વાસ નિઃશ્વાસ લે છે. ૧૬ । તે દેવોને એક હજાર વર્ષે આહારનો અર્થ (ઇચ્છા) ઉત્પન્ન થાય છે. ૧૭ । જેની સિદ્ધિ થવાની છે એવા (ભવ્ય) જે કેટલાક દેવો છે, તેઓ એક (મનુષ્યના) ભવને ગ્રહણ કરવા વડે સિદ્ધ થશે, સુદ્ધ થશે, મુક્ત થશે, પરિનિર્વાણ પામશે, એટલે કે સર્વ દુઃખોનો અંત કરશે. ૧૮ ॥ સૂત્ર ॥ ૧ ॥

ટીકાર્થ:--અહીં ' જંબુદ્વીવે ' વિગેરે પ્રથમનાં સાત સૂત્રો આશ્રયવિશેષનાં છે (એટલે કે જંબુદ્વીપ, અપ્રતિષ્ઠાન નરક, પાલક વિમાન અને સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન એ ચાર તથા આદ્ર્વા, ચિત્રા અને સ્વાતિ એ ત્રણ નક્ષત્ર મળી કુલ સાત સૂત્રો સ્થાન-પૃથ્વીને સૂચન કરનારા છે) અને ' હમ્સીસે પં રચણ૦ ' વિગેરે અઢાર સૂત્રો સ્થિત્યાદિક ધર્મવાળા (સ્થિતિ-આયુષ્ય વિગેરેને એટલે સ્થિતિ, ઉચ્છ્વાસ, નિઃશ્વાસ, આહાર અને મોક્ષની પ્રાપ્તિને દેખાડનારા) છે (એટલે તે તે સ્થાને રહેલા જીવોની સ્થિત્યાદિક દેખાડનારા છે.) એ સર્વ સૂત્રોનો અર્થ સુગમ છે. તેમાં જે નિશેષ કહેવા લાયક છે, તે કહે છે.--જંબુદ્વીપના સૂત્રમાં ' આયાસ-નિષ્કંભવડે ' એવો કોઈ ઠેકાણે પાઠ દેખાય છે, અને કોઈ ઠેકાણે ચક્રવાલ વિષ્કંભવડે એવો પાઠ છે. તેમાં પ્રથમ પાઠ ઠીક સમવે છે, કેમકે અન્ય સ્થળે પણ તેવો પાઠ માંભલવામા છે. તેનો અર્થ સુગમ છે. અને ત્રીજા પાઠનો અર્થ આ પ્રમાણે છે.--ચક્રવાલ વિષ્કંભવડે એટલે ગોઠ વિસ્તારવડે. અહીં લાલ યોજનનું જે પ્રમાણ કહ્યું છે તે પ્રમાણાંગુલના યોજન સમજવા. તે વિષે કહ્યું છે કે--"વસ્તુ(પદાર્થો)નું માન આત્માંગુલે કરવાનું છે, શરીરનું માન ઉત્ત્સેધાંગુલે

तिथी देवो एटले चंद्रविमानना देवो, पण सूर्यादिक देवो न जाणवा. तेम ज चंद्रादिकनी देवीओ पण न जाणवी; केमके “ चंद्र विमानना देवोतुं ज आगुण्य एक लाख वर्ष अधिक एक पल्योपमत्तुं जाणवुं. एवं वचन छे. ” (१०) सौधर्म कल्पना देवो एटले देव अने देवीओ वने ग्रहण करवा, केमके सौधर्म कल्पमां एक पल्योपमथी ओछी स्थिति जघन्यथी पण नथी. आ स्थिति पहेला प्रस्तर(पाथडा)मां जाणवी. (११). सौधर्म कल्पमां रहेला केटलाक देवोनी एक सागरोपमनी स्थिति छे एम कहुं, त्यां देवोतुं ज ग्रहण जाणवु, देवीओतुं ग्रहण जाणवुं नहीं; केमके त्यांनी देवीओनी उत्कृष्ट स्थिति पण पचास पल्योपमनी छे. तथा अही देवोनी जे एक सागरोपमनी स्थिति कही ते मध्यम स्थितिनी अपेक्षाए जाणवी, केमके त्यां उत्कर्षथी वे सागरोपमनी स्थितिंतुं होवापणु छे. प्रस्तरनी अपेक्षाए कहीए तो आ मध्यम स्थिति सातमा प्रस्तरमां जाणवी. (१२). ईशान कल्पमां रहेला देवोनी जघन्य स्थिति जे कांडक अधिक एक पल्योपमनी कही, ते देव अने देवी वनेनी जाणवी; कारण के ते ईशान देवलोकमां साधिक एक पल्योपम विना बीजी जघन्य स्थिति छे ज नहीं. (१३). ईशानकल्पमां केटलाक देवोनी एक सागरोपमनी स्थिति कही छे ते देवोनी ज स्थिति ग्रहण पण देवीओनी न जाणवी, केमके ते ईशानकल्पमां देवीओनी उत्कृष्ट स्थिति पण पंचावन पल्योपमनी ज छे. (१४). तथा जे देवो सागर-सागर नामना, ए ज असाणे सुसागर, सागरकांत, भव, मनु, मानुषोत्तर अने लोकहित, अहीं समुच्च-यंतुं जणाववापणुं होवाथी ‘च’ शब्द अध्याहारथी जाणवो, आ नामना विमानने एटले देवोने निवास करवाना स्थानने पामीने, अहीं ‘आसाद्य’-पामीने ए अध्याहार जाणवो, आ विमानोने पामीने जेओ देवपणे (उत्पन्न थया छे.) पण

मू०-दो दंडा पन्नत्ता, तं जहा-अट्टादंडे चैव, अणट्टादंडे चैव १ । दुवे रासी पन्नत्ता, तं जहा-जीवरासी चैव, अजीवरासी चैव २ । दुविहे बंधणे पन्नत्ते, तं जहा-रागबंधणे चैव, दोस-बंधणे चैव ३ ॥ पुष्पाफगुणी नक्खत्ते दुतारे पन्नत्ते १ । उत्तराफगुणी नक्खत्ते दुतारे पन्नत्ते २ । पुष्पाभद्वया नक्खत्ते दुतारे पन्नत्ते ३ । उत्तराभद्वया नक्खत्ते दुतारे पन्नत्ते ४ ॥

इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं दो पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता १ । दुच्चाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं दो सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमाराणं देवाणं अत्थेगइयाणं दोपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । असुरकुमारिंदवज्जियाणं भोसिज्जाणं देवाणं उक्को-सेणं देसूणाइं दो पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । असंखिज्जासाउयसंनिपंचेदियतिरिक्खजोणि-आणं अत्थेगइयाणं दोपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । असंखिज्जावासाउयगब्भक्कतियसन्निपंचेदि-यमाणुस्साणं अत्थेगइयाणं दोपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ । सोहम्मसे कप्पे अत्थेगइयाणं देवाणं दो पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ७ । ईसाणे कप्पे अत्थेगइयाणं देवाणं दो पलिओ-

करवानुं छे अने (शाश्वत) पर्वत, पृथ्वी तथा विमाननुं मान प्रमाणांगुले करवानुं छे. ” (१) पालक नामनुं यानविमान एटले सौधमर्द्रना आभियोगिक पालक नामना देवे करेछुं एटले विकुर्वेछुं यान एटले गमन, तेने माटे जे विमान ते यान-विमान, अथवा जेनावडे जवाय ते यान, अने यानरूपी जे विमान ते यानविमान, तेनुं बीछुं नाम पारियानिक कहेवाय छे. (३)

‘ अत्थीत्यादि ’ अस्ति एटले छे, केटलाक नारकीओनी एक पल्योपमनी स्थिति, ए प्रमाणे करीने (ज्ञानवडे जाणीने) मे तथा वीजा जिनेशरोए कहेली छे. आ चोथा पाथडामां रहेला नारकीओनी मध्यम स्थिति जाणवी. (१). ए ज प्रमाणे एक सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति तेरमा पाथडामां रहेला नारकीओनी जाणवी. (२) असुरेद्रने वर्जीने एटले चमरैँ अने बलीँद्रने वर्जीने वाकीना दश नीकायना ‘ भोमेज्जाणं ’ भूमि एटले रत्नप्रभानामनी पृथ्वीने विषे थवापणुं (होवापणुं) होवाथी भवनपति देवोनी एक पल्योपमनी मध्यम स्थिति जाणवी. केमके तेमनी (नव नीकायनी) उत्कृष्ट स्थिति तो कांइक ओछी वे पल्योपमनी कही छे. ते विषे कहुं छे के—“ नव नीकायमां दक्षिण तरफना भवनपतिनी उत्कृष्ट स्थिति दोढ पल्योपमनी छे अने उत्तर तरफना भवनपतिनी उत्कृष्ट स्थिति कांइक ओछी वे पल्योपमनी छे. ” (६). जेमनुं आयुष्य असंख्याता वर्षनुं छे तेवा जे संज्ञी एटले मनवाळा पंचंद्रिय तिर्यच योनि एटले तिर्यचो छे तेओमांना केटलाक एटले जेओ हैमवंत अने ऐरण्यवंत क्षेत्रमां उत्पन्न थयेला युगलिक होय छे, तेओनी एक पल्योपमनी स्थिति छे. (७). ए ज प्रमाणे मनुष्य संबधी छत्र पण जाणनुं. तेमां विशेष ए के-गर्भाशयने विषे जेमनी उत्पत्ति होय ते गर्भव्युत्क्रांतिक कहेवाय छे, अर्थात् समूच्छिम मनुष्य नहीं. (८). वानमंतर देवो एटले देवीओ नहीं पण देवो ज जाणवा, केमके देवीओनी अर्ध पल्योपमनी स्थिति कहेली छे. (९). ज्यो-

तिपी देवो एटले चंद्रविमानना देवो, पण सूर्यादिक देवो न जाणवा. तेम ज चंद्रादिकनी देवीओ पण न जाणवी; केमके “ चंद्र विमानना देवोतुं ज आयुष्य एक लाख वर्ष अधिक एक पल्योपमंतुं जाणतुं. एतुं वचन छे. ” (१०) सौधर्म कल्पना देवो एटले देव अने देवीओ वने ग्रहण करना, केमके सौधर्म कल्पमां एक पल्योपमथी ओछी स्थिति जघन्यथी पण नथी. आ स्थिति पहला ग्रस्तर(पाथडा)मां जाणवी. (११). सौधर्म कल्पमा रहेला केटलाक देवोनी एक सागरोपमनी स्थिति छे एम कतुं, त्यां देवोतुं ज ग्रहण जाणतुं, देवीओतुं ग्रहण जाणतुं नही; केमके त्यांनी देवीओनी उत्कृष्ट स्थिति पण पचास पल्योपमनी छे. तथा अहीं देवोनी जे एक सागरोपमनी स्थिति कही ते मध्यम स्थितिनी अपेक्षाए जाणवी, केमके त्यां उत्कर्षथी त्रे सागरोपमनी स्थितिंतुं होवापणु छे. ग्रस्तरनी अपेक्षाए कहीए तो आ मध्यम स्थिति सातमा ग्रस्तरमां जाणवी. (१२). ईशान कल्पमां रहेला देवोनी जघन्य स्थिति जे कांडक अधिक एक पल्योपमनी कही, ते देव अने देवी वनेनी जाणवी; कारण के ते ईशान देवलोकमां साधिक एक पल्योपम विना बीजी जघन्य स्थिति छे ज नहीं. (१३). ईशानकल्पमां केटलाक देवोनी एक सागरोपमनी स्थिति कही छे ते देवोनी ज स्थिति ग्रहण करवी. पण देवीओनी न जाणवी, केमके ते ईशानकल्पमां देवीओनी उत्कृष्ट स्थिति पण पंचावन पल्योपमनी ज छे. (१४). तथा जे देवो सागर-सागर नामना, ए ज ग्रमाणे सुसागर, सागरकांत, भव, मनु, मानुयोत्तर अने लोकहित, अहीं मसुचयंतुं जणाववापणुं होवाथी ‘च’ शब्द अध्याहारथी जाणवो, आ नामना विमानने एटले देवोने निवास करवाना स्थानने पामीने, अहीं ‘आसाद्य’-पामीने ए अध्याहार जाणवो, आ विमानोने पामीने जेओ देवपणे (उत्पन्न थया छे.) पण

वमाइं ठिई पन्नत्ता ८। सोहम्मे कप्पे अर्थेगइयाणं देवाणं उक्कोसेणं दो सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता १। ईसाणे कप्पे देवाणं उक्कोसेणं साहियाइं दो सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता १०। सणंकुमारे कप्पे देवाणं जहणणेणं दो सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ११। माहिंदे कप्पे देवाणं जहणणेणं साहियाइं दो सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता १२। जे देवा सुभं सुभकंतं सुभवणं सुभगंधं सुभलेसं सुभफासं सोहम्मवडिसगं विमाणं देवत्ताए उववण्णा तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं दो सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता १३ ॥

ते णं देवा दोण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा १। तेसि णं देवाणं दोहिं वाससहस्सेहिं आहारट्टे समुप्पज्जइ २। अर्थेगइया भवसिद्धिया जीवा जे दोहिं भवगहणेहिं सिञ्जिस्संति बुद्धिस्संति परिनिवाइस्संति सुच्चिस्संति सब्बदुक्खाणमंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्-२ ॥

मूलार्थः—दंड वे कहेला छे, ते आ प्रमाणे—अर्थदंड अने अनर्थदंड (१). राशि वे कहेली छे, ते आ प्रमाणे—जीव राशि अने अजीवराशि (२). बंधन वे प्रकारता कह्या छे, ते आ प्रमाणे—रागबंधन अने द्वेषबंधन (३).

पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्रना वे तारा कहा छे (१). उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रना वे तारा कहा छे (२). पूर्वाभाद्रपद नक्षत्रना वे तारा कहा छे. (३) उत्तराभाद्रपद नक्षत्रना वे तारा कहा छे. (४)

आ रत्नप्रभा पृथ्वीमां रहेला केटलाक नारकीनी वे पल्योपमनी स्थिति कही छे (१). वीजी पृथ्वीमां रहेला केटलाक नारकीओनी वे सागरोपमनी स्थिति कही छे (२). केटलाक असुरकुमार देवोनी वे पल्योपमनी स्थिति कही छे (३). केटलाक असुरकुमारेंद्र(नीकाय)ने वर्जनि बीजा (नव नीकायना) भवनवासी देवोनी उत्कृष्ट स्थिति कांइक ओछा वे पल्योपमनी कही छे (४). असंख्याता वर्षना आयुष्यवाळा संज्ञी पंचेंद्रिय तिर्यंच योनिवाळा केटलाक (युगलिक) तिर्यंचोनी वे पल्योपमनी स्थिति कही छे (५). असंख्याता वर्षना आयुष्यवाळा संज्ञी पंचेंद्रिय गर्भज केटलाक (युगलिक) मनुष्योनी वे पल्योपमनी स्थिति कही छे (६). सौधर्म कल्पमां केटलाक देवोनी वे पल्योपमनी स्थिति कही छे (७). ईशान कल्पमां रहेला केटलाक देवोनी वे पल्योपमनी स्थिति कही छे (८). सौधर्म कल्पमां रहेला केटलाक देवोनी उत्कृष्ट स्थिति वे सागरोपमनी कही छे (९). ईशान कल्पमां रहेला देवोनी उत्कृष्ट स्थिति साधिक वे सागरोपमनी कही छे (१०). सनत्कुमार देवलोकमां रहेला देवोनी जघन्य वे सागरोपमनी स्थिति कही छे (११). माहेंद्र कल्पमां रहेला देवोनी जघन्य साधिक वे सागरोपमनी स्थिति कही छे (१२). जे देवो शुभ, शुभकांत, शुभवर्ण, शुभगंध, शुभलेश्य, शुभस्पर्श अने सौध-मर्षितंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय छे ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति वे सागरोपमनी कही छे (१३).

ते देवो वे अर्धमासे (वे पखवाडीयाने अंते) आन-प्राण ले छे एटले के उच्छ्वास ले छे अने निःश्वास ले छे (१).

તે દેવોને વે હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે (૨). કેટલાક ભવસિદ્ધિક (જેમની સિદ્ધિ થવાની છે એવા મન્ય) જીવો છે કે જેઓ વે ભવને ગ્રહણ કરવાવડે સિદ્ધ થશે, બુદ્ધ થશે, અને પરિનિર્વાણ પામશે, એટલે કે સર્વ દુઃખનો અંત કરશે (૩). સૂત્ર-૨ ॥

ટીકાર્થ:—‘ દો દંડે ’ ઇત્યાદિ સૂત્ર દ્વિસ્થાનકની સમાપ્તિપર્યંત સુગમ છે. વિશેષ એ કે-દંડ, રાશિ અને વંધનના અર્થવાળા ત્રણ સૂત્રો છે, નક્ષત્રના અર્થવાળા ચાર સૂત્રો છે, સ્થિતિના અર્થવાળા તેર સૂત્રો છે અને ઉચ્છ્વાસાદિકના ત્રણ સૂત્રો છે. તેમાં અર્થવડે એટલે સ્વ-પરના ઉપકાર કરનાર પ્રયોજનવડે જે દંડ-હિંસા તે અર્થદંડ કહેવાય છે અને તેનાથી જે વિપરીત તે અનર્થદંડ કહેવાય છે (૧).

તથા રત્નપ્રમા પૃથ્વીને વિષે જે વે પલ્યોપમની સ્થિતિ કહી, તે ચોથા પ્રસ્તટને વિષે રહેલા નારકોની મધ્યમ સ્થિતિ જાણવી (૧). અને વીજી પૃથ્વીને વિષે જે વે સાગરોપમની સ્થિતિ કહી, તે છઠ્ઠા પ્રસ્તટને વિષે રહેલા નારકોની મધ્યમ સ્થિતિ જાણવી. (૨). તથા અસુરેંદ્રને વર્જીને વીજા ભવનવાસી દેવોની જે કાંઈક ન્યૂન વે પલ્યોપમની (ઉત્કૃષ્ટ) સ્થિતિ કહી તે ઉત્તર તરફના નાગકુમારાદિક નવ નીકાયને આશ્રીને જાણવી. તે વિષે કહ્યું છે કે—ઉત્તર તરફના (નાગકુમારાદિક) અસુરોની સ્થિતિ કાંઈક ન્યૂન વે પલ્યોપમની છે (૪). તથા અસંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો અને મનુષ્યોની જે વે પલ્યોપમની સ્થિતિ કહી તે હરિવર્ષ અને રમ્યકર્ષમાં જન્મેલા તિર્યંચ-મનુષ્યો(યુગલિક)ની જાણવી (૫-૬). ॥ સૂત્ર-૨ ॥

હવે ત્રણ સ્થાનક કહે છે—

मू०-तओ दंडा पन्नत्ता, तं जहा-मणदंडे, वयदंडे, कायदंडे १ । तओ गुत्तीओ पन्नत्ताओ, तं जहा-मणगुत्ती, वयगुत्ती, कायगुत्ती २ । तओ सल्ला पन्नत्ता, तं जहा-मायासल्ले णं, नियाण-सल्ले णं, सिच्छादंसणसल्ले णं ३ । तओ गारवा पन्नत्ता, तं जहा-इड्डीगारवे णं, रसगारवे णं, सायागारवे णं ४ । तओ विराहणा पन्नत्ता, तं जहा-नाणविराहणा, दंसणविराहणा, चरित्तवि-राहणा ५ ॥ सिगसिरनक्खत्ते तितारे पन्नत्ते १ । पुस्सनक्खत्ते तितारे पन्नत्ते २ । जेट्टानक्खत्ते तितारे पन्नत्ते ३ । अभीइनक्खत्ते तितारे पन्नत्ते ४ । सवणनक्खत्ते तितारे पन्नत्ते ५ । अस्सिणिनक्खत्ते तितारे पन्नत्ते ६ । भरणीनक्खत्ते तितारे पन्नत्ते ७ ॥

इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं तिन्नि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता १ । दोच्चाए णं पुढवीए नेरइयाणं उक्कोसेणं तिण्णि सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । तच्चाए णं पुढवीए नेरइयाणं जहण्णेणं तिण्णि सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । असुरकुमाराणं देवाणं अत्थेगइयाणं तिण्णि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । असंखिज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खज्जोणियाणं उक्कोसेणं

तिणिण पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । असंखिज्जवासाउयसद्विगवभवकंतिचमणुस्साणं उक्कोसेणं
 तिणिण पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ । सोहस्मीसाणेसु अरथेगइयाणं देवाणं तिणिण पलिओवमाइं
 ठिई पन्नत्ता ७ । सणंकुमारमाहिंदेसु कप्पेसु अरथेगइयाणं देवाणं तिणिण सागरोवमाइं ठिई
 पन्नत्ता ८ । जे देवा आभंकरं पभकरं आभंकरपभंकरं चंदं चंदावत्तं चंदप्पसं चंदकंतं चंदवणं
 चंदलेसं चंदज्जयं चंदसिंगं चंदसिदुं चंदकूडं चंदुत्तरवडिसंगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि
 णं देवाणं उक्कोसेणं तिणिण सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ९ ॥

ते णं देवा तिणहं अद्धमासाणं आणमांति वा पाणमांति वा ऊससांति वा नीससांति वा १ ।
 तेसि णं देवाणं तिहिं वाससहस्सेहिं आहारदुं समुप्पज्जइ २ । संतेगइया भवासिद्धिया जीवा जे
 तिहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्सांति बुद्धिस्सांति सुच्चिस्सांति परिनिवाइस्सांति सबदुक्खवाणमंतं करि-
 स्सांति ३ ॥ सूत्रम्-३ ॥

मूलार्थः—त्रण दंड कखा छे, ते आ प्रमाणे—मनदंड, वचनदंड, कायदंड (१). त्रण गुप्ति कधी छे, ते आ प्रमाणे—

ते देवो त्रण अर्धमासे (त्रण पत्रवादीए) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले के उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१). ते देवोने त्रण हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२). केटलाक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो एवा छे के जेओ त्रण भवने ग्रहण करवावडे सिद्ध थशे, बुद्ध थशे, मुक्त थशे, परिनिर्वाण प्राप्तशे अर्थात् सर्व दुःखोनी अंत करशे (३).

टीकार्थः— 'तओ' इत्यादि सर्व स्रज सुगम छे. विशेष एके-अहीं (आ स्रजमां) दंड, गुप्ति, शल्य, गारव अने विराधना आ अर्थवाळा पांच स्रजो छे. नक्षत्रना अर्थवाळा सात स्रजो छे, स्थितिना अर्थवाळा नव स्रजो छे अने उच्छ्वासादिक अर्थवाळा त्रण स्रजो छे.

तेमां जेनावडे आत्मा चारित्ररूपी ऐश्वर्यनी विनाश करी असार (सार रहित) करे, ते दंड एटले कुमार्गे प्रवर्तविला मन विगेरे. मनरूपी जे दंड ते मनोदंड, अथवा कुमार्गे प्रवर्तविला मनवडे जे आत्माने दंडवो ते मनोदंड कहेवाय छे. ए ज प्रमाणे वीजा वे (वचनदंड अने कायदंड) पण जाणवा (१). तथा गोपवतुं ते गुप्ति कहेवाय छे. एटले के मन विगेरेनी अशुभ प्रवृत्तिनी निरोध अने शुभ प्रवृत्तिनुं करवुं ते (२). तथा तोमर (भाला) विगेरे शल्यनी जेवा शल्य एटले दुःखदायक होवाथी मायादिक शल्य कहेवाय छे. तेमां माया एटले निकृति (कपट) रूपी जे शल्य ते मायाशल्य कहेवाय छे. अही स्रजमां 'णं' शब्द लख्यो छे ते अलंकारने माटे छे. ए ज प्रमाणे वीजा वे शल्यो पण जाणवा. विशेष ए के निदान एटले देवादिकनी समृद्धि देखवाथी के सांभलवाथी जीव पोते विचार करे के— 'आ ब्रह्मचर्यादिकनुं अनुष्ठान करवाथी मने आवी समृद्धि हो (प्राप्त थाओ)' ए प्रमाणे मननी अध्यवसाय करवो ते, अने मिथ्यदर्शन एटले तत्त्वार्थने

मनशुप्ति, वचनशुप्ति, कायशुप्ति (२). त्रण शल्य कक्षा है, ते आ प्रमाणे—मायाशल्य, निदानशल्य, मिथ्यादर्शनशल्य (३). त्रण गारव कक्षा है, ते आ प्रमाणे—ऋद्धिगारव, रसगारव, सातागारव (४). त्रण विराधना कही है, ते आ प्रमाणे—ज्ञानविराधना, दर्शनविराधना, चारित्रविराधना (५).

शुगशीर्ष नक्षत्रना त्रण तारा कक्षा है (१). पुष्य नक्षत्रना त्रण तारा कक्षा है (२). ज्येष्ठा नक्षत्रना त्रण तारा कक्षा है (३). अभिजित् नक्षत्रना त्रण तारा कक्षा है (४). श्रवण नक्षत्रना त्रण तारा कक्षा है (५). अधिनी नक्षत्रना त्रण तारा कक्षा है (६). भरणी नक्षत्रना त्रण तारा कक्षा है (७).

आ रत्नप्रभा पृथ्वीना केटलाक नारकीओनी त्रण पत्योपमनी स्थिति कही है (१). वीजी पृथ्वीना नारकीनी उत्कृष्ट स्थिति त्रण सागरोपमनी कही है (२). त्रीजी पृथ्वीना नारकीनी जघन्य स्थिति त्रण सागरोपमनी कही है (३). केटलाक असुरकुमार देवोनी त्रण पत्योपमनी स्थिति कही है (४). असंख्य वर्षना आयुष्यवाळा संज्ञी पंचेंद्रिय तिर्यंच योनिवाळा (शुगालिक)नी उत्कृष्ट स्थिति त्रण पत्योपमनी कही है (५). असंख्य वर्षना आयुष्यवाळा संज्ञी गर्भज मनुष्यो(शुगालिक)नी उत्कृष्ट स्थिति त्रण पत्योपमनी कही है (६). सौधर्म अने ईशान देवलोकमां रहेला केटलाक देवोनी स्थिति त्रण पत्योपमनी कही है (७). सनत्कुमार अने माहेंद्र कल्पना केटलाक देवोनी त्रण सागरोपमनी स्थिति कही है. (८) जे देवो आभंकर, प्रभंकर, आभंकरप्रभंकर, चंद्र, चंद्रावर्त, चंद्रप्रभ, चंद्रकात, चंद्रवर्ण, चंद्रलेश्य, चंद्रध्वज, चंद्रशृंग, चंद्रसृष्ट, चंद्रहृष्ट अने चंद्रोत्तरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति त्रण सागरोपमनी कही है (९).

तिणिण पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । असंखिज्जवासाउयसन्निगवभवक्कंतियमणुस्साणं उक्कोसेणं तिणिण पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ । सोहमीसाणेसु अत्थेगइयाणं देवाणं तिणिण पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ७ । सणंकुमारमाहिंदेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं देवाणं तिणिण सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ८ । जे देवा आभंकरं पभकरं आभंकरपभंकरं चंदं चंदावत्तं चंदप्पत्थं चंदकंतं चंदवणं चंदलेसं चंदज्झयं चंदसिंगं चंदसिदुं चंदकूडं चंदुत्तरवाडिसंगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं तिणिण सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ९ ॥

ते णं देवा तिण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा १ । तेसि णं देवाणं तिहिं वाससहस्सेहिं आहारदु ससुप्पज्जइ २ । संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे तिहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति मुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सबदुक्खवाणमंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्-३ ॥

मूलार्थः—त्रण दंड कथा छे, ते आ प्रमाणे—मनदंड, वचनदंड, कायदंड (१). त्रण गुप्ति कही छे, ते आ प्रमाणे—

तं जहा-इत्थिकहा भक्तकहा रायकहा देसकहा ३ । चत्तारि सण्णा पन्नत्ता, तं जहा-आहारसण्णा भयसण्णा मेहुणसण्णा परिगहसण्णा ४ । चउविहे बंधे पन्नत्ते, तं जहा-पगइबंधे ठिइबंधे अणु-भावबंधे पण्सबंधे ५ । चउगाउण जोयणे पन्नत्ते ६ ॥

अणुराहानक्वत्ते चउतारे पन्नत्ते १ । पुवासाढानक्वत्ते चउतारे पन्नत्ते २ । उत्तरासाढानक्वत्ते चउतारे पन्नत्ते ३ ॥

इमीसे षं रयणप्पभाण् पुढवीण् अत्थेगइयाणं नेरइयाणं चत्तारि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता १ । तच्चाण् षं पुढवीण् अत्थेगइयाणं नेरइयाणं चत्तारि सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमारणं देवाणं अत्थेगइयाणं चत्तारि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेषु कप्पेसु अत्थेगइयाणं देवाणं चत्तारि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । सणंकुमारमाहिंदेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं देवाणं चत्तारि सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा किट्ठिं सुकिट्ठिं किट्ठियावत्तं किट्ठिप्पभं किट्ठिजुत्तं किट्ठिवण्णं किट्ठिलेसं किट्ठिज्झयं किट्ठिसिगं किट्ठिसिट्ठं किट्ठिकूडं किट्ठत्तरवडिसगं विमाणं देवत्ताण्

भवने ग्रहण करवावडे सिद्ध थरो, बुद्ध थरो, मुक्त थरो, परिनिर्वाण पामरो अर्थात् सर्व दुःखना अंतने कररो. (३) ॥

टीकार्थः—हवे अदार स्थानक कहे छे-अही स्थिति खरोनी पहेला आठ खरो छे, अनं ते सुगम छे. विशेष ए के-वंम एटले ब्रह्मचर्य, तथा आंदारिक कामभोग एटले मनुष्य अने तिर्यंच संबंधी विषयो, तथा दिव्य (वैक्रिय) कामभोग एटले देव संबंधी विषयो (१) । तथा ' सखुदुगाचियत्ताणं ति '—क्षुद्रक अने व्यक्त सहित. तेमां क्षुद्रक एटले वय अने श्रुतवडे नाना तथा व्यक्त एटले वय अने श्रुतवडे परिणमेल-मोटा (नाना मोटा सर्व) साधुओना स्थानो एटले त्याग करवानी अने सेवा-ग्रहण करवानी वस्तुओरूपी स्थानो अदार आ प्रमाणे छे-छ व्रत एटले पांच महाव्रतो अने छहुं रात्रिभोजननी विरति, कायपद्रक एटले पृथगीक्रयादिक छनी रक्षा, अकल्प्य एटले न कल्पे तेयो पिंड, शरया, वस्त्र, पात्र विगोरेरूप पदार्थ, गृहिभाजन एटले धाळी तपेली निगेरं, पर्यंक एटले मांचो विगेरं, निषद्या एटले स्त्रीनी साथे वेसवु ते, खान एटले शरीरने पखाळवुं ते, तथा जोभा करवी ते-ए छनुं वर्जवुं ते (३) । चूलिका सहित आचारांग नामनुं प्रथम अंग एटले के आचारांग नावे श्रुतस्कंध छे, तेमां बीजा श्रुतस्कंधमां पिंडैपणा (अध्ययन) विगेरं पाच चूलाओ छे अने पहेला श्रुतस्कंधमां नव ब्रह्मचर्य नामना अध्ययनो छे, ते पहेला श्रुतस्कंधना ज पदोनी आ अदार हजार प्रमाण संख्या कही छे, परतु चूलाना पदनी संख्या कही नथी. ते विषे कहुं छे के-“ नव ब्रह्मचर्य अध्ययनरूप वेद(आचारांग)ना अदार हजार पदो कखा छे, अने तेनी पांच चूलिकाने साथे लइए तो घणा पदो थाय छे. ” अही मूक खत्रमां “ चूलिका सहित आचारांग खत्रना ” एम विशेषण आपीने चूलिका पण साथे गणी छे ते मात्र आ आचारांग खत्र चूलिका सहित छे, चूलिका रहित नथी, एम चूलिकानी

तथा बोलिदिलिषि १८. (५) । अस्तिनास्तिप्रवाद नामना पूर्वमां अदार वस्तुओ कही छे (६) । धूमप्रभा नामनी पांचमी नरक पृथ्वीनो विस्तार (पृथ्वीपिंड) एक लाख अने अदार हजार योजन प्रमाण कथो छे (७) । पोष अने अषाढ मासमां एक दिवस (वरवत) उत्कृष्टपणे अदार सुहूर्त्तनो दिवस थाय छे अने एक दिवस (वरवत) उत्कृष्टपणे अदार सुहूर्त्तनी रात्रि थाय छे (एटले के पोष मासमां मकरसंक्रांतिने रोज अदार सुहूर्त्तनी रात्रि अने अषाढ मासमां कर्कसंक्रांतिने रोज अदार सुहूर्त्तनो दिवस थाय छे) (८) ॥

आ रत्नप्रभा नामनी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी अदार पल्योपमनी स्थिति कही छे (१) । छठी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी अदार सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी अदार पल्योपमनी स्थिति कही छे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी अदार पल्योपमनी स्थिति कही छे (४) । सहस्रार कल्पने विषे देवोनी उत्कृष्ट स्थिति अदार सागरोपमनी कही छे (५) । प्राणत कल्पमां [केटलाक] देवोनी जवन्च स्थिति अदार सागरोपमनी कही छे (६) । जे देवो काळ, सुकाळ, महाकाळ, अंजन, रिष्ट, शाल, समान, दुम, महादुम, विशाल, सुशाल, पद्म, पद्मशुल्म, कुमुद, कुमुदशुल्म, नलिन, नलिचशुल्म, पौडरीक, पौडरीकशुल्म, सहस्रारावतंसक नामना विमानमां उत्पन्न थया होय, ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति अदार सागरोपमनी कही छे (७) ॥

ते देवो अदार अर्धमासे (पखवाडीये) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने अदार हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा केटलाक भवसिद्धिक जीवो छे के जेओ अदार

मनवडे सेवे नही १, बीजाने मनवडे सेवावे नही २, मनवडे सेवता एवा पण बीजाने अनुमोदे नही ३, औदारिक संबंधी कामभोगने पोते वचनवडे सेवे नही ४, बीजाने वचनवडे सेवावे नही ५, वचनवडे सेवता एवा पण बीजाने अनुमोदे नही ६, औदारिक संबंधी कामभोगने पोते कायवडे सेवे नही ७, बीजाने कायवडे सेवावे नही ८, कायवडे सेवता एवा पण बीजाने अनुमोदे नही ९, दिव्य (देव संबंधी) कामभोगने पोते मनवडे सेवे नही १०, मनवडे बीजाने सेवावे नही ११, सेवता एवा पण बीजाने मनवडे अनुमोदे नही १२, दिव्य कामभोगने पोते वचनवडे सेवे नही १३, वचनवडे बीजाने सेवावे नही १४, सेवता एवा पण बीजाने वचनवडे अनुमोदे नही १५, दिव्य कामभोगने कायवडे पोते सेवे नही १६, कायवडे बीजाने सेवावे नही १७, सेवता एवा पण बीजाने कायवडे अनुमोदे नही १८. (१) । अरिहंत अरिष्टनेमि भगवाने अदार हजार साधुओनी उत्कृष्ट संपदा हती (२) । श्रमण भगवान महावीरस्वामीए बाल, स्थविर विगेरे सर्व साधुओना आचारना अदार स्थानो कहां छे. ते आ प्रमाणे—छ वत पाळवा ६, छकायनी रक्षा करवी १२, अकल्प्य वस्त्र-पात्रादि १३, गृहस्थधुं पात्र (वासण) १४, पर्यक-पलंग विगेरे १५, निपद्या—स्त्री साथे वेसवुं ते १६, खान १७ अने शोभा १८ आ सर्व(छ)नुं वर्जवुं. (३) । चूलिका सहित पहेला आचारांग सन्नना पदना परिमाणवडे अदार हजार पदी कहां छे (४) । ब्राह्मी लिपिना लखवाना प्रकार अदार कहा छे ते आ प्रमाणे—ब्राह्मी १, यावनी लिपि २, दोपउपरिका ३, खरोष्टिका ४, खरशाविका ५, पहारातिका ६, उच्चरिका ७, अक्षरष्टिका ८, भोगवतिका ९, वैणकिया १०, निह्दविका ११, अंकलिपि १२, गणितलिपि १३, गंधर्वलिपि १४, आदर्शल्लिपि १५, माहेश्वरी लिपि १६, दामिल्लिपि १७

श्री

सप्तवायाङ्ग

सप्त ॥

चोयुं अंग

॥ ७० ॥

अर्थेगइयाणं देवाणं अट्टारस पलिआवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । सहस्सारे कप्पे देवाणं उक्कोसेणं अट्टारस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । आणते कप्पे देवाणं [अर्थेगइयाणं] जहणणेणं अट्टारस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ । जे देवा कालं सुकालं महाकालं अंजणं रिट्टुं सालं समाणं दुमं महादुमं विसालं सुसालं पउमं पउमगुम्मं कुमुदं कुमुदगुम्मं नलिणं नलिणगुम्मं पुंडरीअं पुंडरी-
यगुम्मं सहस्सारवडिंसगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं देवाणं (उक्कोसेणं) अट्टारस सागरो-
वमाइं ठिई पन्नत्ता ७ ॥

ते णं देवा[णं]अट्टारसेहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा १ । तेसि णं देवाणं अट्टारसवाससहस्सेहिं आहारुदे समुप्पज्जइ २ । संतेगइया भवसिद्धिया (जीवा) जे अट्टारसहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति मुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सब-
दुख्खाणमंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्—१८ ॥

मूलार्थः—अट्टार प्रकारनु ब्रह्मचर्य कहुं छे, ते आ प्रमाणे—औदारिक (मनुष्य-तिर्यक्) संबंधी कामभोगने पोते

सप्तवाय

१८ ॥

॥ ७० ॥

१४ । पलियंक १५ निसिजा १६ य, सिणाणं १७ सोभवज्जणं १८ ॥१॥ ३ । आथारस्स णं भगवतो
 सच्चुलिआगस्स अट्टारस्स पयसहस्साइं पयग्गेणं पन्नत्ताइं ४ । वंभीए णं लिवीए अट्टारस्सविहे
 लेखविहाणे पन्नत्ते, तं जहा-वंभी १ जवणीलिया २ दोसज्जरिया ३ ख(व)रोट्टिया ४ खरसाविया
 ५ पहाराइआ ६ उच्चारिआ ७ अकवरपुट्टि(त्थि)या ८ भोगवयता ९ वेणत्तिया १० णिणहइया ११
 अंकलिवि १२ गाणिअलिवी १३ गंधवलिवी १४ [भूयलिवि] आदंसलिवी १५ माहेसरीलिवी १६
 दाभिलिवी १७ बोलिदीलिवी १८-५ । अत्थिनात्थिप्पवायस्स णं पुव्वस्स अट्टारस्स वरथू पन्नत्ता
 ६ । धूमप्पभाए णं पुढवीए अट्टारसुत्तरं जोयणसयसहस्सं चाहल्लेणं पन्नत्ता ७ । पोसासाहेसु णं
 मासेसु सइ उक्कोसेणं अट्टारस सुहुत्ते दिवसे भवइ सइ उक्कोसेणं अट्टारस सुहुत्ता राती भवइ ८ ॥
 इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं अट्टारस (पलिओवमाइं तिई पन्नत्ता
 १ । छट्टीए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं अट्टारस) सागरोवमाइं तिई पन्नत्ता २ । असुर-
 कुमाराणं देवाणं अत्थेगइयाणं अट्टारस पलिओवमाइं तिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु

हवे अद्वार स्थानक कहे छे:—

मू०—अद्वारसविहे बंधे पन्नत्ते, तं जहा—ओरालिष्ट कामभोगे णेव सयं मणेणं सेवइ १ नो वि अन्नं मणेणं सेवावेइ २ मणेणं सेवंतं पि अण्णं न समणुजाणाइ ३, ओरालिष्ट कामभोगे णेव सयं वायाए सेवइ ४ नो वि अण्णं वायाए सेवावेइ ५ वायाए सेवंतं पि अण्णं न समणुजाणाइ ६, ओरालिष्ट कामभोगे णेव सयं कायेणं सेवइ ७ नो वि यऽण्णं काएणं सेवावेइ ८ काएणं सेवंतं पि अण्णं न समणुजाणाइ ९, दिव्वे कामभोगे णेव सयं मणेणं सेवइ १० णो वि अण्णं मणेणं सेवावेइ ११ मणेणं सेवंतं पि अण्णं न समणुजाणाइ १२, दिव्वे कामभोगे णेव सयं वायाए सेवइ १३ णो वि अण्णं वायाए सेवावेइ १४ वायाए सेवंतं पि अण्णं न समणुजाणाइ १५, दिव्वे कामभोगे णेव सयं काएणं सेवइ १६ णो वि अण्णं काएणं सेवावेइ १७ काएणं सेवंतं पि अण्णं न समणुजाणाइ १८, १ । अरहतो णं अरिट्टुनेमिस्स अद्वारस समणसाहस्सीओ उक्कोसिया समणसंपया हारथा २ । समणेणं भगवया महावीरेणं समणाणं णिगंधाणं सखुड्डय-विअत्ताणं अद्वारस टाणा पन्नत्ता, तं जहा—वयड्ढकं ३ कायड्ढकं १२, अकप्पो १३ गिहिभायणं

ते इंगिनी मरण कहेवाय छे. आ मरण चतुर्विध आहारसुं प्रत्याख्यान करनार, शरीरनी सार-संभाल नही करनार (कराव-नार) अने नियमित प्रदेशमां ज रहेनाराने होइ शकै छे. तथा जेमां पादप-वृक्षनी जेम उपगमन एटले रहेहुं होय ते पाद-पोषणमन मरण कहेवाय छे, जेम कोइ वृक्ष कोइ टैकाणे कोइपण प्रकारे पड्युं होय ते कांइ पण सम के विपम स्थान विगे-रेनो विचार कर्षा विना निश्चक ज रहै छे, तेवी रीते जे साधु रहे तेहुं जे मरण ते पादपोषणमन मरण कहेवाय छे. (१) ।

सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानवाळा उपशमक अथवा क्षपक एम ते प्रकारनो होय छे, ते सूक्ष्म जोष कपायनी किडिकाने वेदनार भगवान-पूज्य एवा साधु सूक्ष्मसंपरायना भावमा (परिणाममां) वर्तता एटले ते ज गुणस्थानकर्मां रहेला होय ते समजवा. पण अतीत के अनागत सूक्ष्मसंपरायना परिणामवाळा न समजवा. ते एक सो ने वीश प्रकृतिमांशी सतर कर्मप्रकृतिने बांधे छे, चाकीनी (१०३) कर्मप्रकृतिओने बाधता नथी; केमके पूर्व पूर्वना गुणस्थानकोमा वंधने आशीने ते प्रकृतिओ विच्छेद पामी छे. तथा वळी आ कहेली सतर प्रकृतिमांशी पण एक सातवेदनीय प्रकृति उपशांतमोहादिक गुणस्थानकोने विषे वंधने आशीने प्राप्त थाय छे अने चाकीनी सोळ प्रकृतिओनो अहीं ज विच्छेद थाय छे. ते विषे कहुं छे के-ज्ञान अने अंतरायहुं दशक (ज्ञानावरणनी पांच अने अंतरायनी पांच मळीने दश प्रकृति) १०, दर्शनावरणनी चार १४, उच्च गोत्र १५ अने यशकीर्ति १६, आ सोळ प्रकृतिओ सूक्ष्म कपाय(संपरायगुणस्थान)ने विषे विच्छेद पामे छे अर्थात् सूक्ष्मसंपराय गुण-स्थानकथी आगळ तेनो वंध नथी. (१०) ॥

साम विगेरे १७ विमानोनां नामो आपेला छे (८) ॥ सत्र-१७ ॥

मनुष्य) भवने योग्य एतुं (आगला भवतुं) आशुष्य चांभीने पछी ते (अत्यागता) आयुष्यनो क्षय थवावडे मरनारतुं जे मरण ते तद्भव मरण कहेवाय छे. आ मरण तिर्यच अने मनुष्य ए वेने ज होइ शके छे पण देव अने नारकीने आनी संभव ज नथी, केम के तेओ मरीने अनंतर ते ज भवमां उत्पन्न थता नथी. तथा बालकनी जेवा बालक एटले विरति रहित एवा जीवो, तेओतुं जे मरण ते बालमरण कहेवाय छे. तथा पंडित एटले सर्वाविरतिवाळा, तेओतुं जे मरण ते पंडित मरण कहेवाय छे. तथा बाळपंडित एटले देशविरतिवाळा, तेओतुं जे मरण ते बाळपंडित मरण कहेवाय छे. तथा छर्बस्थ मरण एटले केवलज्ञान रहित एवातुं मरण. तथा केवळी मरण-केवलज्ञानीतुं मरण ए प्रसिद्ध ज छे. तथा 'वेहा-यसमरणं त्ति'—आकाशने विषे जे मरण थयुं ते वेहार्यस मरण कहेवाय छे. अर्थात् वृक्षनी शाखा विणरेमां शरीरने लटकवीने जे मरतुं ते वेहायस मरण कहेवाय छे. तथा शुध्र एटले गीधपक्षी तेना उपलक्षणथी बीजा पण पक्षी अने शीयाळ विणरे वडे स्पर्श करायेलुं जे मरण ते शुध्रस्पृष्ट कहेवाय छे, अथवा शुध्र विणरेने खावा लायक छे पृष्ठ-पीठ अने उपलक्षणथी उदरादिक अवयवो जे मरणने विषे ते शुध्रपृष्ठ मरण कहेवाय छे, कोइ महासत्त्ववाळो प्राणी (मनुष्य) हाथी के ऊंट विणरेना (सूतक) शरीरमां पेशी शुधादिकनी पासे पीतातु भक्षण करावे, ते आ मरण कहेवाय छे. तथा जेने विषे जावज्जीव सुधी भक्तनुं—भोजननुं प्रत्याख्यान होय ते भक्तपरिज्ञा एवा नामे करीने रूढ छे आ प्रत्याख्यान त्रिविध अथवा चतुर्विध आहारना त्यागणणे थइ शके छे, तेम ज तेमां सप्रतिकर्म एटले शरीरनी सेवा-चाकरी पण करी-करावी शकाय छे. तथा जे अनाननी क्रियामां अशुक नियमित प्रदेशमां हरवाफरवानी चेष्टा करी शकाय छे ते इंगिनी कहेवाय छे, तेवा इंगिनीवडे जे मरण

अहीं प्राकृत होवाथी ' अ ' ने बदले ' आ ' दीर्घ कर्यो छे (आवीचि), आवा प्रकारतुं जे मरण एटले के क्षणे क्षणे आयुष्यना दलीया खरतां जाय ए रीते सर्व दलीयां खरी जाय त्यारे जे मरण थाय ते आवीचि मरण कहेवाय छे, तथा अवाधि एटले मर्यादा, ते वडे जे मरण ते अवाधि मरण, एटले के नारकादिक भवना कारणपणाए करीने जे आयुकर्मनां दक्षियां अनुभवीने हमणां मरे छे ते ज आयुकर्मनां दक्षियांने फरीथी अनुभवीने ज्यारे मरशे त्यारे ते त्यांसुधीनुं अवाधि मरण कहेवाय छे; कारण के ते (हमणांना) द्रव्यनी (दलीयांनी) अपेक्षाए फरीथी ते ज द्रव्यनुं ग्रहण थाय त्यांसुधी जीवतुं मरण थाय ते अवाधि कहेवाय छे. तथा ' आर्यंतिय मरणे त्ति '—आर्यंतिक मरण एटले नारकी विगेरे कोइपण गतिना आयुष्यपणे कर्मना दलीयांने अनुभवीने हमणां मरण पाभ्यो अने ते प्रमाणे मरण पाभ्या पळी फरीथी ते दक्षियांने अनुभवीने (कोइपण वरवत) मज्वानो नथी, आहुं जे मरण ते, ते द्रव्यनी अपेक्षाए अत्यंत होवाथी (वणुं अंते—छेवटे होवाथी) आर्यंतिक कहेवाय छे. ' वलायमरणे त्ति— ' संयमना योगथी पाहा फरतां एटले जेना चारित्रपरिणाम भय थया हीय एवा साधु. ओतुं जे मरण ते वल्लंमरण कहेवाय छे, तथा वशवडे एटले इंद्रियोना विषयोनी परतंत्रतावडे जे क्रत एटले बाधा पाभेला हीय ते वशार्त कहेवाय छे, जेम तेलवाळा दीवानी कलिका (शिवा—ज्योत)ने जोवाथी पतंगीयुं वशार्त कहेवाय छे. (तेवा वशार्तनुं जे मरण ते वशार्त मरण कहेवाय छे) तथा अतः एटले जेना मनने विषे शल्यना जेहुं शल्य एटले कोइपण जातनो अपराध हीय ते अंतःशल्य एटले लजा के गर्व विगेरेना कारणने लीधे अतिचारनी आलोचना करी न हीय, तेवानुं जे मरण ते अंतःशल्य मरण कहेवाय छे. तथा तिर्यंच के मनुष्य संबंधी जे कोइ भवने विषे वर्ततो जंतु फरीथी ते ज (तिर्यंच के

श्री

समवायाङ्गः

सप्त ॥

चोसुं अंग

॥ ६७ ॥

१७४००० हजार होय छे.) तेमांना वेलंथर देवोना आवास पर्वतो लवणसमुद्रनी चारे दिशामां एक एक होवाथी कुल चार छे. ते पर्वतोना नाम पूर्वादिना अनुक्रमे गोस्तूभ, दकभास, शंख अने दकसीमा छे, तेमना अधिपति देवो अनुक्रमे गोस्तूभ, शिव, शंख अने मनःशील नामना नागराज छे. तथा अनुवेलंथरना आवास पर्वतो लवणसमुद्रमां चारे विदिशामां एक एक होवाथी कुल चार छे. ते अनुक्रमे कर्कोटक, विद्युत्प्रभ, कैलास अने अरुणप्रभ एवा नामवाका छे. तथा कर्कोटक, कर्दम, कैलास अने अरुणप्रभ एवा नामवाका तेमना अधिपति-नागराजाओ छे. आ सर्वे (आठे) आवास पर्वतो (जंबूद्वीपनी जगतीथी) वेंताकीय हजार योजन लवणसमुद्रमां जइए त्यां आवेला छे. तथा आ सर्वे (आठे) पर्वतो चार सो ने त्रीश योजन अने एक कोश भूमिनी अंदर रहेला छे अने सत्तर सो ने एकवीश योजन ऊंचा छे (१७ थी २४.) (४) । ' चार-पाणं चि '—जंघाचारण अने विद्याचारण मुनिओने रुचकादिक द्वीपमां जवुं होय तयारे सत्तर हजार योजनथी कांइक अधिक ऊंचे गति कर्या पछी तिरछी गति करवानी होय छे (६) । तिगिहि नामनो कूट एटले उत्पात पर्वत, के जे पर्वत उपर आवीने पछी मनुष्यक्षेत्र तरफ जवाने माटे देवो गति करे छे. ते पर्वत अर्हीथी असंख्यातमा अरुणोदय नामना दक्षिण दिशाए वेंताकीय हजार योजन जइए त्यां छे (७) । तथा रुचकेंद्र नामनो उत्पात पर्वत ते ज अरुणोदय नामना समुद्रमां उत्तर दिशाए तेटलो ज दूर रहेलो छे (८) ।

' आवीई मरणे चि '—' आ=समन्तात् ' एटले चोतरफथी वीचिना जेवी वीचि एटले आशुष्यना दक्षिणा खरी जाय तेवी अवस्था जे मरणमां होय ते आवीचि मरण कहेवाय छे, अथवा तो वीचि एटले विच्छेद, तेनो जे अभाव ते अवीचि,

करे (प्रवर्ते) अने संयमना योगीने विषे व्यापार न करे (प्रवर्ते नही) ते. तथा अपहृत्त्य असंयम एटले उच्चारदिकने विधि प्रमाणे न परठवे ते. तथा अँप्रमार्जना असंयम एटले पात्रादिकनी प्रमार्जना न करे अथवा विधि प्रमाणे न करे ते. तथा मँन, वँचन अने कँया संबंधी असंयम एटले अशुभ एवा मन, वचन अने कायानी उदीरणा करे ते. (१) । असंय-मथी जे विपरीत ते सयम कहेवाय छे (२) । तथा वेलंधर अने अनुवेलंधर नामना देवीना आवास पर्वतोतुं स्वरूप क्षेत्र-समासनी आ गाथाओवडे जाणवुं (बृहत् क्षेत्रसमास गाथा १७ थी). जंबूद्वीपनी जगतीथी पचाणु हजार योजन जइए अने धातकी खंडनी आ तरफनी जगतीथी पंचाणु हजार योजन आ तरफ आवीए तयारे ते ठेकाणे (एटले लवणसमुद्रना मध्य भागे पाणीनी शिखा रहेली छे ते) लवण शिखा चक्रवाळथी एटले रथना चक्रना आकारवडे दश हजार योजन विस्तारवाळी छे, तथा समान जळपट्टथी सोळ हजार योजन ऊंची छे अने एक हजार योजन अवगाढ छे एटले पृथ्वीमां पेटेली छे. आ लवणसमुद्रनी शिखानी उपर अर्ध योजनथी कांइक ओछुं एटले वे गाडथी कांइक ओछा प्रमाण जेटळुं जळ सांज सवार वन्ने काळ वधे छे अने घटे छे एटले के पाताळकलशमां रहेला वायुनो क्षोभ थवाथी वधे छे अने ते वायु शांत थवाथी घटे छे. लवणसमुद्रनी अभ्यंतर एटले जंबूद्वीप तरफनी वेळाने एटले शिखानी उपरना जळनी शिखाने वेंताळीश हजार नागकुमारो धारी राखे छे, तथा बाह्य एटले धातकीखंड तरफनी वेळाने वहाँतेर हजार नागकुमारो धारी राखे छे (एटले के ते शिखा वेमांथी एके तरफ ढळी न जाय तेम अटकावे छे). तथा अग्रोदक एटले शिखा उपरनुं अर्ध योजनथी कांइक ओछा प्रमाणवाळुं वधतुं जळ, तेने साट हजार नागकुमारो धारी राखे छे. (आ वेलंधर देवो कुल

विषे नारकीओनी उत्कृष्ट स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे (२) । छठी पृथ्वीने विषे नारकीओनी जघन्य स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे (३) । केटलाक असुरकुमार देवोनी सत्तर पत्योपमनी स्थिति कही छे (४) । सौधर्म अने इंशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी सत्तर पत्योपमनी स्थिति कही छे (५) । महाशुक्र कल्पने विषे देवोनी उत्कृष्ट स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे (६) । सहस्रार कल्पने विषे देवोनी जघन्य स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे (७) । जे देवो सामान, सुसामान, महासामान, पद्म, महापद्म, कुमुद, महाकुमुद, नलिन, महानलिन, पौंडरीक, महापौंडरीक, शुक्र, महाशुक्र, सिंह, सिंहकांत, सिंहवीय अने भाविय नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे (८) ॥

ते देवो सत्तर अर्धमासे (पखवाडीए) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने सत्तर हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एया केटलाक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ सत्तर भवने ग्रहण करवावाडे सिद्ध थयो, बुद्ध थयो, मुक्त थयो, परिनिर्वाण पामशे अर्थात् सर्व दुःखनो अंत करशे. (३) ॥

टीकार्थः—हवे सत्तर स्थानक कहे छे, तेनो अर्थ स्पष्ट छे. विशेष ए के-स्थितिनां सूत्रोनी पहलेलां दश सूत्रो छे. (तेमां पहलेला असंयमना सूत्रमां) अंजीवकाय असंयम एटले सुंदर सुवर्ण तथा बहु मूल्यवाळा वस्त्र, पात्र, पुस्तक विगेरे ग्रहण करवा ते. प्रेक्षाने विषे जे असंयम ते प्रेक्षा असंयम कहेवाय छे एटले के (वेसवा विगेरेनुं) स्थान अने उपकरण विगेरेनुं प्रत्युपेक्षण न करवुं अथवा विधि प्रमाणे प्रत्युपेक्षण न करवुं ते. उपेक्षा असंयम एटले असंयमना योगोमां व्यापार

सत्तर सो ने एकवीश योजन ऊर्ध्वपणे (ऊंचा) कला छे (४) । लवणसमुद्र सत्तर हजार योजन मर्वाग्रवडे (तळीयेथी शिखा पर्यंत) उंचो कलो छे (५) । आ रत्नप्रभा नामनी पृथ्वीना अत्यंत सरखा रमणीय भूमिभागा(भूमितळ)थी कांद्रक अधिक सत्तर हजार योजन उंचे ऊडीने-उपडीने त्यारपळी चारणे (जंघा चारण अने विद्याचारण सुनिओ)नी तिरळी गति कही छे (कर्मक रत्नप्रभा पृथ्वीथी साधिक सोळ हजार योजन प्रमाण ऊची लवणसमुद्रना जळनी शिखा छे तेथी तेना करतां पण हजार योजन अधिक एटले सत्तर हजार योजन ऊंचा गया पळी तिरळी गति थइ शकं छे (६) । असुरना राजा चमार नामना असुरंद्रनो तिर्गिण्डिकूट नामनो उत्पाल पर्वत सत्तर सो ने एकवीश योजन ऊर्ध्वपणे (ऊंचो) कलो छे (७) । बलि नामना असुरंद्रनो रुचकंद्र नामनो उत्पाल पर्वत पण सत्तर सो ने एकवीश योजन ऊर्ध्वपणे (ऊंचो) कलो छे (८) । गत्तर प्रकारे मरण कहुं छे, ते आ प्रमाणे—
 आवीचि मरण, अर्वाधि मरण, आंत्यांतिक मरण, वैलाय (बलन्) मरण, वैशार्त्त मरण, अंतःशैत्य मरण, तद्भैव मरण, वैल मरण, पंडित मरण, वैलपंडित मरण, ईशम्य मरण, केवलि मरण, वैदार्थस मरण, भुंभ्रष्ट मरण, भैक्तप्रत्याख्यान मरण, इंजिनी^{१६} मरण, पादोपगमन मरण (९) । यक्षसपराय भगवान (पूज्य) छक्षसपरायना भावमां वर्तता सता (ते शुणस्थानके रला होय त्यारे) सत्तर कर्मप्रकृतिओने वाधे छे, ते आ प्रमाणे—आभिनिवोधिक (मति) ज्ञानावरण, श्रुतज्ञानावरण, अवधि-ज्ञानावरण, मनपर्यवज्ञानावरण, केवलज्ञानावरण, चक्षुदर्शनावरण अचक्षुदर्शनावरण, अर्वाधिदर्शनावरण, केवलदर्शनावरण, सात्ववेदनीय, यशःकीर्ति नाम, उच्च गोत्र, दानावराय, लाभांतराय, भोगांतराय, उपभोगांतराय, वीर्यंतराय (१०) ॥
 आ रत्नप्रभा नामनी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी सत्तर पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । पांचमी पृथ्वीने

सुकं महासुकं सीहिं सीहकंतं सीहवीअं भाविअं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं देवाणं उक्को-
सेणं सत्तरस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ८ ॥

ते णं देवा सत्तरसहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा पाणमंति वा उस्ससंति वा नीससंति वा १ ।
तेसि णं देवाणं सत्तरसहिं वाससहस्सेहिं आहारुदे समुत्पज्जइ २ । संतेगइया भवसिद्धिआ जीवा
जे सत्तरसहिं भवगहणेहिं सिञ्झस्संति बुञ्झस्संति मुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सबहुक्खाणमंतं
करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्—१७ ॥

मूलार्थः—सत्तर प्रकारनो असंयम कस्यो हे, ते आ प्रमाणे—पृथ्वीकाय असंयम, अर्पकाय असंयम, तेजस्काय असं-
यम, वायुकाय असंयम, वैनस्पतिकाय असंयम, द्वीन्द्रिय असंयम, त्रीन्द्रिय असंयम, चतुरिन्द्रिय असंयम, पंचन्द्रिय असंयम,
अंजीवकाय असंयम, प्रेक्षा असंयम, उपेक्षा असंयम, अर्पहृत्य असंयम, अर्पमार्जन असंयम, मर्दन असंयम, वचन असंयम,
काय असंयम (१) । सत्तर प्रकारनो संयम कस्यो हे, ते आ प्रमाणे—पृथ्वीकाय संयम, अर्पकाय संयम, तेजस्काय संयम,
वायुकाय संयम, वनस्पतिकाय संयम, द्वीन्द्रिय संयम, त्रीन्द्रिय संयम, चतुरिन्द्रिय संयम, पंचेन्द्रिय संयम, अजीवकाय संयम,
प्रेक्षा संयम, उपेक्षा संयम, अपहृत्य संयम, प्रमार्जना संयम, मदन संयम, वचन संयम, काय संयम (२) । मानुषोत्तर पर्वत
सत्तर सो ने एकवीरु योजन ऊर्ध्वपणे (ऊंचो) कस्यो हे (३) । सर्व वेलंधर अने अनुवेलंधर नागराजाओना आवास पर्वतो

१ । सुहुमसंपराए णं भगवं सुहुमसंपरायभावे वट्टमाणे सत्तरस कम्मपगडीओ णिवंधति, तं जहा-
 आभिणिबोहियणाणावरणे सुयणाणावरणे ओहिणाणावरणे मणपज्जवणाणावरणे केवलणाणावरणे
 चक्खुदंसणावरणे अक्खक्खुदंसणावरणे ओहीदंसणावरणे केवलदंसणावरणे सायावेयणिज्जं जसो-
 कित्तिनासं उच्चागोयं दाणंतरायं लाभंतरायं भोगंतरायं उवभोगंतरायं वीरिअंतरायं १० ॥

इमीसे ण रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइआणं नेरइयाणं सत्तरस पलिओवमाइं टिईं पन्नत्ता
 १ । पंचमीए पुढवीए नेरइयाणं उक्कोसेणं सत्तरस सागरोवमाइं टिईं पन्नत्ता २ । छट्ठीए पुढवीए
 नेरइयाणं जहणणेणं सत्तरस सागरोवमाइं टिईं पन्नत्ता ३ । असुरकुमारणं देवाणं अत्थेगइयाणं
 सत्तरस पलिओवमाइं टिईं पन्नत्ता ४ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु अत्थेगइआणं देवाणं सत्तरस पलि-
 ओवमाइं टिईं पन्नत्ता ५ । महासुक्के कप्पे देवाणं उक्कोसेणं सत्तरस सागरोवमाइं टिईं पन्नत्ता ६ ।
 सहस्सारे कप्पे देवाणं जहणणेणं सत्तरस सागरोवमाइं टिईं पन्नत्ता ७ । जे देवा सामाणं सुसा-
 माणं महासामाणं पउमं महापउमं कुमुदं महाकुमुदं नलिणं महानलिणं पोंडरीअं महापोंडरीअं

श्री

सप्तवायाङ्ग

द्वय ॥

त्रयोऽंश

॥ ६४ ॥

द्वियसंजमे चउरिदिअसंजमे पंचिदिअसंजमे अजीवकायसंजमे पेहासंजमे उवेहासंजमे अवहट्टुसं-
जमे पमज्जणासंजमे मणसंजमे वइसंजमे कायसंजमे २ । माणुसत्तरे णं पवए सत्तरस एक्कवीसे
जोयणसए उड्डं उच्चत्तेणं पन्नत्ते ३ । सवेसिं पि णं वेळंथरअणुवेळंथरणारईणं आवासपवया सत्त-
रस एक्कवीसाइं जोयणसयाइं उड्डं उच्चत्तेणं पन्नत्ता ४ । लवणे णं समुदे सत्तरस जोयणसहस्साइं
सवग्गेणं पन्नत्ते ५ । इमीसे णं रयणएपभाए पुढवीए बहुसमरमणिजाओ भूमिभागाओ सातिरेगाइं
सत्तरस जोयणसहस्साइं उड्डं उप्पत्तिता ततो पच्छा चारणाणं तिरिआ गती पवत्तति ६ । चमरस्स
णं असुरिदस्स असुररणो तिगिंछकूडे उप्पायपवए सत्तरस एक्कवीसाइं जोयणसयाइं उड्डं उच्चत्तेणं
पन्नत्ते ७ । बलिस्स णं असुरिदस्स रुअग्गिदे उप्पायपवए सत्तरस एक्कवीसाइं जोयणसयाइं उड्डं
उच्चत्तेणं पन्नत्ते ८ । सत्तरसविहे मरणे पन्नत्ते, तं जहा—आवीईमरणे ओहिमरणे आयांतिथमरणे बला-
यमरणे वसट्टमरणे अंतोसहमरणे तब्भवमरणे बालमरणे पंडितमरणे बालपंडितमरणे छउमरथम-
रणे केवलिमरणे वेहासमरणे गिद्धपिट्टुमरणे भत्तपच्चक्खाणमरणे इंगिणिमरणे पाओवगमणमरणे

सप्तवाय

१७ ॥

॥ ६४ ॥

હે (૫) । તથા ચમર અને વલિ ઇ વે દક્ષિણ અને ઉત્તર તરફના અસુરકુમારના હંદ્રો છે, તેમની ' ઉચારિયાલિજે તિ ' ચમરચંચા અને વલીચંચા નામની રાજધાનીના મધ્ય ભાગે રહેલા તેમના (વે હંદ્રોના) વે ભવનને વિષે (મધ્ય) વે અવતારિકાલયન ઇટલે મધ્યયાગે ડંચા અને પછી ચોતરફ પાર્શ્વયાગે અનુક્રમે ઉતરતા ઉતરતા વે પીઠ રહેલા છે, તે મોકલોવાથી આયામ અને વિકંભવડે સોલ હજાર યોજન કહેલા છે (૬) । તથા લવણસમુદ્રને વિષે મધ્યના દશ હજાર યોજનામાં નગરના કિલ્લાની જેમ જલ ડંચું રહેલું છે, તેના ઉત્સેષ (ડંચાદ્ર) ડું પ્રમાણ સોલ હજાર યોજનડું છે. તેથી ઇમ કહેવાય છે કે લવણસમુદ્ર ઉત્સેષની શુદ્ધિવડે સોલ હજાર યોજન છે (૭) ॥

આવર્ત વિગેરે અગ્યાર વિમાનનાં નામો આપેલાં છે (૬) ॥

હવે સત્તર સ્થાનક કહે છે:—

મૂં—સત્તરસાવિહે અસંજમે પદ્મત્તે, તં જહા—પુલ્હવિકાયઅસંજમે આડકાયઅસંજમે તેડકાયઅસંજમે વાડકાયઅસંજમે વણસસદ્કાયઅસંજમે વેદંદિઅસંજમે તેદંદિઅસંજમે ચડરિંદિઅસંજમે પંચિંદિઅસંજમે અજીવકાયઅસંજમે પેહાઅસંજમે ઉવેહાઅસંજમે અવહદુઅસંજમે અપ્પમજ્જાનાઅસંજમે મણઅસંજમે વદ્દઅસંજમે કાયઅસંજમે ? । સત્તરસાવિહે સંજમે પદ્મત્તે, તં જહા—પુલ્હવિકાયસંજમે આડકાયસંજમે વણસસદ્કાયસંજમે વેદંદિઅસંજમે તેદં-

सोलमुं अध्ययन छे, तेथी करीने गाथा नामसुं सोलमुं अध्ययन छे जेमसुं (जेमनी मध्ये) ते गाथापोडशक कहेवाय छे. ते १६ मां 'समए त्ति'—नास्तिक विगेरेना समय(सिद्धांत)ने प्रतिपादन करनार अध्ययन समय नामे ज कहेवाय छे. वैतालीय नामना छंद(श्लोक)नी जातिबडे रचेछुं अध्ययन वैतालीय कहेवाय छे, ए ज प्रमाणे वीजां पण अध्ययननां नामो पोतपोताना अर्थने अनुसारे जाणी लेबां. तेमां 'समोसरणे त्ति'—समवसरण एटले त्रण सो ने त्रैसठ प्रवादीओना मतनो समूह. 'अहानहिए त्ति'—जेवी वरु होय तेवी ज जेने विषे कहेवामां आवे ते यथातथिक नामसुं अध्ययन, तथा ग्रंथने कहेनारुं अध्ययन ग्रंथ कहेवाय छे. 'जमइए त्ति'—यमकीय एटले यमकनी जेमां रचना करी होय ते स्रग् तथा 'गाहेति' पूर्वना पंदर अध्ययनोनी अर्थ जेमां गायो-कह्यो छे ते गाथा कहेवाय छे अथवा ते पंदर अध्ययनोमां प्रतिष्ठाभूत होवाथी पण गाथा नामसुं अध्ययन कहेवाय छे (१). मेरुपर्वतना (सोळ) नामना स्रग्मां एक गाथा अने एक श्लोक लरयो छे. तेमां 'मज्झे लोगरस नाभी य त्ति' लोकमध्य अने लोकनाभि एम वे नाम लरया छे. तथा उत्तर एवुं नाम कहुं छे ते भरतादिक(सर्व क्षेत्रो)नी उत्तर दिशामां (मेरु) रहेलो छे. तेथी कहेछुं छे. ते विषे कहुं छे के- 'सव्वेसिं उत्तरो मेरु' त्ति—'सर्व क्षेत्रादिकनी उत्तरमां मेरु रहेलो छे.' तथा 'दिस्सइ य त्ति'—(सर्व) दिशाओनो आदिभूत ते दिगादि एवुं पण मेरुसुं नाम छे (केमके मेरुनी मध्ये रहेला आठ रुचक प्रदेशने आश्रीने पूर्वादिक दिशा-विदिशाओनी उत्पत्ति थाय छे) तथा 'वडिंसे इय त्ति'—अवतंस-शेखरनी जेवो होवाथी अवतंस एवुं पण मेरुसुं नाम छे (३) । पुरादाानीय एटले पुराणेने मध्ये आदेय नामकर्मवाळा (पार्श्वनाथ) (४) । तथा आत्मप्रवाद ए सातसुं पूर्व

पूर्वमां सोळ वस्तुओ (अध्ययननी जेवा विभागो) कहेल छे (५) । चमरेंद्र अने बलींद्रना अवतारिकालयन (ग्रासाद् मध्ये रहेली पीठिका) आयाम-विक्षंभे करीने सोळ हजार योजन प्रमाण कहेल छे (६) । लवणसमुद्रना मध्य भागमां (दश हजार योजनमां) उत्सेधनी (वेळानी) वृद्धि सोळ हजार योजननी कही छे (७) ॥

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी सोळ पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । पांचमी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीनी सोळ सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी सोळ पत्योपमनी स्थिति कही छे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी सोळ पत्योपमनी स्थिति कही छे (४) । महाशुक्र कल्पने विषे केटलाक देवोनी सोळ सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । जे देवो आवर्त, व्यावर्त, नंदावर्त, महानंदावर्त, अंकुश, अंकुशप्रलंब, भद्र, सुभद्र, महाभद्र, सर्वतोभद्र अने भद्रोत्तरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति सोळ सागरोपमनी कही छे (६) ॥

ते देवो सोळ अर्थमासे (पखवाडीए) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने सोळ हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा केटलाएक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ सोळ भवने ग्रहण करवावडे सिद्ध थयो, वृद्ध थयो, मुक्त थयो, परिनिर्वाण पामशे अर्थात् सर्व दुःखनो अत करशे (३) ॥

टीकार्थः—हवे सोळ स्थानकडुं स्रव कहे छे, अने ते सुगम छे. विशेष ए के—स्थितिनां स्रवोनी पहेलां गाथाणोद्धाक विगोरे सात स्रवो कहां छे, तेमां स्रवकृतांग (सुगडांग) ना पहेला श्रुत्स्कंधमां सोळ अध्ययनो छे, तेमां गाथा नामडुं

श्री

समवायाङ्ग

षष्ठ ॥

चोष्टु अंग

॥ ६२ ॥

ते षं देवा सोलसहिं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा उस्ससंति वा नीससंति वा १ ।
तेसि षं देवाणं सोलसवाससहस्सेहिं आहारट्टे समुप्पज्झइ २ । संतेगइआ भवसिद्धिआ जीवा जे
सोलसहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति मुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सबहुक्खवाणमंतं
करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्—१६ ॥

सूत्रार्थः—सुयगङ्गागद्ध्रमां सोल अच्ययनमां छेल्लुं गाथापोडशक नामतुं अच्ययन कहेलुं छे, ते आ प्रमाणे—समय,
वैतालीय, उपसर्गपरिज्ञा, स्त्रीपरिज्ञा, नरकविभक्ति, महावीरस्तुति, कुशीलपरिभाषित, वीर्य, धर्म, समाधि, मार्ग, समवसरण,
याथातथिक, ग्रंथ, यमकीय (आदानीय) अने सोळमुं गाथापोडश कहेलुं छे (१) । सोळ कथायो कहेला छे, ते आ प्रमाणे—
अनंतानुबंधी क्रोध, अनंतानुबंधी मान, अनंतानुबंधी लोभ, अप्रत्याख्यानकथाय क्रोध, अप्रत्याख्यान-
कथाय मान, अप्रत्याख्यानकथाय माया, अप्रत्याख्यानकथाय लोभ, प्रत्याख्यानानावरण क्रोध, प्रत्याख्यानानावरण मान, प्रत्या-
ख्यानानावरण माया, प्रत्याख्यानानावरण लोभ, संज्वलन क्रोध, संज्वलन मान, संज्वलन माया, संज्वलन लोभ (२) । मेरु-
पर्वतना सोळ नाम कहां छे, ते आ प्रमाणे—मंदर, मेरु, मनोरम, सुदर्शन, स्वयंप्रभ, गिरिराज, रत्नोच्चय, प्रियदर्शन, लोक-
मध्य, लोकनाभि, अर्थ, सूर्यावर्त, सूर्यावरण, उत्तर (उत्तम), दिगादि अने सोळमुं नाम अवतंसक (३) । पुरुषोत्तमे मध्ये
आदान नामकर्मवाला पार्श्वनाथ अरिहंतने सोळ हजार साहुओनी उत्कृष्ट श्रमणसंपदा हती (४) । आत्मप्रवाद नामना

समवाय

१६ ॥

॥ ६२ ॥

वडिसे इअ सोलसमे ॥ २ ॥ ३ ॥ पासस्स णं अरहतो पुरिसादाणीयस्स सोलस समणस्साह-
 स्सीओ उक्कोसिआ समणसंपदा होत्था ४ । आयप्पवायस्स णं पुव्वस्स णं सोलस वत्थु पन्नत्ता
 ५ । चमरवलीणं उवारियालेणे सोलस जोयणसहस्साइं आयामविकवंभेणं पन्नत्ता ६ । लवणे णं
 समुद्दे सोलस जोयणसहस्साइं उस्सेहपरिवुद्धीए पन्नत्ते ७ ॥

इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं सोलस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता
 १ । पंचमीए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं सोलस सागरोवमा ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमाराणं
 देवाणं अत्थेगइयाणं सोलस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं
 देवाणं सोलस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । महासुक्के कप्पे देवाणं अत्थेगइयाणं सोलस साग-
 रोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा आवत्तं विआवत्तं नंदिआवत्तं महाणंदिआवत्तं अंकुसं अंकुसप-
 लंबं भदं सुभदं महाभदं सबओभदं भद्दत्तरवडिसगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं देवाणं
 उक्कोसेणं सोलस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ ।

शकाय), तथा कर्मणशरीरकायप्रयोग विग्रहगतिते विषे (सर्व जीवोने), अने समुद्रघात अवस्थामां रहेला केवलीने ग्रीजा, चोथा अने पांचमा समयने विषे होय छे (७) ॥

हवे सोल स्थानक कहे छे:—

सू०—सोलस य गाहा सोलसगा पन्नता, तं जहा—समए वेयालिष उवसगपरिन्ना इरथी-परिणगा निरयविभत्ती महावीरशुई कुसीलपरिभासिष वीरिअे धम्मने समाही मग्गे समोसरणे आहाताहिण् गंथे जमईण् गाहासोलसमे सोलसगे १ । सोलस कसाया पन्नता, तं जहा—अणंता-णुवंधी कोहे, अणंताणुवंधी साणे, अणंताणुवंधी माया, अणंताणुवंधी लोभे, अपच्चक्खाणकसाए कोहे, अपच्चक्खाणकसाए माणे, अपच्चक्खाणकसाए माया, अपच्चक्खाणकसाए लोभे, पच्चक्खाणावरणे पावरणे कोहे, पच्चक्खाणावरणे माणे, पच्चक्खाणावरणे माया, पच्चक्खाणावरणे लोभे, संजलणे कोहे, संजलणे माणे, संजलणे माया, संजलणे लोभे २ । मंदरस्स णं पठवयस्स सोलस नाम-धेया पन्नता, तं जहा—मंदर मेरु मणोरम, सुदंसण सयंपभे य गिरियाया । रयणुच्चय पियदंसण, मज्झे लोणस्स नाभी य ॥१॥ अरथे अ सूरिआवत्ते, सूरिआवरणे ति अ । उत्तरे अ दिसाई अ,

तिर्यच के वादर वायुकाय वैक्रियने करे छे, त्यारे (ते वैक्रियना) प्रारभ करनार औदारिकतुं प्रधानपणुं होवाथी ज्यांसुधी ते वैक्रियपर्याप्तिवडे पर्याप्तपणाने न पासे (पर्याप्ति न थाय) त्यांसुधी औदारिक वैक्रियनी साथे मिश्र कहेवाय छे. ए ज प्रमाणे आहारकनी साथे पण औदारिकनी मिश्रता जाणवी. तथा वैक्रियशरीरकायप्रयोग वैक्रियपर्याप्तिवाळाने एटले पर्याप्त थयेलाने होय छे. तथा वैक्रियमिश्रशरीरकायप्रयोग (वैक्रिय पर्याप्ति) जेनी पूरी न थइ होय एवा देवने अथवा नारकीने कार्मणनी साथे मिश्रता जाणवी, अथवा (ते मनुष्य अने तिर्यचने) लडिधवैक्रियनी त्याग करती वखते औदारिकभां प्रवेश करवाने समये औदारिकने ग्रहण करवा माटे (वैक्रियनी) प्रवृत्ति होवाथी वैक्रियना प्रधानपणाने लीधे औदारिकनी साथे पण (वैक्रियनी) मिश्रता थइ शके छे एम केटलाक आचार्यो कहे छे. तथा आहारकशरीरकायप्रयोग ते आहारक शरीरनी निष्पत्ति थाय त्यारे तेहुं ज प्रधानपणुं होवाथी थाय छे. तथा आहारकमिश्रशरीरकायप्रयोग, आहारकनो त्याग करवापूर्वक अन्य- (औदारिक)ने ग्रहण करवा माटे उद्यमवंत थयेलाने औदारिकनी साथे मिश्रता थाय छे. आनो भावार्थ ए छे के-ज्यारे आहारक शरीरवाळो थइने कार्य कर्मा पछी फरीथी औदारिकने ग्रहण करे छे त्यारे आहारकतुं प्रधानपणुं होवाथी औदारिकभां प्रवेश करवानो व्यापार होवाथी ज्यां सुधी मर्वथा (संपूर्ण) आहारकनो त्याग न करे त्यां सुधी औदारिकनी साथे मिश्रता होय छे. अही कोइ शंका करे के-ते आहारक शरीर करनार जीवे पोतातुं ते औदारिक शरीर सर्वथा (विलकुल) मूक्युं नथी परतु पूर्वे जेहुं वनावेळुं हतुं तेहुं रहेळुं ज होय छे, तो ते औदारिक शरीरने ग्रहण करवानुं ज कर्मां छे ? उचर- तातं कहेवुं सत्य छे, तो पण औदारिक शरीरने पाहुं ग्रहण करवाने माटे प्रवृत्त थाय छे तथी ग्रहण करे छे ज (एम कही

श्री

समवायाङ्क

द्वय ॥

चौथुं अंग

॥ ६० ॥

नातुं हे तो पण तेना अंधकार (ज्ञानमत्ता) ना किरणोनो समूह घणो मोटो हे तेथी तेतुं आवरण करवाभां कांइ दीष आवती नथी (३) । तथा पंदर मुहूर्त सुधी चंद्रनी साथे जेमनो संयोग रहे हे एवा छ नक्षत्रो पंदर मुहूर्तना संयोगवाळा कहेवाय छे. ते आ प्रमाणे-शतभिषक, भरणी, आर्द्रा, अश्लेषा, स्वाति, ज्येष्ठा-आ छ नक्षत्रो पंदर मुहूर्तना संयोगवाळा छे. (४) । तथा ' चैत्रासोएसु मासेसु त्ति '—स्यूल न्यायने आशीने कहीए तो चैत्र अने आश्विन मासने विषे पंदर मुहूर्तनी दिवस अने पंदर मुहूर्तनी रात्रि होय छे, अने निश्चयथी कहीए तो चैत्र मासमां जे दिवसे मेघ संक्रांति वेसे ते ज एक दिवस-रात्रि अने आश्विन मासमां जे दिवसे तुला संक्रांति वेसे ते ज एक दिवसरात्रि पंदर पंदर मुहूर्तवाळी होय छे (५) ॥

‘ पओगेो त्ति ’—प्रकर्ष करीने जे योजन-जोडवुं ते प्रयोग कहेवाय छे एटले के निश्चलपणे आत्मनो क्रिया करवाना परिणामवाळो ज्यापार. अथवा तो क्रिया करवाना परिणामवाळा कर्मनी साथे आत्मा प्रकर्ष करीने जोडाय ते प्रयोग कहेवाय छे. तेमां सत्य वस्तुना विचारतुं कारणभूत जे मन ते सत्य मन, अने तेनो जे प्रयोग एटले ज्यापार ते सत्य मनप्रयोग कहेवाय छे. ए ज प्रमाणे बाकीना सर्वने विषे जाणवुं. विशेष ए के—‘ औदारिकशरीरकायप्रयोग ’ आ ठेकाणे औदारिक शरीर जे ते ज पुद्गल स्कंधना समुदायरूपपणाए करीने उपनीयमान-बुद्धि पामतुं होवार्थी काय कहेवाय छे, ते कायनो जे प्रयोग ते औदारिकशरीरकायप्रयोग कहेवाय छे एम (समासनो) विग्रह करवो. आ प्रयोग पर्यासा जीवनी ज जाणवो. तथा औदारिकमिश्रकायप्रयोग अपर्याप्तकनो जाणवो. अही उत्पत्तिने आशीने एटले जीवनी उत्पत्ति समये प्रारंभ करेला औदारिकशरीरतुं प्रधानपणुं होवार्थी औदारिक (योग) कार्मण (शरीरयोग)नी साथे मिश्र थाय छे, तथा ज्यारे मनुष्य के पंचेंद्रिय

समवाय

१५ ॥

॥ ६० ॥

एटलो अन्वयाहार राखवानो छे. ' पंद्रमो पंद्रमो भाग ' ए ठेकाणे वीप्सा (वारंवार) ना अर्थमां वे वार बोलाय छे, जेमेके ' ते पगले पगले जाय छे ' इत्यादि एटले के हंमेशां पंद्रमो पंद्रमो भाग चंद्रनी लेख्या (प्रकाश) एटले कांति अर्थात् ते कांतितुं कारण होवाथी लेख्या एटले मंडल पण कहेवाय छे, ते चंद्रमंडलने आच्छादन करीने शुवराहु रहे छे, ते ज हकिकत देखाडता सता कहे छे के- ' तद्यथा-ते आ प्रमाणे-पहेली (एकमनी) तिथिने विषे चंद्रनी लेख्याना पहेला पंद्रमा भागने आवरीने रहे छे, आ ज क्रमे करीने पंद्रमे दिवसे (अभावास्याए) पंद्रीया पंद्र भागने आवरीने रहे छे । तथा ' न चैव त्ति '—शुक्लपक्षमां प्रतिपदादिक तिथिने विषे चंद्रलेख्याना ते ज पंद्रमो भाग देखाडतो देखाडतो एटले पंद्रमा भाग जेटलो पोते दूर जवाथी प्रगट करतो प्रगट करतो शुवराहु रहे छे. अहीं आ भावार्थ छे—चंद्रना मंडलना सोल भाग करवा, तेमां एक सोलमो भाग कायम उग्राडो ज रहे छे. वाकी जे पंद्र भाग रखा तेमांथी राहु हमेशां एक एक भागने कृष्णपक्षमां आवरे छे अने शुक्लपक्षमां एक एक भागने मुके छे—छोडे छे. ते विषे ज्योतिष्करंडक नामना प्रकीर्णक ग्रंथमां कहुं छे—“सोल भाग करीने तेमांथी पंद्र भाग जेटलो चंद्र (कृष्णपक्षमां) हानि पामे छे, (शुक्लपक्षमां) तेनी ज्योत्स्ना (कांति) तेटला (पंद्र) भाग जेटली वृद्धि पामे छे.” अहीं कोइ शंका करे के—चंद्रनुं विमान एक योजनमांथी एकसठीया पांच भाग ओछा करीए तेटला (६३) प्रमाणवाळं छे, अने राहुनुं विमान ग्रहविमान होवाथी अर्थ योजनना प्रमाणवाळं छे, तेथी पंद्र दिवसे करीने मोटा चंद्रविमानने नातुं राहुविमान शी रीते सर्व आवरण करी शके ? आ शंकानो जवाव आपे छे के—जे आ ग्रहविमानोनुं अर्थ योजनप्रमाण कहुं छे ते प्राये करीने कहुं छे, तेथी राहुग्रहनुं विमान योजनप्रमाणवाळं पण संभवे छे. अथवा राहुनुं विमान

जे कुंभादिकने विषे तेओने पकावे छे ते कुंभ नामनो छे ११, 'वाल्मु त्ति'—जे कदंबना पुष्प सरखा लालचोल आकारवाली अने वज्रना जेवी तथा तपावेली वैक्रिय वालुकाने विषे चणानी जेभ तेओने पकावे (शेके) छे ते वालुका नामनो छे १२, 'वैयरणी ह्य त्ति'—वैतरणी एवा नामनो परमाधार्मिक छे, ते अत्यंत तपाववाथी उकळता एवा पर, रुधिर, सीसुं, तावुं विणोरेना रसवडे भरेली तथा जेवुं प्रयोजन सामे पूरे तरवावुं छे एवी यथार्थ नामवाली वैतरणी नदीने विकुर्वति तेषां ते नारकीओने तराववावडे कदर्थना पसाडे छे १३, 'खरस्सरे त्ति'—जे वज्रना कांटावाळा शालमली वृक्ष उपर नारकीने चडावीने पछी कठोर शब्द करता एवा तेने अथवा पीते कठोर शब्द करतो सतो तेने खंचे छे ते खरस्वर नामनो छे १४, 'महाघोस त्ति'—जे भय पामेला अने नाशी जता एवा नारकीओने पशुनी जेभ मोटी घोष करावा पूर्वक वाडामां खंधे छे ते महाघोष नामनो छे १५, 'एवमेव (एते) पन्नरसाहिय त्ति'—' एवं ' एटले अंब विणोरे क्रमवडे आ परमाधार्मिको जेनेश्वरे पंदर कह्या छे (१) ।

'धुवराहु णं'—राहु वे प्रकारनो होय छे—एक पर्वरराहु अने वीजो धुवराहु. तेषां जे पर्वने विषे एटले पूर्णिमा के अमावास्याने विषे चंद्र के क्षर्यनो उपराण (ग्रहण) करे ते पर्वरराहु कहेवाय छे, अने जे हमेशां चंद्रनी समीपे चाले छे ते धुवराहु कहेवाय छे. ते विषे कहुं छे के—' काळं राहुवुं विमान हमेशां चंद्रनी साथे (नीचे) रहेछुं होय छे, ते चंद्रनी नीचे चार अंगुल छेडुं चाले छे. " तेथी आ धुवराहु कहेवाय छे. ' णं ' शब्द वाक्यना अलंकार माटे छे. बहुलपक्ष- (कृष्णपक्ष) नो अर्थ प्रसिद्ध छे, तेना ' पाण्डिवयं ति'—प्रतिपदा एटले एकसनी तिथिने ' आदि करीने'—आरंभीने

जेओ पहली ऋण नारक पृथ्वीने विषे नारकीओनी कदर्थना करे छे, तेमना नाम कहेवा माटे वे गाथाओ मूलमां आपी छे. आ परमाधार्मिको जुदा जुदा व्यापारने लीधे पंदर जातिना होय छे. तेमां ' अंबे त्ति '—जे परमाधार्मिक देव नारकीओने हणे छे, पाडी दे छे, बांधे छे अने उपाडीने आकाशमां फेंके छे ते अंब नामनो कहेवाय छे १, ' अंबरिसी च्वेव त्ति ' जे परमाधार्मिक (अंबे) हणला नारकीओने शस्त्रवेडे कनडा करीने कडाइमां भुंजवा (शेकवा) योग्य करे छे, ते अंबरिसी नामनो छे २, ' सामे त्ति '—जे दोरडा अने हस्तना प्रहारदिक्कवेडें ज्ञातन, पातन विगोरे करे छे अने जे वर्णथी पण काळो छे ते श्याम नामनो छे ३, ' सखले त्ति यावरे त्ति '—वकी वीजो शवल नामनो परमाधार्मिक छे, ते आंतरडा, चरवी, हृदय, काळजुं विगोरने उरवेडी नांखे छे, तथा वर्णवेडें पण शवल—कर्तुर एटले कावरचितरो छे ४, ' रुहोवरुहे त्ति ' जे शक्ति अने भाला विगोरे शस्त्रोने विषे नारकीओने परोवे छे ते रौद्र-भयंकर होवाथी रौद्र नामनो छे ५, वकी जे तेओना (नारकीओना) अंगोपांगने भांगी नांखे छे ते अत्यंत रौद्र होवाथी उपरौद्र एवा नामनो छे ६, ' काळे त्ति '—जे कडाइ विगोरमां (नारकीओने) रांधे छे तथा जे वर्णवेडें पण काळो छे ते काल नामनो छे ७, वकी त्यारपडी वीजो महाकाळ नामनो परमाधार्मिक छे, ते (तेना) चौकणा मांसना ककडा करीने (तेने ज) खवरावे छे, तथा ते वर्णथी पण आवि काळो छे ८, ' असिपत्ते त्ति '—असि एटले खड्ड, तेना आकारवाळा पांढडांओवाळें वन विकुर्वाने ते वनमां आवेला नारकीओना असिपत्रोने पाडवावेडें तल तल जेटला ककडा करे छे, ते असिपत्र नामनो छे ९, ' धणु त्ति '—जे धनुपथी मुकेला अर्धचद्रादिक वाणोवेडे तेमना कर्णादिक अंगोहुं छेदन-भेदन विगोरे करे छे ते धनु नामे छे १०, ' कुंभे त्ति '—

लाम्बुषा मनप्रयोग, सत्य वचनप्रयोग, मृषा वचनप्रयोग, असत्यामृषा वचनप्रयोग, औदारिक शरीर कायप्रयोग, औदारिकमिश्रशरीर कायप्रयोग, वैक्रियशरीर कायप्रयोग, वैक्रियमिश्रशरीर कायप्रयोग, आहारकशरीर कायप्रयोग, आहारकमिश्रशरीर कायप्रयोग, कार्मणशरीर कायप्रयोग (८) ॥

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी पंदर पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । पांचमी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी पंदर सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी पंदर पत्योपमनी स्थिति कहेली छे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी पंदर पत्योपमनी स्थिति कही छे (४) । महाशुक्र कल्पने विषे केटलाक देवोनी पंदर सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । जे देवो नंद, सुनंद, नंदावतं, नंदप्रभ, नंदाकांत, नंदवर्ण, नंदलेख्य, नंदध्वज, नंदश्रुंग, नंदसुष्ट, नंदकूट, नंदोत्तरावतंसक विमानने विषे देवपणे उत्पन्न थया होय छे ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति पंदर सागरोपमनी कही छे (६) ।

ते देवो पंदर अर्धमासे (पखवाडीय) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निश्वास ले छे (१) । ते देवोने पंदर हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा केटलाक भवसिद्धिक जीवो छे के जेओ पंदर भवने ग्रहण करावावडे सिद्ध थयो, बुद्ध थयो, मुक्त थयो, परिनिर्वाण पामथो, अर्थात् सर्व दुःखनो अंत करथो (३) ॥

टीकार्थ—आ पंदरसुं स्थान सुगम छे तो पण ते विषे काइक लखाय छे.—अहीं स्थितिना स्रजोनी पहेंलां सात स्रजो छे. तेमां परम-मोटा एवा अधार्मिक, ते संछिष्ट परिणामवाला होवाथी परमाधार्मिक कहेवाय छे, ते एक जातना असुर छे, के

मूलार्थ—पदर परमाधार्मिक कला छे, ते आ प्रमाणे—अंघ, अंचरिपी, श्याम, शबल, वकी वीजा रौद्र, उपरौद्र, काल, तथा वीजो महाकाल, अस्मिन्न, धनु, कुंभ, वालुक, वैतरणी, खरखर अने महाधोष ए पंदर कहा छे (१) । श्रीनमि नामना अर्हन् पंदर धनुष् प्रमाण ऊंचा हता (२) । ध्रुव राहु कृष्णपक्षनी प्रतिपदाने आरभीने दररोज चंद्रनी लेख्या(कला)नो पंदरसो पंदरसो भाग आवरीने (द्वावीने) रहे छे, ते आ प्रमाणे—एकमनी तिथिए एक पंदरमा भागने (आवरे छे), वीजने दिवसे वे भाग, वीजने दिवसे त्रण भाग, चौथने दिवसे चार भाग, पांचमे नांच भाग, छठने रोज छ भाग, सातमे सात भाग, आठमे आठ भाग, नवमीए नव भाग, दशमीए दश भाग, अग्यारयो अग्यार भाग, बारयो चार भाग, तेसरो तेर भाग, चौदशे चौद भाग अने पंदरसीए एटले अमावास्याए पंदर भागने आवरीने रहे छे (३) । तथा शुक्लपक्षमां ते ज पंदरीया एक एक भागने देखाइतो देखाइतो (आवरण रहित करतो) रहे छे, ते आ प्रमाणे—प्रतिपदाए पंदरीया एक भागने देखाइ छे (वीजने दिवसे वे भाग देखाइ छे) यावत् पूर्णिमाने रोज पंदरे भागने देखाइ छे (खुल्ला करे छे) (४) । छ नक्षत्रो पंदर मुहूर्त्तवाळा कला छे, ते आ प्रमाणे—शतभिषक, भरणि, आर्द्रा, अश्लेषा, स्वाति तथा ज्येष्ठा, आ छ नक्षत्रो पंदर मुहूर्त्तवडे संयुक्त होय छे (एटले चंद्र साथे पंदर मुहूर्त्त योगवाळा रहे छे) (५) । चैत्र अने आश्विन मासमा पंदर मुहूर्त्त (३० घडी)वाळो दिवस होय छे, अने ए ज प्रमाणे चैत्र अने आश्विन मासमां पंदर मुहूर्त्तवाळी नात्रि होय छे (६) । विद्यानुप्रवाद नामना पूर्वमां पंदर वस्तु (अध्ययननी जेवा विभाग) कहैल छे (७) । मनुष्यने पंदर प्रकारना प्रयोग (योग—व्यापार) कहैला छे, ते आ प्रमाणे—सत्य मनप्रयोग, मृषा मनप्रयोग, सत्यमृषा मनप्रयोग, अस-

इमीसे णं रथणप्पमाए पुढवीए अरथेगइआणं नेरइआणं पणारस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता
 १ । पंचमीए पुढवीए अरथेगइआणं नेरइयाणं पणारस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकु-
 माराणं देवाणं अरथेगइयाणं पणारस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु
 अरथेगइआणं देवाणं पणारस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । महासुक्के कप्पे अरथेगइआणं देवाणं
 पणारस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा णंदं सुणंदं णंदोवत्तं णंदप्पभं णंदकंतं णंदवणं
 णंदलेसं णंदज्झयं णंदसिंगं णंदसिदुं णंदकूडं णंदुत्तरवाडिसंगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं
 देवाणं उक्कोसेणं पणारस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ ॥

ते णं देवा पणारसणंदं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा उस्ससंति वा नीससंति वा
 १ । तेसि णं देवाणं पणारसहिं वाससहस्सेहिं आहारदु ससुप्पज्जइ २ । संतेगइआ भवासिद्धिआ-
 जीवा जे पन्नरसहिं भवग्गहणेहिं सिञ्जिस्संति बुञ्जिस्संति सुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सब्बदुक्खा-
 णमंतं करिस्संति ३ । सूत्रं—१५ ॥

पंचमीए पंचभागं छट्टीए छभागं सत्तमीए सत्तभागं अट्टमीए अट्टभागं नवमीए नवभागं दसमीए
 दसभागं एक्कारसीए एक्कारसभागं बारसीए बारसभागं तेरसीए तेरसभागं चउइसीए चउइसभागं
 पन्नरसेसु पन्नरसभागं ३ । तं चैव सुक्कपक्खस्स य उवदंसेमाणे चिट्ठति, तं जहा—पढमाए पढमं
 भागं जाव पन्नरसेसु पन्नरसभागं ४ । छ णक्खत्ता पन्नरसमुहुत्तसंजुत्ता पन्नत्ता, तं जहा—सताभि-
 सय भरणि अद्दा असलेसा साई तहा जेट्टा । एते छणक्खत्ता पन्नरममुहुत्तसंजुत्ता ॥ १ ॥ ५ ।
 चेत्तासोएसु णं मासेसु पन्नरसमुहुत्तो दिवसो भवति, एवं चेत्तासोएसु णं मासेसु पन्नरसमुहुत्ता
 राई भवति ६ । विजाअणुएयवायस्स णं पुवस्स पन्नरस वत्थू पणत्ता ७ । मणुसाणं पणरस-
 विहे पओगे पन्नत्ता, तं जहा—सच्चमणपओगे मोसमणपओगे सच्चमोसमणपओगे असच्चासोसम-
 णपओगे सच्चवइपओगे मोसवइपओगे सच्चमोसवइपओगे असच्चासोसवइपओगे ओरालिअसरि-
 कायपओगे ओरालिअमीससरिरकायपओगे वेउवियसरिरकायपओगे वेउवियमीससरिरकायप-
 ओगे आहारयसरिरकायपओगे आहारयमीससरिरकायपओगे कम्मयसरिरकायपओगे ॥ ८ ॥

आवा चातुरंत जे चक्रवर्ती ते चातुरंतचक्रवर्ती कहेबाय हे एवो सप्तासनी विग्रह करवो. तेना रत्नो एटले पोतपोतानी जातिमां उत्कृष्टपणाने पासेली वस्तु, कहुं हे के—“जाति जातिने विषे जे उत्कृष्ट वस्तु होय ते रत्न कहेबाय हे.” ‘गाहावद्दत्ति’ गृहपति एटले कोठारी, ‘पुरोहिष दत्ति’-पुरोहित एटले शांतिकर्म विगेरे क्रियाने करनार, ‘वड्डुइ दत्ति’ वर्धकि एटले रथ, मकान, छावणी विगेरे बनावनार, मणि एटले पृथ्वीनो विकार विशेष, काकिणी एटले सुवर्णमय अधिकरणी (एरण)ना संस्थानवाळी होय हे. (बाकीना रत्नोना अर्थ स्वयमेव जाणी लेवा). आ चौद रत्नमां पहेला सात पंचेंद्रिय अने बीजा सात एकेन्द्रिय हे (७) ॥

श्रीकांत विगेरे आठ विमानोनां नाम हे (७) ॥ इति सप्त-१४ ॥

हवे पंदर स्थानक कहे छेः—

मू०—पन्नरस परमाहमिमथा पन्नत्ता, तं जहा—अंबे अंबरिसी चैव, सामे सबले सि आवरे ।
 रद्दोवसद्द काले अ, महाकाले सि आवरे ॥ १ ॥ असिपत्ते धणु कुंभे, वाहुए वेअरणीति अ ।
 खरस्सरे महाघोसे, एते पन्नरसाहिआ ॥ २ ॥ १ । णमी णं अरहा पन्नरस धणूइं उड्डं उच्चत्तेणं
 होरथा २ । धुवराहू णं बहुलपक्खस्स पडिवए पन्नरसभागं पन्नरसभागेणं चंदस्स लेसं आवरेत्ताणं
 चिद्वृत्ति, तं जहा—पढमाए पढमं भागं बीआए दुभागं तद्दआए तिभागं चउत्थीए चउभागं

एटले कयाय जेने होय ते स्रक्षमसंपराय एटले लोभना छेछा परमाणुओने वेदनार कहेवाय छे. आ (स्रक्षमसंपराय) ने प्रकारनो छे, ते कहे छे—उपशमक एटले उपशमश्रेणिने पामेलो अथवा क्षपक एटले क्षपकश्रेणिने पामेलो. आ दशसुं जीवस्थान कसुं १०, तथा जेने मोह एटले मोहनीय कर्म उपशांत छे एटले सर्वथा उदयावस्थाने पामेल नथी ते उपशांत-मोह एटले उपशमवीतराग कहेवाय छे. आ उपशमश्रेणिनी समाप्तिने बलते ११ मे गुणटाणे जीव एक अंतर्मुहूर्त्त सुधी होय छे. त्यारपछी अवश्य त्यांधी पडे ज छे ११, तथा जेनो मोह सर्वथा क्षीण थयो छे एटले सत्तामां पण रह्यो नथी ते क्षीणमोह एटले क्षीणमोहवीतराग कहेवाय छे, आ गुणस्थान पण एक अंतर्मुहूर्त्त सुधी ज होय छे (त्यारपछी तरत उपरना गुणस्थानके चडे छे) १२, तथा सयोगी केवली एटले मन विगेरेना व्यापारवाला केवळज्ञानी १३, तथा अयोगी केवली एटले मन विगेरे योगना व्यापार जेणे रंध्या छे एवा शैलेशीकरणने पामेला मात्र पांच रस्व अक्षरना उच्चार जेटला काल सुधी ज रहेंनार, ए चौदसुं जीव (गुण)स्थान छे. १४. (५) । ‘भरहे’—भरत अने ऐरवतनी जीवा. अहीं भरत अने ऐरवत—ए बे क्षेत्र प्रत्यंचा चडावेला धनुपने आकारे रहेला छे, तेथी तेमनी जीवा (प्रत्यंचा) होइ राके छे. तेमां हिमवान पर्वतनी आ तरफनी (दक्षिण तरफनी) आंतरा रहित (छेछी) प्रदेशनी जे श्रेणि ते भरतनी जीवा कहेवाय छे, अने शिखरी पर्वतनी पेली वाजुनी जे आंतरा रहित प्रदेशनी श्रेणि ते ऐरवतक्षेत्रनी जीवा कहेवाय छे. (६) । ‘चाउरंतचक्रवाटिस्स त्ति’ चार अंत एटले विभाग छे जे पृथ्वीने विषे ते चतुरंत भूमि कहेवाय छे. तेने विषे जे स्वामीपणे थयेला ते चातुरंत कहेवाय छे.

१. चार दिशाना अंत सुधीना ते क्षेत्रना स्वामी.

तेनो स्वाद रहे छे, ते विषे शास्त्रमां कहुं छे के—“ कोह जीव उपशम सम्यक्त्वथकी पड्यो अने हजु मिथ्यात्वेने पाम्यो नथी, तेनी वच्चेना भागमां छ आवालिका सुधी सास्वादन सम्यक्त्व होय छे. ” आवा आस्वाद सहित जे सम्यग्दृष्टि ते सास्वादन सम्यग्दृष्टि कहेवाय छे एम (कर्मधारय समासनो) विग्रह करवो २, ‘ सम्मामिच्छदिति ति ’ जेनी दृष्टि सम्यक् अने मिथ्या छे ते सम्यग्मिथ्यादृष्टि कहेवाय छे एटले के जेने अमुक प्रकारजुं दर्शनमोहनीय कर्म उदयमां आवुं होय ते ३, तथा अविरत सम्यग्दृष्टि एटले देशविरति रहित (एकलो सम्यग्दृष्टि) ४, तथा विरताविरत एटले देशवि-रतिवाळो अर्थात् श्रावक ५, तथा प्रमत्तसंयत एटले काङ्क प्रमादी सर्वविरतिवाळो (साधु) ६, तथा अप्रमत्तसंयत एटले सर्वथा प्रमाद रहित एवो ते ज (सर्वविरतिवाळो साधु), तथा ‘ नियट्टी ’ अहीं क्षपकश्रेणिने के उपशमश्रेणिने पामेला जीव के जेना दर्शनसप्तकं क्षीण थया होय अथवा जेना दर्शनसप्तक उपशांत थया होय ते निवृत्तिबादर कहेवाय छे. तेमां निवृत्ति एटले जे गुणस्थानकर्ने समकाळे (एकी साथे) पामेला जीवोना अध्यवसायनी भेद (विशेष प्रकारनी अध्यवसाय) जेमां प्रधान (मुख्य) होय एवो जे बादर एटले बादर संपरायवाळो ते निवृत्तिबादर कहेवाय छे ८, तथा ‘ अणियादि-बायरे त्ति ’ अनिवृत्तिबादर, आ (गुणस्थानवाळो) आठ कषाय खपाववानो के उपशमाववानो आरंभ करे त्यारथी अने नपुंसकवेदना क्षयनी के उपशमनी आरंभ करे त्यारथी आरंभीने (लइने) बादर लोभना खंडने खपावे अथवा उपशमावे त्यां सुधी होय छे ९, तथा ‘ सुहृम संपरायं त्ति ’ स्वप्न एटले संज्वलन लोभनी असंख्यातमी अंग, तेवो स्वप्नसंपराय

१. दर्शन मोहनीयनी सात प्रकृति.

जेषां अनेक प्रकारनी विधाना अतिशयो वर्णन करायेल हे ते विद्यानुप्रवाद (१०) पूर्व हे, ' अवंक्ष पाणाड बारसं पुवं ' जेषां सम्यग् ज्ञानादिक अवंध्य-सफल एवा वर्णन करायेल हे ते अवंध्य नामनुं अप्यारसुं (११) पूर्व हे, जेषां प्राण एटले जीव अने तेना आयुष्य अनेक प्रकारे वर्णन करायेल हे ते प्राणासु नामनुं वारसुं (१२) पूर्व हे, ' तस्मो किरियविसालं ' -त्यारपही जेषां विशाल एटले विस्तीर्ण एवी कायिकी विगरे २५ क्रियाओ भेद सहित कहेवामां आवेल हे ते क्रियाविशाल नामनुं तेरसुं (१३) पूर्व हे, तथा ' पुवं तह चिंदुसारं च ' -अहीं ' लोक ' ए शब्दनी लोप कर्यो हे एम जाणवुं. तेथी अक्षरना विदुनी जेम (अनुस्वार जेम अक्षरने माथे होय हे तेम) लोकना सारभूत एटले सर्वोत्तम जे हे ते लोकविंदुसार नामनुं चौदसुं (१४) पूर्व हे. (२) । तथा 'चौदस वत्थूणि त्ति'-बीजा पूर्वने विषे जे वस्तु एटले विभाग विशेष छ ते चौद मूळ वस्तु हे, परतु चूलावस्तु तो वार हे (३) । तथा ' साहस्सिसओ ' -सहस्रो जे ते ज साहस्य एटले हजार कहेवाय हे (४) । तथा ' कम्मविस्सोही ' -कर्माविशोधि मार्गणाने एटले ज्ञानावरणादि कर्माविशुद्धिनी भवेपणाने आश्रीने जीवना (गुण)स्थानको चौद कहेला हे, ते आ प्रमाणे-जेनी दृष्टि मिथ्या एटले विपरीत होय ते मिथ्यादृष्टि कहेवाय हे एटले के जेने उदयमां आवेलुं अमुक प्रकारनुं मिथ्यात्व मोहनीय कर्म उदयमां होय ते १, तथा ' सासायणसम्मदिट्टि त्ति ' काइक (जराक) तत्त्वश्रद्धाना रसना आस्वाद सहित जे होय हे ते सास्वादन कहेवाय हे. अही घंटालोलाना न्याये करीने उपशम सम्यक्त्वनी त्याग करेलो होय हे, ते त्याग कर्या पडी छ आवलिका सुधी

१. अततानुवंधी कपायना उदयथी उपशम समकितने वमी नाखनु, एटले खाधेल वस्तु वमता तेनो स्वाद प्रथम खातां आवेलो तेवो फरीने गळामां आवे ते घंटालाला न्याय समजवो.

श्री

सप्तवायाङ्ग

सप्त ॥

नौशुं अंग

॥ ५४ ॥

परिपूर्ण न थइ होय तेवा, आ एक ग्राम-समूह थयो. ए ज प्रमाणे आ सक्षम पर्यासा एटले ते ज प्रमाणे (पर्यास नाम कर्मना उदयने लीधे) पोतानी पर्यासि परिपूर्ण थइ होय तेवा, आ बीजो ग्राम थयो. ए ज प्रमाणे बादर एटले बादर नाम-कर्मना उदयने लीधे बादर एवा पृथ्व्यादि एकद्रियो, ते पण पर्यासि अने अपर्यासि भेदने लीधे वे प्रकारना जाणवा. ए ज प्रमाणे द्वाद्रियादिक पण जाणवा. विशेष ए के-पंचंद्रिय वे प्रकारना छे, एक संज्ञी एटले मनपर्यासि सहित अने बीजा असंज्ञी एटले मनपर्यासि सहित (१) तथा 'उपपायपुञ्च' इत्यादिक त्रण गाथा छे. तेमां प्रथम उत्पादपूर्व एटले जेमां उत्पत्तिने आश्रीने द्रव्यो तथा पर्यायोनी प्ररूपणा करी छे ते उत्पाद पूर्व कहेवाय छे, जेमां ते द्रव्यादिकना ज अप्र एटले परिमाणने आश्रीने तेनी प्ररूपणा करी छे ते अप्राणीय पूर्व कहेवाय छे, 'तइयं च वीरियं पुञ्चं'-जेमां जीवादिकतुं वीर्य कहेवामां आवेल छे ते वीर्यप्रवाद नामतुं त्रीजुं पूर्व छे, 'अस्थीनस्थिपचायं'-जे (वस्तु) जे प्रकारे लोकमां छे अने जे वस्तु जे प्रकारे लोकमां नथी, ते (वस्तु) ते प्रमाणे जेमां कही छे ते अस्तित्नास्तित्प्रवाद नामतुं (४) पूर्व छे, 'तत्तो नाणव्पचायं च'-जेमां मत्यादिक ज्ञान तेना स्वरूप अने भेदो विरोरे सहित कहेवामां आवेल छे ते ज्ञानप्रवाद (५) पूर्व छे, 'सच्चपचायपुञ्चं' जेमां सत्य एटले संयम अथवा सत्य वचन भेद सहित अने प्रतिपक्ष सहित कहेवामां आवेल छे ते सत्यप्रवाद (६) पूर्व छे, 'त्यारपछी 'आयपपचायपुञ्चं'-जेमां आत्मा एटले जीव अनेक नयोवडे कहेवामां आवेल छे ते आत्मप्रवाद (७) पूर्व छे, जेमां ज्ञानावरणादिक कर्मोतुं स्वरूप कहेवामां आवेल छे ते कर्मप्रवाद (८) पूर्व छे, 'पच्चक्खाणं भवे नवमं' जेमां प्रत्याख्यानतुं स्वरूप वर्णन करेल छे ते प्रत्याख्यानप्रवाद नामतुं नवमं (९) पूर्व छे, 'विज्जाअणुव्पचायं'

सप्तवाय
१४ ॥

॥ ५४ ॥

समुद्रने मळे छे, ते आ प्रमाणे-गंगा, सिंधु, रोहिता, रोहिताया, हरी, हरिकांता, सीता, सीतोदा, नरकांता, नारीकांता, सुवर्णकूला, रुच्यकूला, रक्ता, रक्तवती (८) ।

आ रत्नप्रभा नामनी नरकपृथ्वीनेविषे केटलाक नारकीओनी चौद पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । पांचमी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी चौद सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी चौद पत्योपमनी स्थिति कही छे (३) । सौर्यर्म अने इंयान कल्पने विषे केटलाक देवोनी चौद पत्योपमनी स्थिति कही छे (४) । लांतक कल्पने विषे देवोनी चौद मागरोपमनी उत्कृष्ट स्थिति कही छे (५) । महाशुक कल्पने विषे देवोनी जघन्य स्थिति चौद सागरोपमनी कही छे (६) । जे देवो श्रीकांत, श्रीमहित, श्रीसोमनम, लांतक, कापिष्ठ, महेंद्र, महेंद्रकांत, महेंद्रो-चरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय, ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति चौद सागरोपमनी कही छे (७) ॥

ते देवो चौद अर्थमासे (पखवाडीए) आन ले छे प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने चौद हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) एवा केटलाएक भवासिद्धिक जीवो छे के जेओ चौद भवने ग्रहण करवावडे सिद्ध थरो, बुद्ध थरो, मुक्त थरो, परिनिर्वाण पामरो अर्थात् सर्व दुःखनो अंत कररो (३) ॥

टीकार्थ—चौद स्थानकटुं छत्र सुगम छे. विशेष ए के अहीं स्थितिना छत्रोनी पहेंलां प्रथम आठ छत्रो छे. तेमां चौद 'भूतग्राम'-भूतो एटले जीवो, तेना ग्राम एटले समूहो, ते भूतग्राम कहेवाय छे. तेमां छत्रम एटले छत्रम नामकर्मना उदयमां वर्त्तवापणुं होवाथी पृथ्व्यादि एकेंद्रियो, ते केजा ? के अपर्याप्त नामकर्मना उदयने लीधे पोतानी पर्याप्ति

मूलार्थः—चौद प्रकारना भूतग्राम (जीवना समूह) कहा छे, ते आ प्रमाणे-स्रक्ष्म अपर्यासा, वादर अपर्यासा, वादर पर्यासा, द्वीन्द्रिय अपर्यासा, द्वीन्द्रिय पर्यासा, त्रीन्द्रिय अपर्यासा, चतुर्द्रिय अपर्यासा, चतुर्द्रिय पर्यासा, पंचेन्द्रिय असंज्ञी अपर्यासा, पंचेन्द्रिय असंज्ञी पर्यासा, पंचेन्द्रिय संज्ञी अपर्यासा, पंचेन्द्रिय संज्ञी पर्यासा (१) । चौद पूर्व कहा छे, ते आ प्रमाणे-उत्पाद पूर्व, अग्राणीय, त्रीजुं वीर्यप्रवाद पूर्व, अस्तित्वास्तिस्रवाद, तयार पछी ज्ञानप्रवाद, सत्यप्रवाद पूर्व, तयार पछी आत्मप्रवाद पूर्व, कर्मप्रवाद पूर्व, प्रत्याख्यानप्रवाद नवमुं छे, विद्यानुप्रवाद पूर्व, अवंध्यप्रवाद पूर्व, बारमुं प्राणायु पूर्व, तयारपछी क्रियाविशाल पूर्व, तथा विदुसार पूर्व (२) । अग्राणीय पूर्वने विषे चौद वस्तु (अन्धयन जेवा विभागो) कहेल छे (३) । श्रमण भगवान महावीरस्वामीने उत्कृष्ट चौद हजार श्रमणसंपदा हती (४) । कर्मविशोधि मार्गणाने आश्रीने चौद जीवस्थानो (गुणस्थानको) कहा छे, ते आ प्रमाणे-मिथ्यादृष्टि, सास्त्रादन सम्यग्दृष्टि, सम्यग्मिथ्या-दृष्टि, अविरत सम्यग्दृष्टि, विरताविरत (देशविरत), प्रमत्त संयत, अप्रमत्त संयत, निवृत्ति वादर, अनिवृत्ति वादर, स्रक्ष्म-संपराय उपशामक अथवा क्षपक, उपशांत मोह, क्षीणमोह, सयोगीकेवकी अने अयोगीकेवकी (५) । भरत अने ऐरवत क्षेत्रनी जीवानो आयाम (लंबाइ) चौद चौद हजार चार सो ने एकोतेर योजन तथा एक योजनना ओगणीशीया छ भाग छे (६) । एक एक चातुरंत (चारे दिशाना अंत सुधी) चक्रवर्ती राजाना चौद रत्नो कहेला छे, ते आ प्रमाणे-स्त्री रत्न, सेनापति रत्न, गाथापति रत्न, पुरोहित रत्न, वार्धकि (हजनेर) रत्न, अश्व रत्न, हस्ती रत्न, खड्ग रत्न, दंड रत्न, चक्र रत्न, छत्र रत्न, चर्म रत्न, मणि रत्न, काकिणी रत्न (७) । जंबूद्वीप नामना द्वीपने विषे चौद मोटी नदीओ पूर्व-पश्चिम लवण-

इमीसे षं रयणप्यभाए पुढवीए अरथेगइयाणं नेरइयाणं चउदस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता
 १ । पंचमीए षं पुढवीए अरथेगइयाणं नेरइयाणं चउदस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकु-
 माराणं देवाणं अरथेगइयाणं चउदस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु
 अरथेगइयाणं देवाणं चउदस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । लंतए कप्पे देवाणं उक्कोसेणं चउदस
 सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । महासुक्के कप्पे देवाणं जहणणेणं चउदस सागरोवमाइं ठिई
 पन्नत्ता ६ । जे देवा सिरिकंतं सिरिमाहिअं सिरिसोमनसं लंतयं काविट्टं महिदं महिदकंतं महिदुत्तरव-
 डिंसणं विमाणं देवत्ताए उववण्णा तेसि षं देवाणं उक्कोसेणं चउदस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ७ ॥

ते षं देवा चउदसहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा पाणमंति वा उरससंति वा नीससंति
 वा १ । तेसि षं देवाणं चउदसहिं वाससहस्सेहिं आहारुहे ससुप्पज्जइ २ । संतेगइया भवसिद्धिआ
 जीवा जे चउदसहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति मुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सबहु-
 व्वाणमंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्—१४ ॥

अग्नेर्णिअस्स षं पुव्वस्स चउद्दस्स वत्थू पन्नत्ता ३ । समणस्स षं भगवओ महावीरस्स चउद्दस्स
 समणसाहस्सीओ उक्कोसिआ समणसंपया होत्था ४ । कम्मविसोहिमगणं पडुच्च चउद्दस्स जीव-
 द्वाणा पन्नत्ता, तं जहा—मिच्छदिट्ठी सासायणसम्मदिट्ठी सम्मामिच्छदिट्ठी अविरयसम्मदिट्ठी
 विरयाविरए पमत्तसंजए अपमत्तसंजए निआद्विबायरे अनियद्विबायरे सुहुमसंपराए उवसामए
 वा खवए वा उवसंतमोहे खीणमोहे सजोगीकेवली अयोगीकेवली ५ । भरहेरवयाओ षं
 जीवाओ चउद्दस्स चउद्दस्स जोयणसहस्साइं चत्तारि अ एगुत्तरे जोयणसए छच्च एगुणवीसे भागे
 जोयणस्स आयामेणं पन्नत्ता ६ । एगमेगस्स षं रत्तो चाउरंतवक्कवद्विस्स चउद्दस्स रयणा पन्नत्ता,
 तं जहा—इत्थीरयणे सेणावइरयणे गाहावइरयणे पुरोहियरयणे वड्डइरयणे आसरयणे हरिथरयणे
 अस्सिरयणे दंडरयणे चक्करयणे छत्तरयणे चम्मरयणे मणिरयणे कागिणिरयणे ७ । जंबुदीवे षं दीवे
 चउद्दस्स महानईओ पुवावरेण लवणसमुदं समप्पेति, तं जहा—गंगा सिंधू रोहिआ रोहिअंसा, हरी
 हरिकंता सीआ सीओदा नरकंता नारिकांता सुवणकूला रूपकूला रत्ता रत्तवई ८ ॥

भाग (गोलकार) तेहुं एक योजन, ते सूर्यमंडक-योजन कहेवाय छे, ' णं ' शब्द वाक्यना अलंकार माटे छे, जेना एकसठ भागे करीने एक योजन थाय अर्थात् एक योजनना अडसठ भाग करवा, तेगांथी तेर भाग ओछा करीए तेठुं एटले एकसठीया अडताळीश भाग जेटळुं ते सूर्यमंडक छे (८) ॥

वज्रना नामथी वार, वहरना नामथी अग्यार अने लीरना नामथी पण अग्यार एम चौथीया विमानना नामो कलां छे (६) ॥ स्रज-१३ ॥

हवे चौद स्थानक कहे छे—

मू०—चउद्दस भूअगामा पन्नता, त जहा—सुहुमा अपज्जत्ताआ सुहुमा पज्जत्ताया वादरा
 अपज्जत्ताया वादरा पज्जत्ताया वेइंदिया अपज्जत्ताया वेइंदिया पज्जत्ताया तेंदिया अपज्जत्ताया तेंदिया
 पज्जत्ताया चउरिंदिया अपज्जत्ताया चउरिंदिया पज्जत्ताया पंचिंदिया असन्निअपज्जत्ताया पंचिंदिया
 असन्निअपज्जत्ताया पंचिंदिया सन्निअपज्जत्ताया पंचिंदिया सन्निअपज्जत्ताया १ । चउद्दस पुवा पन्नता,
 तं जहा—उपपायपुठ्वमगोणियं च तइयं च वीरियं पुठवं । अरथीनरिथ पवायं तत्तो नाणप्पवायं च
 ॥ १ ॥ सच्चप्पवायपुठवं तत्तो आयप्पवायपुठवं च । कम्मप्पवायपुठवं पच्चक्खवाणं भवे नवमं ॥ २ ॥
 विज्जाअणुप्पवायं अवङ्ग पाणाउ वारसं पुठवं । तत्तो किरियविसालं पुवं तह विटुसारं च ॥ ३ ॥ २ ।

लोक अर्धचंद्रने आकारे रहेलो छे, ते पूर्व-पश्चिम लांबो अने दक्षिण-उत्तर पहीलो छे, तेना मध्य भागे तेरमा पाथडाभां शक्रना निवासभूत विमान छे, ते मीधर्मदेवलोकनो अतंसक एटले मुकुटनी जेम प्रधान-मुख्य होवाथी सौधर्मावतंसक एया सार्धक नामवाळुं छे, अहीं ' षं ' शब्द वाक्यना अलंकार माटे छे. ते विमान जेने विषे तेरसुं अर्ध छे ते अर्धत्रयोदश कहेवाय छे एटला लाख योजन एटले साडावार लाख योजन आयाम-विक्रमवाळुं कहेळुं छे (तेहुं ज तेनी सामेनी वाजुए ईशाना-वतंसक विमान साडा वार लाख योजननुं छे.) (३) । तथा जातिने विषे एटले जलचर पंचेंद्रिय तिर्यग्गतिने विषे कुल कीटिना योनिप्रमुख एटले उत्पत्तिस्थानमां थयेला जे शतसहस्र (लाख) ते अर्धत्रयोदश छे एटले के साडा वार लाख कुलकीटि कहीं छे (५) । तथा ' पाणाउरस्स '—जेमां प्राणीओना आयुष्यनुं विधान भेद सहित कहेनामां आवेल छे, ते प्राणायु नामनुं वारसुं पूर्व छे, तेमां तेर वस्तु एटले अध्ययननी जेवा तेर विभागो कहेला छे (६) । तथा गर्भमां एटले गर्भाशयमां जेमनी उत्पत्ति होय ते गर्भशुक्रांतिक कहेवाय छे. आवा जे पंचेंद्रिय तिर्यच योनिवाका जीवो, तेमनो प्रयोग एटले मन, वचन, कायानो व्यापार तेर प्रकारनो कखो छे. एटले के कुल पंदर प्रयोगो (योगो) छे तेमांथी आहारक अने आहारकमिश्र ए वे कायप्रयोग तिर्यचोने होला नथी, केम के ते संयमीने ज होइ शकै छे, अने संयम तो संयत मनुष्योने ज होय छे, तिर्यचने होतो नथी, तेथी तेर योग होय छे. तेमां मनना प्रयोग चार हे-सत्य, असत्य (मृगा), वने (सत्यमृगा) अने वने नहीं (असत्यामृगा). ए ज सीते चार वचनना प्रयोग मली आठ थया. तथा औदारिक विगेरे पांच कायप्रयोग जाणवा. ए सीते तेर थाय छे. (७) । तथा सूर्यमंडल एटले सूर्यमंडलनो वृत्त-

कहेवाय छे ३, तथा अकस्मात् एटले धार्या विना अन्यना वध माटे प्रवृत्ति करी अने वीजानो (अन्यनी) वध थह जाय ते अकस्मात्दंड कहेवाय छे ४, तथा दृष्टिनी एटले बुद्धिनी जे विपर्यासिका अथवा विपर्यासिता (विपर्यासपणुं), ते दृष्टि-विपर्यासिका अथवा दृष्टिविपर्यासिता कहेवाय छे एटले के मातिनो भ्रम, ते वडे जे दंड एटले प्राणीनो वध, ते दृष्टिविपर्यासिकादंड अथवा दृष्टिविपर्यासितादंड कहेवाय छे, अर्थात् मित्रादिकने जे अमित्रादिकनी बुद्धिथी हणवो ते ५, तथा मृषावाद एटले पोताने माटे अथवा अन्यने माटे अथवा वनेने माटे जे असत्य बोलवुं, ते अमत्य ज जे हिंसातुं कारण थाय ते मृषा-वादप्रत्ययदंड कहेवाय छे ६, ए ज प्रमाणे अदत्तादानने आश्रीने दंड पण जाणवो ७, तथा मनने विषे जे थयेलो ते आध्यात्मिक दंड एटले बाल निमित्तनी अपेक्षा विना शोकादिकथी उत्पन्न थतो दंड ते आध्यात्मिक दंड कहेवाय छे ८, तथा मानप्रत्यय एटले जात्यादिक मदना हंतुमालो दंड ९, तथा मित्रद्वेषप्रत्यय एटले माता-पितादिकनो अल्प अपराध छता पण मोटो दंड करवो ते १०, मायाप्रत्यय एटले मायाने आश्रीने जे दंड करवो ते ११, ए ज प्रमाणे लोभप्रत्यय दंड पण जाणवो १२, तथा ऐर्ष्याधिक एटले केवळ योगने ज आश्रीने जे कर्मबंध एटले उपशान्तमोह विगेरे शुणस्थानक-वालाने सातवेदनीयनो बंध थाय ते १३. (१) ।

तथा 'विमानपत्थञ्जित्ति'—विमानना उपर-नीचे रहेला पाथडा (तेर) छे (२) । तथा 'सोहम्मवडिंस्सए'—सौधर्म देव-

१. मृषावादने आश्रीने जे पोताना आत्माने दड एटले कर्मबंधन थाय, एवो अर्थ पण अन्यन्न करवागा आन्धो छे ते पण अही घटी प्रके छे. ए ज प्रमाणे सर्वत्र उत्तरोत्तर जाणवुं. जेवी आत्मा दहलय-कर्मबंध करे तेजु नाम दंड जाणवो ।

विषे केटलाक देवोनी तेर सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) जे देवो वज्र, सुवज्र, वज्रावर्त, वज्रप्रभ, वज्रकांत, वज्रवर्ण, वज्रलेश्य, वज्ररूप, वज्रशृंग, वज्रसृष्ट, वज्रकूट, वज्रोत्तरावतंसक, वहर, वहरावर्त, वहरप्रभ, वहरकांत, वहरवर्ण, वहरलेश्य, वहररूप, वहरशृंग, वहरसृष्ट, वहरकूट, वहरोत्तरावतंसक, लोक, लोकावर्त, लोकप्रभ, लोककांत, लोकवर्ण, लोकलेश्य, लोकरूप, लोकशृंग, लोकसृष्ट, लोककूट, लोकोत्तरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय, ते देवोनी उत्कृष्ट तेर सागरोपमनी स्थिति कही छे (६) ॥

ते देवो तेर अर्धमासे (तेर पखवाडीए) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने तेर हजार वर्षे आहार करवानी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा केटलाक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ तेर भव ग्रहण करवावडे सिद्ध थशे, बुद्ध थशे, मुक्त थशे, परिनिर्वाण पामथे, अर्थात् सर्व दुःखनो अंत करथे (३) ॥

टीकार्थः—आ तेर स्थानकना सूत्रमां काइक लखे छे—अहीं स्थितिना (६) सूत्रोनी पहलां आठ सूत्रो छे. तेमां करवुं ते क्रिया एटले कर्मबंधना कारणभूत वेष्टा, ते(क्रिया)नां जे स्थानो एटले भेदो अर्थात् पर्यायो, ते क्रिया-स्थानो कहेवाय छे. तेमां अर्थने माटे एटले पोताना शरीर, स्वजन अने धर्मादिकना प्रयोजन माटे जे दंड करवो एटले त्रस—स्थावर जीवोनी हिंसा करवी, ते अर्थदंड कहेवाय छे, आ पहेछं क्रियास्थान थयुं १, आनाथी जे विलक्षण एटले प्रयोजन विना जे दंड करवो (हिंसा करवी) ते अनर्थदंड कहेवाय छे २, तथा हिंसाने आश्रीने एटले आ शत्रु विगेरेए मारी हिंसा करी हवी, हिंसा करे छे अथवा हिंसा करथे एम धारीने जे तेनो दंड एटले विनाश करवो ते हिंसादंड

विपर्यसने लीधे दंड, मृषावादाना कारणवाळी दंड, अदत्तादानना निमित्तवाळी दंड, आध्यात्मिक (मनना निमित्तवाळी) दंड, मानना निमित्तवाळी दंड, मित्र परना द्वेषने आश्रीने दंड, मायाने आश्रीने दंड, लोभ निमित्तवाळी दंड, तथा तेरमो ईर्यापयना हेतुवाळी दंड (१) । सौधर्म अने ईशान देवलोकेने विषे विमानना तेर पाथडा कखा हे (२) । सौधर्मावतंसक नामतुं विमान तेरसुं अर्थ एटले साडानार लाख योजन आयाम अने विक्रंभवाळं (लातुं-पहोळं) कहुं हे (३) । ए ज प्रमाणे ईशानावतंसक विमान पण जाणवुं (४) । जळचर पंचंद्रिय तिर्यंच योनिवाळा जीवोनी जाति कुळकोटिनां उत्पत्ति स्थानो अर्थ त्रयोदश (साडवार) लाख कखा हे (५) । प्राणायु नामना पूर्वमां तेर वस्तु कहेली हे (६) । गर्भन्युत्क्रांतिक पंचंद्रिय तिर्यंच योनिवाळा जीवोनी प्रयोग (मन, वचन, कायानो योग) तेर प्रकारे कखो हे, ते आ प्रमाणे—सत्य मनप्रयोग, मृषा मनप्रयोग, सत्यमृषा मनप्रयोग, असत्यामृषा मनप्रयोग, सत्य वचनप्रयोग, मृषा वचनप्रयोग, सत्यपमृषावचनप्रयोग, असत्या-मृषा वचनप्रयोग, औदारिकशरीरकायप्रयोग, औदारिकमिश्रशरीरकायप्रयोग, वैक्रियशरीरकायप्रयोग, वैक्रियमिश्रशरीर-कायप्रयोग, कार्मणशरीरकायप्रयोग (७) । सूर्यतुं मंडळ एक योजनमांथी योजनना एकसटीया तेर भाग ओहुं करीए तेदुळ (४६ योजन) कहेहुं हे (८) ॥

आ रत्नप्रभा नामनी नरकपृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी तेर पत्योपमनी स्थिति कही हे (१) । पांचमी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी तेर सागरोपमनी स्थिति कही हे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी तेर पत्योपमनी स्थिति कही हे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी तेर पत्योपमनी स्थिति कही हे (४) । लांतक कल्पने

श्री

सप्तवापाङ्ग

स्य ॥

चोयुं अंग

॥ ४९ ॥

तेरस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । लंतए कए अरथेगइआणं देवाणं तेरस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा वज्जं सुवज्जं वज्जावत्तं वज्जपपभं वज्जकंतं वज्जवणणं वज्जलेसं वज्जरूवं वज्जसिंदुं वज्जकूडं वज्जुत्तरवडिसंगं वइरं वइरावत्तं वइरपपभं वइरकंतं वइरवणणं वइरलेसं वइररूवं वइरसिंगं वइरसिंदुं वइरकूडं वइरुत्तरवडिसंगं लोणं लोणावत्तं लोणपपभं लोणकंतं लोणवणणं लोणलेसं लोणरूवं लोणसिंगं लोणसिंदुं लोणकूडं लोणुत्तरवडिसंगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं तेरस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ ।

ते णं देवा तेरसहिं अद्धमासेहिं आणमंति वा पाणमंति वा उरससंति वा नीससंति वा १ । तेसि णं देवाणं तेरसहिं वाससहस्सेहिं आहारदुं समुपपज्जइ २ । संतेगइआ भवसिद्धिआ जीवा जे तेरसहिं भवग्गहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति सुद्धिस्संति परिनिव्वाइस्संति सव्वदुक्खाण-
मंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रं—१३ ॥

मूलार्थः—तेर क्रियानां स्थानो कक्षां छे, ते आ प्रमाणे—अर्थदंड, अनर्थदंड, हिंसादंड, अकस्मात्दंड, दृष्टिना

सप्तवाप
१३ ॥

॥ ४९ ॥

रथडा पन्नत्ता २ । सोहम्मवाडिसगे णं विमाणे णं अद्धतेरसजोयणसयसहस्साइं आयामाविक्वभेणं
 पन्नत्ता ३ । एवं ईसाणवडिसगे वि ४ । जलयरपंचिंदिअतिरिक्खजोणिआणं अद्धतेरसजाइ-
 कुलकोडीजोणीपद्दुहरसयसहस्साइं पन्नत्ता ५ । पाणाउस्स णं पुवस्स तेरस वरथू पन्नत्ता ६ ।
 गल्भवक्कंतिअपंचिंदिआतिरिक्खजोणिआणं तेरसविहे पओणे पन्नत्ता, तं जहा—सच्चमणपओणे
 सोसमणपओणे सच्चामोसमणपओणे असच्चामोसमणपओणे सच्चवइपओणे मोसवइपओणे सच्च-
 मोसवइपओणे असच्चामोसवइपओणे ओरालिअसरीरकायपओणे ओरालिअमीससरीरकायपओणे
 वेउडिअसरीरकायपओणे वेउडिअमीससरीरकायपओणे कम्मसरीरकायपओणे ७ । सूरसंडलं
 जोअणेणं तेरसे(स)हिं एगसद्धिभाग(गे)हिं जोयणस्स उणं पन्नत्तं ८ ।

इमीसे णं रयणत्पभाए पुढवीए अर्थेगइयाणं नेरइयाणं तेरस पलिओवसाइं ठिई पन्नत्ता १ ।
 पंचमीए पुढवीए अर्थेगइयाणं नेरइयाणं तेरस सानरोवसाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमारारणं देवाणं
 अर्थेगइयाणं तेरस पलिओवसाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मोसाणेसु कप्पेसु अर्थेगइआणं देवाणं

श्री

समवायाङ्गः

सूत्र ॥

॥ ४८ ॥

एष वे प्रवेश थाय छे, तथा ' एगनिकत्वमयां ' जे वंदनमां एक निक्रमण (वहार नीकळुं) होय ते. एटले के-आव-
रियकी भणीने अवग्रहथकी (एक ज वार) वहार नीकळे छे, केम के बीजी वार अवग्रहथकी वहार नीकळवानुं ज नथी,
पण पयमां पडीने ज सूत्र समाप्त करवानुं छे (आखुं सूत्र भणी जवानुं छे) (३) । तथा ' विजया राजधानी ' विजया
नामनी राजधानी एटले के-आ जंबूद्वीपने विषे विजय नामना पूर्वद्वारनो अधिपति विजय नामनो देव एक पलयोपमनी
स्थितिवाळो छे, तेनी विजया नामनी राजधानी असंख्याता द्वीप समुद्रो पळी आवता जंबूद्वीपमां छे (४) । तथा राम एटले
नवमा वळदेव (वार हजार वर्षनुं कुल आयुष्य पाळीने) पांचमा देवलोकमा देवपणुं पाम्या (५) । तथा सर्व जघन्य
रात्रि एटले उत्तरायणना छेछा अहोरत्रनी रात्रि वार सुहूर्त्तनी एटले चोवीश घडीनी छे (८) । ए ज प्रमाणे दिवस पण
सर्व जघन्य वार सुहूर्त्तनो होय छे, ते दक्षिणायननो छेछो दिवस होय छे (९) ॥

माहेंद्र, माहेंद्रध्वज, कंचु, कचुग्रीव, विगेरे तेर नाम विमानना छे (६) सूत्र-१२ ॥

हवे तेर स्थानक कहे छे.—

मू०—तेरस किरियाठाणा पन्नत्ता, तं जहा-अट्टादंडे अणट्टादंडे हिंसादंडे अकम्हादंडे दिट्टि-
विपरिआसिआदंडे मुसावायवत्तिए अदिन्नादाणवत्तिए अज्झारिथिए मानवत्तिए मिचटोसवत्तिए
माथावत्तिए लोभवत्तिए इरिआवाहिए नामं तेरसमे १ । सोहम्मीसाणेषु कप्पेषु तेरस विमाणप-

चोयुं
अंग ॥

॥ ४८ ॥

सता अने वीजा तेनी समान धर्मवाळा वंदनीने कहेवानी इच्छावाळा सता (ग्रंथकार) एक गाथा कहे छे.—‘दुओणए’—
 अवनति एटले अवनत अर्थात् मस्तकनुं नमावतुं ते. जे वंदनमां वे वार अवनत होय ते द्वयवनत कहेवाय छे. तेमां एक
 ज्यारे प्रथम ज “इच्छामि खमासमणो वंदितुं जावणिज्जाए निसीहियाए” ए प्रमाणे बोली अवग्रहनी अनुज्ञा लेवा
 माटे नमन करे ते. तथा वीजुं ज्यारे वीजी वार अवग्रहनी अनुज्ञापनाने माटे नमन करे ते. तथा ‘यथाजात’
 —साधु थवारूप जन्मने आशीने तथा योनिमार्गे बहार नीकळ्यारूप जन्मने आशीने एम वे प्रकारे यथाजात कहेवाय छे.
 तेमां मात्र रजोहरण, सुखवस्त्रिका अने चोल्पट्टवडे ज साधु थयो हतो, अने वे हाथ जोडीने ज योनिमांथी नीकळ्यो हतो,
 तेथी आवा प्रकारनी थइने ज वादे, अथवा (वचने प्रकारना जन्म वसते) आटली वस्तु विना (जन्म) होय नही तेथी (ते
 वंदन) यथाजात कहेवाय छे तथा ‘कृतिकर्म (कितिकर्म)’—एटले वंदनक, ते ‘वारसावयं’ द्वादशावर्त एटले वार
 आवर्तवाळं अर्थात् जेमां सत्रना नाम अंतर्गत रहेला होय एवी विशेष प्रकारनी कायचेष्टा के जे साधुजनमां प्रसिद्ध छे ते
 (अहोकायं काय इत्यादि) द्वादशावर्त कहेवाय छे. तथा ‘चउत्तिरं’ जे वंदनमां चार (वार) मस्तक (नमाववानुं) होय ते
 चतुःशिरः वंदनक कहेवाय छे. एटले के प्रथम प्रवेश करे त्यारे शिष्यना क्षामणासमये शिष्य अने आचार्य संबंधी वे मस्तक
 तथा फरीथी नीकळीने प्रवेश करे त्यारे पण ते ज वे मस्तक, एम चार मस्तक जाणवा. तथा ‘तियुत्तं’—त्रण सुप्तिवडे सुप्त,
 अथवा (तिसुद्धं) पाठांतरनी अपेक्षाए पण त्रण सुप्तिवडे ज शुद्ध (एतुं वंदनक). तथा ‘दुपचेसं’ जे वंदनकने विषे वे
 (वार) प्रवेश होय ते. तेमां अवग्रहनी अनुज्ञा लइने प्रवेश करनारने पहेलो अने पछी फरीथी नीकळीने प्रवेश करनारने वीजी

अने असंभोगतुं कारण थाय छे, ते आ प्रमाणे—अक्षतिपद्या (स्थापनाचार्य) विना (सुत्रार्थनी) व्याख्या करनार अने सांभक-
नारने प्रायश्चित्त लागे छे. तथा निषद्या (आसन) उपर बेसीने (शिष्य) सूत्रार्थने (गुरु पासे) पूछे, तथा जो आलोचनाने
आलोचिे तो ते ज प्रमाणे तेने प्रायश्चित्त लागे छे (१). तथा ' कहाए य पबंधणे '—वादादिक पांच प्रकारनी कथातुं
जे करवुं ते कथाप्रबंधन कहेवाय छे, तेमां संभोग अने असंभोग थइ शके छे. (पांच प्रकार आ प्रमाणे—) तेमां
कोइ मतनो स्वीकार करीने पांच अवयववाळा अथवा त्रण अवयववाळा (अनुमान प्रमाणना) वाक्यवडे जे ते
मतने सिद्ध करवो, ते छळजाति रहित सत्यार्थनुं अन्वेषण करनार वाद कहेवाय छे, ते ज वाद जो छळजातिवडे
परासवना स्थानरूप होय तो ते जल्प कहेवाय छे, जे ठेकाणे वाद करनारा वेमांशी एकना पक्षने ग्रहण करनार हजार
होय अने बीजाना पक्षने ग्रहण करनार कोइ न होय तो ते मात्र दूषण आपवामां ज प्रवृत्त होवाथी वितंडा कहेवाय छे,
तथा चोथी प्रकीर्णकथा छे, ते उत्सर्ग मार्गनी कथा अथवा ती द्रव्यास्तिक नयनी कथा कहेवाय छे, तथा पांचमी निश्चय
कथा छे, ते अपवाद मार्गनी कथा अथवा पर्यायस्तिक नयनी कथा कहेवाय छे. तेमां पहेली त्रण कथाओ साध्वी विना
बीजानी साथे करवा लायक छे, परंतु जो साध्वी साथे करे तो तेने प्रायश्चित्त लागे छे. (ते त्रण वार प्रायश्चित्त ले त्यां
सुधी संभोगने लायक छे अने) चोथी वार प्रायश्चित्त ले तो पण ते विसंभोगने लायक छे (असांभोगिक छे). आ प्रमाणे
वे गाथानो संक्षेपथी अर्थ कथो. तेनो विस्तरार्थ तो निशीथ सूत्रना पांचमा उद्देशकना भाष्यमांथी जाणी लेवो (२).

तथा ' दुवालसवत्ते किइकम्मे '—द्रादशावर्त कृतिकर्म—वंदनक कहेछं छे. आ द्रादशावर्तनो ज अनुवाद करता

दिकने विषे जे ठेकाणे घणा साधुओ एकठा मळे ते समवसरण कहेवाय छे. अही क्षेत्रने आशीने सर्व साधुओनो साधारण अवग्रह होय छे अने वसति(उपाश्रय)ने आशीने साधारण अने असाधारण वने प्रकारनो अवग्रह होय छे. आ कहेवा- वडे बीजा पण अवग्रहो उपलक्षणथी जाणी लेवा. ते अनेक प्रकारना छे, ते आ प्रमाणे-वर्षावग्रह, ऋतुवद्धावग्रह अने वृद्धवासावग्रह. आ दरेकना साधारणावग्रह अने प्रत्येकावग्रह एम वव्वे भेद छे. तेमां जे क्षेत्र वर्षाकल्प विणेरेने माटे एकी साथे भिन्न गच्छवाळा वे विणेरे साधुओए अनुज्ञा लहने ग्रहण कर्तुं होय, ते साधारण अवग्रह कहेवाय छे. परतु जे क्षेत्रनो केटलाक (एक समुदायना) साधुओए अनुज्ञा लह आश्रय कर्पो होय, ते प्रत्येक अवग्रह कहेवाय छे. आ प्रमाणे होवाथी आ अवग्रहोने विषे आकुट्टीने लीधे (हिंसाने लीधे) अनाभाव्य (अकल्प्य) एवा शिष्यरूप सच्चित्तने के वस्त्रादिक अचित्तने ग्रहण करनारा तथा अनाभोगवडे ग्रहण करेली वस्तुने पाळी नहीं आपनारा साधुओ समनोह्र अने अमनोह्र कहेवाय छे, तथा तेओ प्रायश्चित्तवाळा थाय छे अने छेवट असंभोग्य थाय छे. तथा पार्श्वस्थादिकने अवग्रह ज होतो नथी, तो पण जो ते क्षेत्र नातुं होय अने पोते संवेगी साधुओ अन्यत्र निर्वाह करी शके तेम होय तो ते क्षेत्रनो त्याग ज करे अने जो ते पार्श्वस्थादिकनुं क्षेत्र मोडुं होय अने संवेगी साधुओ अन्यत्र निर्वाह करी शके तेम न होय तो तेना क्षेत्रमां पण प्रवेश करे अने सच्चित्त शिष्यादिकने ग्रहण करे, तेथी प्रायश्चित्तवाळा पण थता नथी. ते विषे कहुं छे के—“ अदत्त अने अकल्प्यने ग्रहण करवाथी समनोह्र अने अमनोह्र थाय छे. तेमां अमनोह्रने संभोगथी जुटा करवा. तथा निर्वाहने अभावे पार्श्वस्थादि- कनी अनुज्ञा लहने रही शके छे. (१) ” (१०) तथा ‘ सच्चिसिद्ध्या य ’ संनिपद्या एटले आसनविशेष. ते संनिपद्या संभोग

सर्वं पूर्वानी जेम जाणवुं (६). तथा ' अन्धुदुष्टाणे त्ति यावरे '—अभ्युत्थान एटले पीते आसननो त्याग करे, ते अपर एटले बीजुं संभोग के असंभोग स्थान जाणवुं. तेमां पार्श्वस्थादिकनी सामे जो पीते अभ्युत्थान करे तो ते ज प्रमाणे असंभोग्य जाणवो. आ अभ्युत्थाननुं उपलक्षण होवाथी (आ बीजी त्रण वावत पण जाणवी)—पाहुणो (परोणो) के गलानादिक अवस्थावाळो होय तेनी पासे ' हुं तमारी विश्रामणादिक (सेवादिक) शुं करं ? ' ए प्रमाणे प्रश्नना स्वरूपाळं किकरणपणुं करे, तथा न्यासकरण एटले पार्श्वस्थादिकनो धर्म जोइ संविश्रधर्मथी भ्रष्ट थयेल साधुने फरीथी त्यां ज (साधु-धर्ममां ज) स्थापन करवो ते, तथा अविभक्ति एटले अपृथक्पणुं अर्थात् अभेदपणुं तेने करतो एवो साधु अशुद्ध अने असंभोग्य थाय छे. आ सर्व वावतोने आगममां कथा प्रमाणे करे तो ते शुद्ध अने संभोग्य जाणवो (७). तथा ' किइकम्मस्स य करणे ' कृतिकर्म एटले वंदन, तेनुं करवुं. आ वंदन विधि प्रमाणे करे तो ते शुद्ध छे अने अन्यथा ते ज प्रमाणे असंभोग्य छे एम जाणवुं. आनो विधि आ प्रमाणे—जे साधु वायुवडे स्तब्ध शरीरवाळा होवाथी उठवु विणेरे क्रिया करवामां अशक्त होय, ते अस्वललितादिक गुणे करीने सहित एवा सन्ननो ज मात्र उच्चार करे, ए ज प्रमाणे आवर्त अने मस्तक नमाववुं विणेरे जेवी शक्ति होय ते प्रमाणे अवश्य करे, आ प्रमाणे अशठ (शठता रहित) प्रवृत्ति करवी ए ज वंदनविधि छे (८). तथा ' वेयावच्चकरणे इय ' वेयावृत्त्यनुं करवुं एटले आहार अने उपधि आपवादिकवडे, मूत्रादिकनी कुंडी (पात्र) आपवादिकवडे, अधिकरण दोषने शमाववावडे तथा सहाय आपवावडे उपटंम (टेको) आपवो ते. आ विषयमां संभोग अने असंभोग थाय छे. (९). तथा ' समोस्सरणं ' जिनेश्वरनी स्नानपूजा, तेना रथनी पाळळ चालवुं तथा पड्यात्रा-

थयेल न होय, अथवा ते पार्श्वस्थादिक होय, अथवा तो स्त्री होय, तेने (आ सर्वेने अथवा तेमांथी कोहने पण) पोते वाचनादिक करे (आपे) तो ते ते ज प्रमाणे त्रण वार (प्रायश्चित लीधा) पही असंभोग्य थाय छे (२). तथा भक्त-पानना विषयमां उपधि प्रमाणे जाणवुं. नियोग ए के त्यां (उपधि द्वारमां) परिकर्म अने परिभोग कहा हता तेने वदले अहीं भोजन (जमवुं) अने दान (आपवुं) ए वे कहेवा (३). तथा 'अंजलीपत्रगहे त्ति य'—अहीं ज्यां ज्या हति शब्द लख्या छे ते सर्व उपदर्शनना अर्थवाला अने न शब्द लख्या छे ते सर्व समुच्चयना अर्थवाला छे एम जाणवुं. अहीं अजलिप्रग्रह-हाथ जोडवा एम लखुं छे, तेना उपलक्षणथकी वंदनादिक पण जाणी लेवा. ते आ प्रमाणे—सांभोगिक के अन्य सांभोगिक संविद्य- (साधु)ने पोते वंदन करे, हाथ जोडे, क्षमाश्रमणने नमस्कार छे एम बोले, तथा आलोचनाने माटे, सत्रने माटे अने अर्थने माटे आसन पाथरे, आ सर्वने करनार पोते शुद्ध छे, पण आ सर्व पार्श्वस्थादिकने करे तो उपर प्रमाणे (त्रण वार प्रायश्चित ग्रहण करतो सतो) संभोग्य अने (त्यारपही) असंभोग्य जाणवा (४). तथा ' दायणे य ' दान (शिष्यगण वीजाने सोंपवो ते) तेमां एक सांभोगिक पोते पोताना ज सांभोगिकने शिष्यनां गण सोंपे अथवा तो ते सांभोगिक ते शिष्यगणने वस्त्रादिक उपग्रह आपवामा असमर्थ होय तो अन्य सांभोगिकने पोतानो शिष्यगण सोंपे, तो ते शुद्ध छे; परतु कारण विना विसंभोगिकने के पार्श्वस्थादिकने के साध्वीने ते शिष्यगण सोंपे तो ते पूर्वनी जेम ज सभोग्य अने असंभोग्य थाय छे. (५). तथा ' निकाण अ ' निकाचन एटले छंदन अर्थात् निमंत्रण करवु ते. तेमा शय्या, उपधि अने आहारवडे तथा शिष्यगण सोंपवावडे तथा स्वाध्यायवडे सांभोगिक साधु पोताना सांभोगिक साधुने निमंत्रण करे तो ते शुद्ध छे. शेष

-निर्भोगेनोप कर्था विना स्थिर रहींने कार्यात्सर्ग करवानो छे (१)

तथा सम् एटले एकपणाए करीने (साथे रहींने) सरखा आचारवाळा साधुओतुं जे भोजन (भोगवटो) ते संभोग कहेवाय छे. ते संभोग उपधि विगरे स्वरूपवाळा विषयना भेदथी वार प्रकारनो छे.—तेमां ' उवही० ' इत्यादि ते गाथाओ मूलमां आपी छे. तेमां उपधि एटले वख-पात्र विगरे, ते उपधिने संभोगिक साधु बीजा संभोगिक साधुनी साथे रहींने उद्गम, उत्पादना अने एषणाना दोष रहित विशुद्धने ग्रहण करे तो ते शुद्ध जाणवो अने अशुद्धने ग्रहण करे तेम ज तेने बीजो प्रेरणा करे त्यारे ते प्रायश्चित्त ग्रहण करे. आ रीते त्रण वार अशुद्ध ग्रहण करी त्रणे वार प्रायश्चित्त ले तो ते त्यां सुधी ज संभोगने लायक छे, अने चौथी वखते प्रायश्चित्त अंगीकार करे तो पण ते विसंभोगने ज लायक छे, एम जाणवुं. वळी (संभोगिक साधु) विसंभोगिकनी साथे अथवा पासत्थादिकनी साथे अथवा साध्वीनी साथे रहींने कारण विना शुद्ध अथवा अशुद्ध उपधिने ग्रहण करे अने बीजानी प्रेरणाथी प्रायश्चित्त ग्रहण करे तो पण ते त्रण वार पळी चौथी वारे असंभोग्य थाय छे. ए ज प्रमाणे उपधितुं परिकर्म (साफसुक) अने परिभोग (भोगवटो) करनार साधु संभोग्य अने असंभोग्य थाय छे. ते विषे कहुं छे के—“ एक वार, वे वार के त्रण वार आलोचना करनारने प्रायश्चित्त होइ शके छे. त्यारपळी-त्रण वार प्रायश्चित्त लीधा पळी आलोचना करे तो पण ते असंभोग्य थाय छे । १ । ” (१) तथा ‘सुय’—संभोगिक साधु के अन्य सांभोगिक साधु पोतानी पास श्रुत भणवा आव्यो होय, तेनी पास पोते विधिपूर्वक वाचना, पृच्छना विगरे करे तो ते शुद्ध छे. परंतु ते आवनार (साधु) अविधिथी प्राप्त थयेल होय, अथवा (भणवाना इरादाथी) प्राप्त

टीकार्थः—हवे चार स्थानक कहे छे, ते स्रज सुगम छे. विशेष ए के-स्थितिना स्रजोनी पहेंलां अण्यार स्रजो कखां छे. तेमां विशेष प्रकारना (सारा) संहननवाळा अने श्रुत(आगम)वाळा भिक्षु(माधु)ओनी जे प्रतिमा एटले विशेष प्रकारना अभिप्रहो ते भिक्षुप्रतिमा कहेवाय छे । तेमां एक मासनी (वे मासनी) ल्यार्थी अरभीने सात मासनी प्रतिमा सुधी सात प्रतिमाओ उत्तरोत्तर एक एक मासनी वृद्धिवाळी अने एक एक भात-पाणीनी दत्तिवडे वृद्धिवाळी जाणवी (एटले के एक मासनी पहेंली प्रतिमा, तेमां एक मास सुधी हमेशा भात-पाणीनी एक एक दत्तित लेवानी होय छे. ए ज रीते वीजी वे मासनी, तेमां हमेशा भात-पाणीनी वे वे दत्तित, ए ज रीते वृद्धि करता सातमी सात मासनी, तेमा हमेशां भातपाणीनी सात सात दत्तित लेवानी होय छे एम सात प्रतिमाओ थइ). तथा जे प्रतिमाने विषे सात रात्रिदिवस होय छे ते एटले सात सात रात्रिदिवसनी त्रण प्रतिमाओ होय छे, अर्थात् सात प्रतिमानी पछी आठमी प्रतिमा सात रात्रिदिवसनी, ए ज प्रमाणे (सात रात्रिदिवसनी) नवमी वीजी अने दशमी वीजी प्रतिमा जाणवी. आ त्रण प्रतिमाओमा क्रियाए करीने विशेष छे (वधारे तफावत छे). ते आ प्रमाणे-आठमी प्रतिमाने विषे चतुर्थभक्त तप, ग्रामादिकनी बहार रहेवुं अने उत्तान (चिता स्रवुं) विगेरे आसने रहेवाहुं छे, नवमी प्रतिमाने विषे उत्कटक विगेरे आसनवडे विशेषे रहेवाहुं छे, अने दशमीने विषे वीरासनादिकवडे विशेषे रहेवाहुं छे; तथा एक अहोरात्रना (रात्रिदिवसना) प्रमाणवाळी अण्यारमी प्रतिमा छे, तेमां छठभक्त तप करवानो छे एटहुं विशेष छे अने एक रात्रिना प्रमाणवाळी चारमी प्रतिमा छे, ते अहम-भक्त तपनी छे. तेमा छेछी रात्रिए हाथ लांचा राखी वे पण भेळा राखी, काइक कायाने नम्र राखी (नमावी) नेत्रना

रात्रि वार सुहृत्तनी कही छे ८ । ए ज प्रमाणे दिवस पण (सर्व जधन्य वार सुहृत्तनी) जाणवो ९ । सर्वार्थसिद्ध नामना विमाननी उपली स्तूपना अग्रभागथकी वार योजन उपर ऊंचे जइए त्यां ईषत्प्राग्भार नामनी पृथ्वी कही छे (त्यांथी उत्सेधांगुलना एक योजने लोकांत आवे छे) १० । ईषत्प्राग्भार नामनी पृथ्वीना वार नाम कहेलां छे, ते आ प्रमाणे—ईषत् १, ईषत्प्राग्भार २, तनु ३, तनुकतर ४, सिद्धि ५, सिद्धालय ६, मुक्ति ७, मुक्तालय ८, ब्रह्म ९, ब्रह्माव-
तंसक १०, लोकप्रतिपूरणा ११ अने लोकाप्रचूलिका १२ ॥ ११ ॥

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी वार पत्योपमनी स्थिति कही छे १ । पांचमी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी वार सागरोपमनी स्थिति कही छे २ । केटलाक असुरकुमार देवोनी वार पत्योपमनी स्थिति कही छे ३ । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी वार पत्योपमनी स्थिति कही छे ४ । लांतक कल्पमां केटलाक देवोनी वार सागरोपमनी स्थिति कही छे ५ । जे देवो माहेंद्र, माहेंद्रध्वज, कंबु, कंबुग्रीव, पुंख, सुपुंख, महापुंख, पुंड, सुपुंड, महापुंड, नरेंद्र, नरेंद्रकांत अने नरेंद्रावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय, ते देवोनी उत्कष्ट स्थिति वार सागरोपमनी कही छे ॥ ६ ॥

ते देवो वार अर्धमासे (पखवाडीए) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे १ । ते देवोने वार हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे २ । एवा केटलाक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ वार भवने ग्रहण करवावडे सिद्ध थयो, बुद्ध थयो, मुक्त थयो, परिनिर्वाण (शीतलता) पामथो अर्थात् सर्व दुःखना अंतने करथे ॥ ३ ॥

मूलार्थः—चार भिक्षुप्रतिमाओ कही छे, ते आ प्रमाणे—एक मासनी भिक्षुप्रतिमा १, वे मासनी भिक्षुप्रतिमा २, त्रण मासनी भिक्षुप्रतिमा ३, चार मासनी भिक्षुप्रतिमा ४, पांच मासनी भिक्षुप्रतिमा ५, छ मासनी भिक्षुप्रतिमा ६, सात मासनी भिक्षुप्रतिमा ७, (त्पार पछी) पहेली सात रात्रिदिवसनी भिक्षुप्रतिमा ८, वीजी सात रात्रिदिवसनी भिक्षुप्रतिमा ९, वीजी सात रात्रिदिवसनी भिक्षुप्रतिमा १०, एक रात्रिदिवसनी प्रतिमा ११, एक रात्रिनी भिक्षुप्रतिमा १२ । १ । चार प्रकारनी संभोग कछो छे, ते आ प्रमाणे—उपधि, श्रुत, भक्तपान, अंजलिप्रग्रह, दान, निकाच (निमंत्रण), वकी वीजुं अभ्युत्थान, कृतिकर्मनुं करबुं, वैयावचनुं करबुं, समावसरण (साधुओनुं एकत्र संमीलन थवुं), संनिपथा (आसन) अने कथाप्रबंध । २ । चार आवर्तवाछुं कृतिकर्म (वंदन) करुं छे, तेसां २५ आवरयक छे ते आ प्रमाणे—द्विअवनत (जेसां वे चार अर्थ नमबुं पडे ते), यथाजात (प्रवज्या तथा प्रखतिना जन्मनो देखव जेसां होय ते), चार आवर्तवाछुं कृतिकर्म (अहो, काय विगेरे), चउसिर (जे वंदनसां चार चार भस्तक नमाववानुं होय ते), त्रिगुप्त (त्रण गुप्तिनडे गुप्त), दुपवेस । (जेसां वे चार प्रवेश होय ते), एग नितखवण (जेसां एक चार वहार नीकळवानुं होय ते) ३ । विजया नामनी राजधानी आयाम—विष्कंभवडे (लंकाइ—पहोळाइवडे) चार हजार योजन कहेली छे (वीजा जंबूद्वीपसां जगतीथी चार हजार योजन जइए त्यारे आवे छे) ४ । राम नामना नवमा वळदेव चार सो वर्ष प्रमाण पोतानुं सर्व (आबुं) आधुष्य पाळीने देवपणुं पाम्या छे ५ । मेरुपर्वतनी चूलिका विष्कंभ (पहोळाइ) वडे मूलसां चार योजन प्रमाण कही छे ६ । जंबूद्वीप नामना द्वीपनी वेदिका (जगती) मूलसां विष्कंभवडे चार योजननी कही छे ७ । (आखा वर्षसां) सर्व जघन्य (नानासां नाती)

इमीसे षं रयणप्यभाए पुढवीए अत्थेगइआणं नेरइयाणं बारस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता
 १ । पंचमीए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं बारस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमारणं
 देवाणं अत्थेगइयाणं बारस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मसीसाणेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं
 देवाणं बारस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । लंतए कप्पे अत्थेगइयाणं देवाणं बारस सागरोव-
 माइं ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा मंहिंदं महिंदज्झयं कंबुं कंबुगीवं पुंखं सुपुंखं महापुंखं पुंडं सुपुंडं
 महापुंडं नरिंदं नरिंदकंतं नरिंदुत्तरवडिसणं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि षं देवाणं उक्कोसेणं
 बारस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ ॥

ते षं देवा बारसणहं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा उरससंति वा नीससंति वा १ ।
 तेसि षं देवाणं बारसहिं वाससहस्सेहिं आहारट्टे समुप्यज्झइ २ । संतेगइया भवसिद्धिआ जीवा
 जे बारसहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति मुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सव्वदुक्खाणमंतं
 करिस्संति ३ ॥ सूत्रम् ॥ —१२ ॥

करणे इअ । समोसरणं संनिसिजा य, कहाए अ पबंधणे ॥ २ ॥ ” २ । दुवालसावत्ते कितिकम्मं
 पन्नत्ते, तं जहा—“ दुओणयं जहाजायं, कितिकम्मं बारसावयं । चउसिरं तियुत्तं च, दुपवेसं एग-
 निक्खमणं ॥ १ ॥ ” ३ । विजया णं रायहाणी दुवालस जोयणसयसहस्साइं आयामविवखंभेणं
 पणत्ता ४ । रामे णं बलदेवे दुवालस वाससयाइं सवाउयं पालित्ता देवत्तं गए ५ । मंदरस्स णं
 पवयस्स चूलिआ मूले दुवालस जोयणाइं विक्खंभेणं पणत्ता ६ । जंबूदीवस्स णं दीवस्स वेइआ
 मूले दुवालस जोयणाइं विक्खंभेणं पणत्ता ७ । सव्वजहणिया राईं दुवालसमुहुत्तिआ पणत्ता
 ८ । एवं दिक्खोऽपि नायवो ९ । सव्वट्टसिद्धस्स णं महाविमाणस्स उवरिह्छाओ थूभिअग्गाओ दुवा-
 लस जोयणाइं उद्धं उप्पइआ ईसिपब्भारनामपुढवी पणत्ता १० । ईसिपब्भाराए णं पुढवीए
 दुवालस नामधेज्जा पणत्ता, तं जहा—ईसित्ति वा ईसिपब्भारात्ति वा तणूइ वा तणूयतरि त्ति वा
 सिद्धित्ति वा सिद्धालए त्ति वा मुत्तीत्ति वा मुत्तालए त्ति वा वंभे त्ति वा वंभवडिंसए त्ति वा लोक-
 परिपूरणे त्ति वा लोणगचूलिआइ वा ११ ॥

श्री

समवायाङ्ग

स्रज ॥

॥ ४२ ॥

विक्रमभयकी शिखरना विक्रमने आश्रीने मेरुपर्वत अग्यारमा भागे ओछो छे. कोना अग्यारमा भागे ? ते कहे छे—उच्च-
त्वना अग्यारमा भागे. एटले के-मेरुनुं ऊंचपणुं नवाणु हजार योजनानुं छे. तेनो अग्यारसो भाग नव छे, ते नव हजार
करीने हीन एवो विक्रम पृथ्वीतलना विक्रमनी अपेक्षाए शिखरतलने विपे छे; केमके शिखर उपर एक हजार योजनानो
विक्रम छे अने मूलमां दश हजार योजनानो विक्रम छे (७) ॥ ब्रह्म विणोरे बार विमाननां नामो छे. (६) स्रज (११)

हवे बार स्थानक कहे छे—

मू०—बारस भिक्खुपडिमाओ पन्नचाओ, तं जहा—मासिआ भिक्खुपडिमा, दोमासिआ
भिक्खुपडिमा, तिमासिआ भिक्खुपडिमा, चउमासिआ भिक्खुपडिमा, पंचमासिआ भिक्खुपडिमा,
हमासिआ भिक्खुपडिमा, सत्तमासिआ भिक्खुपडिमा, षट्मा सत्तराईदिआ भिक्खुपडिमा, दोच्चा
सत्तराईदिआ भिक्खुपडिमा, तच्चा सत्तराईदिआ भिक्खुपडिमा, अहोराइआ भिक्खुपडिमा, एण-
राइआ भिक्खुपडिमा ? । दुवालसविहे संभोगे पन्नत्ते, तं जहा—“ उवहीसुअभत्तपाणे, अंजली-
पण्णहे सि य । दायणे य निकाएआ अढ्मुट्टाणेति आवरे ॥१॥ कितिकम्मस्स य करणे, वेयावच्च-

१ आ आठमीथी बारमी सुधीनी पच समजवी.

चोथुं
अंग ॥

॥ ४२ ॥

માટે છે. લોકાંતથકી અગ્યાર સો ને અગ્યાર યોજનની અવાધાઈ કરીને ઇટલે વચ્ચે વ્યવધાન (આંતરું) કરીને લોકાં-
 તની અદર ૧૧૧૧ યોજને ડ્યોતિપચક્રનો પર્યાત-હેહો કહ્યો છે. આ વાચનાંતરની વ્યાલ્યા છે, તે ત્રિપે કહું છે કે-
 “ અગ્યારસો ને ઇકવીશ તથા અગ્યાર સો ને અગ્યાર યોજન પ્રમાણ મેરુ અને અલોકની અવાધાઈ ડ્યોતિપચક્ર ચાર ચરે છે
 અને રહેહું છે.” । પરતુ આ ચાલતી વાચનાને ત્રિપે તો આ હમણાં વ્યાલ્યાન કરેલા વે આલાવા ડલટા પળ દેલાય છે’ (૨) ।
 ‘ ઇજારસયસુત્તરં વિમાણસયં ભવતિ તિ પ્રક્લ્યાયં તિ’ અહીં ‘મ’ અક્ષર આગમ સંવંધી હોવાથી આવો અર્થ કરવો-
 અગ્યાર સહિત સો વિમાન (અર્થાત્ ૧૧૧) વિમાન હોય છે ઇમ કરીને (જાણીને) ‘ આલ્યાતં ’ ઇટલે ભગવાને તથા વીજા
 કેવલીઓઈ કહું છે ઇવું સુધર્માસ્વામીનું વચન છે (૬) । મેરુપર્વત પૃથ્વીતલથકી ચિત્તરતલને ત્રિપે ડંચાહના પ્રમાણથી
 અગ્યારમે ભાગે ઓહો કહ્યો છે આનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે-મેરુપર્વત ધૂમિતલથી આરમીને ચિત્તરતલના ડપલા ભાગ સુધી
 વિક્કંભની અપેક્ષાઈ અગુલ વિશેરના અગ્યારમા અગ્યારમા ભાગે કરીને હાનિ પામતો સતો ડપર ડપર કહેલો છે. આની
 ભાવના આ પ્રમાણે છે-મેરુપર્વતનો વિક્કંભ ધૂમિતલમાં દશ હજાર યોજન છે, ત્યાંથી ઇક અંગુલ ડંચા જહૂઈ ત્યારે તેનો
 વિક્કમ અંગુલનો અગ્યારસો ભાગ ઓહો થાય છે. ઇ પ્રમાણે ગણતાં અગ્યાર અગુલ ડંચે જહૂઈ ત્યારે ઇક આગલ ઘટે છે.
 ઇ જ ન્યાયવહે અગ્યાર યોજન જહૂઈ ત્યારે ઇક યોજન ઘટે છે, ઇ જ રીતે અગ્યાર હજાર યોજને ઇક હજાર યોજન ઘટે છે,
 તેથી નવાણુ હજાર યોજને નવ હજાર યોજન ઘટે છે. તેથી ચિત્તર ડપર ઇક હજારનો વિક્કંભ રહે છે. અથવા તો પૃથ્વીતલના

૧ અહીં ટીકામા વીજા સૂત્રની વ્યાલ્યા પ્રથમ કરી છે અને વીજા સૂત્રની વ્યાલ્યા પછી કરી છે

एवा) अर्थमां छे, अने ' अपि ' शब्द छे ते संभावनाना अर्थमां छे. आबो साधुतुल्य जे श्रावक होय ते हे श्रमण ! हे आधुष्मान ! अग्यारमी प्रतिमा धारक कहेवाय छे एम सुधर्मस्वामीए जंबूस्वामीने संबोधन करवापूर्वक कहूं. आनी भावार्थ ए छे के-पूर्वे कहेला सर्व गुणे करीने सहित जे श्रावक क्षुरवडे मस्तक मुंडावे अथवा मस्तके लोच करे, साधुनो वेप धारण करे, ईर्ष्यामिति विणरे साधुना धर्महुं पालन करे, भिक्षाने माटे गृहस्थना कुकमां प्रवेश करे त्यारे ' प्रतिमा वहन करनारा मने-श्रमणोपासकने भिक्षा आपो ' ए प्रमाणे बोले तथा ' तुं कोण छे ? ' एम तेने कोइ पूछे त्यारे ' हुं प्रतिमा वहन करनार श्रमणोपासक छूं. ' ए प्रमाणे जवाव आपे. आ प्रमाणे अग्यार मास सुधी करे, ते अग्यारमी प्रतिमा कहेवाय छे ११ । वली अन्य पुस्तकमां आ प्रमाणे वाचना (पाठ) छे-दर्शनश्रावक ए पहेली प्रतिमा, कृतव्रतकर्मा ए बीजी, कृतसामायिक ए बीजी, पौषधोषवासनिरत ए चौथी, रात्रिभक्तपरिज्ञात ए पांचमी, सच्चित्तपरिज्ञात ए छट्टी, दिवा ब्रह्मचारी गत्रे परिमाणकृत ए सातमी, दिवसे अने रात्रिए पण ब्रह्मचारी तथा स्नान रहित होय तथा केश, रोम अने नखने उत्तारे नहीं ए आठमी, आरभपरिज्ञात अने प्रेषणपरिज्ञात ए नवमी, उद्दिष्टभक्तवर्जक ए दशमी अने श्रमणभूत एयो पण होय ते हे श्रमण ! हे आधुष्मान ! अग्यारमी प्रतिमा कहेवाय छे. वली कोइ ग्रंथमां आ प्रमाणे छे-आरभपरिज्ञात ए नवमी, प्रेष्यारंभपरिज्ञात ए दशमी तथा उद्दिष्टभक्तवर्जक अने श्रमणभूत ए अग्यारमी. आबो पण पाठांतर छे (१) । तथा जंबूद्वीप नामना द्वीपने विषे मेरुपर्वतथी अग्यार सो अने एकवीस अधिक एटला योजननी अवाधाए एटले व्यवधाने करीने (आंतरे) ज्योतिपनुं चक्र चार चरे छे-श्रमण करे छे (३) । तथा ' णं ' ए शब्द वाक्यना अलंकार

कर्पो होय, ते श्रावक 'सचिचाहारपरिज्ञात' कहेवाय छे. आ सातमी प्रतिमा छे. अही भावार्थ ए छे के-पूर्व कहेली छए प्रतिमाना अनुष्ठान सहित सात मास सुधी जे श्रावक प्रासुक आहार करे तेने आ सातमी प्रतिमानुं आराधन थाय छे ७ । तथा आरभ एटले पृथ्वीविणेरेनुं मर्दन करवुं ते, परिज्ञात एटले पूर्वनी ज जेम जाणीने जेणे निषेध कर्पो होय, ते श्रावक ' आरभपरिज्ञात ' कहेवाय छे, आ आठमी प्रतिमा छे. अही भावार्थ ए छे के पूर्व कहेला समग्र अनुष्ठान सहित आठ मास सुधी पृथ्व्यादिक आरभनुं जे वर्जवुं ते आठमी प्रतिमा कहेवाय छे ८ । तथा प्रेय्य एटले आरभना कार्यमां प्रेरणा करवा लायक चाकरो जेणे परिज्ञात एटले निषेध कर्पो होय ते श्रावक ' प्रेय्यपरिज्ञात ' कहेवाय छे ते नवमी प्रतिमा. आनो भावार्थ ए छे के-पूर्व कहेला समग्र अनुष्ठान सहित श्रावक नव मास सुधी वीजानी पारसे आरभ करावे नही ते नवमी प्रतिमा छे ९ । तथा उद्विष्ट एटले ते ज (प्रतिमा वहन करनार) श्रावकने उद्देशीने करेलु जे ओदनादिक भक्त ते उद्विष्टभक्त कहेवाय छे, ते जेणे परिज्ञात एटले जाणीने निषिद्ध कर्पुं होय ते श्रावक 'उद्विष्टभक्तपरिज्ञात' प्रतिमा धारक कहेवाय छे. अही भावार्थ ए छे के-पूर्व कहेला समग्र गुण सहित श्रावक दश मास सुधी आधाकर्म्मिक भोजननो त्याग करे, सजायावडे मस्तकने मुंडावे अथवा शिखावाळो रहे, तथा कोई काइ पण धरनो वृत्तात पूछे त्यारे पीते ते वात जाणतो होय तो ' हुं जाणुं छुं ' एम कहे अने न जाणतो होय तो ' हुं जाणतो नथी ' एम कहे, आ प्रमाणे जे उत्कृष्ट-पणे विचरे ते श्रावकने दशमी प्रतिमा कहेवाय छे १० । तथा श्रमण एटले निर्ग्रथ, तेनुं अनुष्ठान (क्रिया) करवाथी जे तेना जेवो होय ते ' श्रमणभूत ' एटले साधुतुरय कहेवाय छे. अही छत्रमां जे ' च ' शब्द छे ते समुच्चय (अने

प्रतिमा धारण करे. आ अर्थवाचं सत्र अधिकार करेला आ सत्र अने पुस्तकोने विषे देखातुं नथी. परंतु उपासकदशांग विगरेमां प्राप्त थाय छे-देखाय छे. तेशी तेने आधारे आ अर्थ देखाडयो छे. तथा पर्व सिवायनी बीजी तिथिओमां दिवसे ब्रह्मचारी रहे अने ' रक्षि ' रात्रिने विषे, शुं करे ? ते विषे कहे छे के-—रात्रिए स्त्रीओतुं अथवा तेमना भोगोतुं प्रमाण जेणे कर्तुं होय ते ' परिमाणकृत ' कहेवाय छे. आनी भावार्थ आ प्रमाणे छे-—दर्शन, व्रत, सामायिक अने अष्टभ्यादिक पर्वतिथिना पौषधोपवास ए चारे प्रतिमा सहित श्रावक पांच मास सुधी पर्वतिथिने विषे एक रात्रिनी प्रतिमा धारण करे (कायोत्सर्ग करे) अने शेष तिथिओमां दिवसे ब्रह्मचारी रहे अने रात्रिए मैथुनतुं परिमाण करे, स्नान न करे, तथा धोतीयानो कळोटो (काळडी) न बांधे. आ रीते करवाथी आ पांचमी प्रतिमा थाय छे. ते विषे अन्य शास्त्रमां कहुं छे के-—“ अष्टमी अने चतुर्दशीने विषे एक रात्रिनी प्रतिमा धारण करे, स्नान न करे, दिवसे भोजन करे, धोतीयानो कळोटो राखे, तथा प्रतिमा सिवायनी तिथिओमां दिवसे ब्रह्मचारी अने रात्रे मैथुनतुं परिमाण करनार थाय. ” ५ । तथा दिवसे अने रात्रीए पण ब्रह्मचारी, अस्वाथी-स्नान रहित, अहीं कोइ ठेकाणे आ प्रमाणे कहुं छे-‘ अनिसाइ ’-अनिशादी एटले रात्रिए भोजन न करे ते, ‘ वियडभोई ’ प्रगट प्रकाशमां एटले दिवसे ज पण रात्रिए नही, दिवसे पण प्रकाश विनाना स्थानने विषे भोजन न करे, ते विकटभोजी कहेवाय छे, तथा ‘ मोलिकडे-’ धोतीयानो कच्छ बांधे नही ते. आ छठी प्रतिमा कहेवाय छे. अही भावार्थ ए छे के-—पांचे प्रतिमाने विषे कहेला अनुष्ठान सहित छ मास सुधी ब्रह्मचारी रहे, तेने आ छठी प्रतिमातुं आराधन थाय छे ६ । तथा सच्चि आहार जेणे परिज्ञात एटले ते (सच्चि आहार) ना स्वरूपादिक जाणवाथकी त्याग

एवा एकला सम्यग्दर्शननो जे स्वीकार करवो ते पहेली प्रतिमा कहंवाय छे १ । तथा (वे मास सुधी) कथुं छे अणुव्रता-
 दिकतुं श्रवण, ज्ञान, इच्छा अने स्वीकाररूप कर्म जेणे एटले समकित पामेला जे श्रावके (बहुव्रीहि सामान) ते
 ' कुव्रतकर्मा ' एटले अणुव्रतादिकने धारण करनार कहंवाय छे. ए वीजी प्रतिमा २ । तथा सामायिक एटले सावध
 योगनो त्याग अने निरवद्य योगतुं सेवन जेणे देवार्थी कथुं होय ते ' सामायिककृत ' कहंवाय छे. अहीं व्याकरणना
 ' आहिताग्नि० ' ए खेये करीने ' रत ' प्रत्ययवाद्या (कर्माणि भूतकृतं) ' कृत ' शब्दने सामानमा पहेली न मूकतां
 पाछळ मूकयो छे. आ प्रमाणे पौषध ज्ञात ग्रहण कर्या विना समकित अने अणुव्रतादिक महित एवो श्रावक त्रण मास
 सुधी हंमेजां माज सवार वनने संध्यात्ममेय मामायिक करे ते त्रीर्जा प्रतिमा ३ । तथा पौषने एटले कुशळ धर्मनी पुष्टिने-
 आहारत्यागादिक अनुष्ठानने धारण करे ते पौषध कहंवाय छे, जावा पौषधमंड जे उपरसन एटले एक रात्रिदिवस सुधी
 रहेंतुं ते पौषधोपवास कहंवाय छे. अथवा पौषध एटले अष्टमी गिरे परवतिथि, तेने विषे उपवास-अभक्तार्थ करवो ते पौष-
 धोपवास कहंवाय छे. आ तो मात्र व्युत्पत्ति ज करी एटले गमाण प्रमाणे शब्दार्थ कयो, पण आ शब्दनी प्रवृत्ति तो आहार,
 शरीरसत्कार, अन्नक्षय (मैथुन) अने व्यापारनो त्याग करवो ने ज छे. आवा पौषधोपवासने विषे जे निरत-आप्तक होय
 ते ' पौषधोपवासनिरत ' कहंवाय छे. श्रावकनी आ चौधी प्रतिमा कहंवाय ए प्रस्तुत छे. आनो भावार्थ ए छे के-पहेली त्रण
 प्रतिमा सहित श्रावक चार मास सुधी अष्टमी, चतुर्दशी, नमावास्या अने पूर्णिमा ए चार परवतिथिए आहारपौषधादिक चार
 प्रकारना पौषधनो स्वीकार करे, ते चौधी प्रतिमा कहंवाय छे ४ । तथा पाचमी प्रतिमाने विषे अष्टम्यादिक परवतिथिए एरु रात्रिनी

केटलाक नारकीओनी अग्यार सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी अग्यार पल्योपमनी स्थिति कही छे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी अग्यार पल्योपमनी स्थिति कही छे (४) । लांतक कल्पमां केटलाक देवोनी अग्यार सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । जे देवो ब्रह्म, सुब्रह्म, ब्रह्मावर्त, ब्रह्मप्रभ, ब्रह्मकांत, ब्रह्मवर्ण, ब्रह्मलेख्य, ब्रह्मध्वज, ब्रह्मसृष्ट, ब्रह्मकूट अने ब्रह्मोत्तरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति अग्यार सागरोपमनी कही छे. (६) ॥

ते देवो अग्यार अर्थमासने छेडे आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने अग्यार हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा केटलाएक भवसिद्धिक जीवो छे के जेओ अग्यार भव ग्रहण करवावडे सिद्ध थयो, बुद्ध थयो, मुक्त थयो, परनिर्वाण (शीतलता) पामशे, अर्थात् सर्व दुःखना अंतने करशे (३) ॥

टीकार्थः—हवे अग्यार स्थानक कहे छे, तेनो अर्थ पण सुगम छे. विशेष ए के—अही प्रतिमा विगेरेना अर्थवाळा सात सत्रो छे, अने स्थिति विगेरेना नव सत्रो छे । तेमां साधुओनी जेओ उपासना करे एटले सेवा करे ते उपासको एटले श्रावको कहेवाय छे, तेमनी प्रतिमा एटले अभिग्रहरूप जे प्रतिज्ञा ते उपासकप्रतिमा कहेवाय छे. तेमां दर्शन एटले समकित, तेने अंगीकार करनार जे श्रावक ते दर्शन श्रावक कहेवाय छे. अही प्रतिमानो प्रस्ताव हतां पण प्रतिमा अने प्रतिमावा-
जानो असेद उपचार करवाथी प्रतिमावाळा (श्रावक)नो निर्देश कर्यो छे. ए सीते उत्तरना (पढीना) दरेक पदोमां जाणवुं. आनो भावार्थ ए छे के—(एक मास सुधी) अणुव्रतादिक गुण (व्रतो) विना ज मात्र शंकादिक शल्य रहित

सूत्रार्थः—श्रावकनी अग्यार प्रतिमाओ कही छे, ते आ प्रमाणे—समकितधारी श्रावक (समकित नामनी प्रतिमा) १, जेणे व्रतकर्म ग्रहण कयुं होय ते २, जे हंमेशा सामायिक करतो होय ते ३, पीपधोपवासमां आसक्त—तत्पर ४, दिवसे ब्रह्मचारी अने रात्रे जेणे (भोगबुं) परिमाण कयुं होय ते ५, दिवसे अने रात्रे पण ब्रह्मचारी, खान रहित, प्रकाशमां भोजन करनार अने धोतीअनो कडोटो (काछडी) न मारे ते ६, सचित्त आहारनो त्यागी ७, स्वयं (जाते—पोते) आरभनो त्यागी ८, प्रव्यनो त्यागी ९, पोताने उद्देशीने करेला आहारनो त्यागी १० तथा श्रमणभूत (साधु जेवो) थाय ते ११. हे आयुष्मान श्रमण (जंबू) ! आ अग्यार प्रतिमाधारी श्रावक जाणवो (१) तथा लोकांतथी अवाधावडे—व्यवधानवडे अर्थात् अग्यार सो ने अग्यार योजन अंदर आनीए त्यांथी ज्योतिपनी शरुआत थाय छे (२) । जंबूद्वीप नामना द्वीपने विपे मेरुपर्वतथकी अग्यार सो ने एकवीश योजन चारे वाजु जडए त्यांथी ज्योतिपचक्र चार चरे छे (३) । श्रमण भगवान् महावीरस्वामीने अग्यार गणधरो हता, ते आ प्रमाणे—इंद्रभूति, अग्निभूति, वायुभूति, व्यक्त, सुधर्मा, मंडित, मौर्यपुत्र, अकंपित, अचल-भ्राता, मेतार्य अने प्रभास (४) । मूक नक्षत्रना अग्यार ताराओ कखा छे (५) । नीचेना त्रण त्रैवेयकमां वसता देवोना एक सो अग्यार विमानो छे एम मे कहुं छे (६) । मेरुपर्वत शिखर उपर पृथ्वीतळथी ऊंचाइना प्रमाणथी अग्यारमा भागे ओछा विष्कंभवाळो कहो छे, अर्थात् ९९ हजार योजन उंचो छे तेना अग्यारसे भागे ९००० आवे तेदलो ओछो एटले समभूतला उपर दश हजार योजन विष्कंभवाळो छे ते उपर एक हजार योजन रहे छे. (७)

आ रत्नप्रभा पृथ्वीमां रहेला केटलाक नारकीओनी अग्यार पर्योपमनी स्थिति कही छे (१) । पांचमी पृथ्वीने विपे

श्री

सप्तवायाङ्ग

सूत्र ॥

॥ ३८ ॥

इमीसे णं रयणप्पमाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं एक्कारस पलिओवमाइं ठिईं पन्नत्ता।
१ । पंचमीए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं एक्कारस सागरोवमाइं ठिईं पन्नत्ता २ । असुरकुमारणं
देवाणं अत्थेगइयाणं एक्कारस पलिओवमाइं ठिईं पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं
देवाणं एक्कारस पलिओवमाइं ठिईं पन्नत्ता ४ । लंतए कप्पे अत्थेगइयाणं देवाणं एक्कारस सागरोवमाइं
ठिईं पन्नत्ता ५ । जे देवा बंभं सुवंभं बंभावत्तं बंभप्पमं बंभकंतं बंभवणं बंभलेसं बंभइइयं बंभ-
सिंणं बंभसिदुं बंभकूढं बंभुत्तरवडिसिंणं विमाणं देवत्ताए उववण्णा तेसि णं देवाणं (उक्कोसेणं)
एक्कारस सागरोवमाइं ठिईं पन्नत्ता ६ ॥

ते णं देवा एक्कारसण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा
१ । तेसि णं देवाणं एक्कारसण्हं वाससहस्साणं आहारदुं ससुप्पज्जइ २ । संतेगइआ भवसिद्धिआ
जीवा जे एक्कारसहिं भवत्तहणेहिं सिद्धिइस्संति बुद्धिइस्संति मुच्चिस्संति परिनिवाइस्संति सब्बदु-
क्खाणमंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्-११ ॥

चोथं
अंत ॥

॥ ३८ ॥

पणुं, तेनुं कारण होवाथी अनज्ज वुक्ख कहेवाय छे (८) । धीय विणेरे अण्यार विमानतां नामो छे (१४) ॥ (खय-१० ॥)
हवे अण्यार स्थानक कहे छे—

मू०—एक्कारस उवास्सगपडिमाओ पन्नत्ता, तं जहा—दंसणसावए १, कयव्वयकम्मसे २, सामा-
इअकडे ३, पोस्सहोववास्सनिरए ४, दिया वंभयारी रत्ति परिमाणकडे ५, दिआ वि राओ वि वंभ-
यारी आसिणाई विअडभोई मोलिकडे ६, सच्चित्तपरिणाए ७, आरंभपरिणाए ८, पेसपरिणाए ९,
उद्दिट्ठभत्तपरिणाए १०, समणभूए ११ आवि भवइ समणाउसो १ । लोगंताओ इक्कारसएहिं
एक्कारोहिं जोयणसएहिं अवाहाए जोइसंते पणत्ते २ । जंबूदीवे दीवे मंदरस्स पव्वयस्स एक्कारसहिं
एक्कवीसोहिं जोयणसएहिं अवाहाए जोइसे चारं चरइ ३ । समणस्स णं भगवओ महावीरस्स
एक्कारस गणहरा होत्था, तं जहा—इंदभूई अण्णिभूई वायुभूई विअत्ते सोहम्मसे मंडिए मोरियपुत्ते
अकंपिए अयलभाए मेअज्जे पभासे ४ । मूले नक्खत्ते एक्कारसतारे पन्नत्ते ५ । हेट्ठिमगेविज्जयाणं
देवाणं एक्कारसयमुत्तरं गेविज्जविमाणसतं भवइ चि मक्खवायं ६ । मंदरे णं पव्वए धरणितालाओ
स्सिहरतले एक्कारसभागपरिहीणे उच्चत्तेणं पन्नत्ते ७ ॥

लोकने जाणवा माटे एटले लोकना ज्ञान माटे. वकी विशिष्ट ज्ञानशक्ती चितनी समाधि थाय ज छे, तेथी आ पांचमुं स्थान जाणवुं ५ । ए ज प्रमाणे अत्रधिदर्शनतुं सूत्र पण जाणवुं, आ छडुं स्थान जाणवुं ६ । तथा ते नाथुने पूर्वे नहीं उत्पन्न थयेछुं एवं मनपर्यव ज्ञान उत्पन्न थाय छे, शा माटे ? ते कहे छे-अही द्वीप, वे समुद्रने विषे रहेला पर्याप्त संज्ञी पंचन्द्रिय जीवोना मनसां रहेला भाव(पदार्थ)ने जाणवा माटे एटले मनना ज्ञान माटे, आ सातमुं स्थान जाणवुं ७ । तथा ते साथुने पूर्वे नहीं उत्पन्न थयेछुं केवलज्ञान उत्पन्न थाय छे, शा माटे ? ते कहे छे-केवलज्ञानवडे जे केवल एटले परिपूर्ण जीवाय ते लोक (अने अलोक) एटले लोकालोकस्वरूप तेने जाणवा माटे. वकी केवलज्ञान चितसमाधिनी भेद छे तेथी ते चितसमाधितुं स्थान कहेवाय छे. अहीं केवलीने मन होतुं नथी तेथी चितनी अर्थ चैतन्य लेवो. आ आठमुं स्थान थयुं ८ । ए ज प्रमाणे केवल-दर्शनतुं सूत्र पण जाणवुं. विशेष ए के अहीं ' जीवाने माटे ' एम कहेवुं. ए नवमुं स्थान थयुं ९ । तथा केवलीमरणवडे मरे एटले केवलीमरण करे. शा माटे ? ते कहे छे-सर्व दुःखनी नाश करवा माटे. आ केवलीमरण सर्व स्थानोने विषे उत्तम समाधिस्थान छे. ए दशमुं स्थान थयुं १० । (२) । तथा अकर्मभूमिना एटले भोगभूमिमां उत्पन्न थयेला मनुष्योने दश प्रकारना कल्पवृक्षो उपभोगपणाने माटे प्राप्त थयेला छे तेमां मत्तांग वृक्ष मदिराना कारणभूत छे. भुंगांग वृक्ष भाजन (वासण)ने आपनार छे. त्रुटितांग वृक्ष दूर्य (वाजिन)ना अंगने प्राप्त करनार छे, दीपशिख वृक्ष प्रदीपतुं कार्य करनार छे, ज्योति एटले अग्नि, तेतुं काम करनार ज्योतिवृक्ष छे, चित्रांग वृक्ष पुष्प आपनार छे, चित्ररस वृक्ष भोजन आपनार छे, मण्यंग वृक्ष आमरण आपनार छे, गेहाकार वृक्ष भवन(गृह)पणाए करीने उपकार करनार छे, अननत्व एटले वस्त्र सहित-

स्वप्न जीवाथी (साधुने) चित्तनी समाधि थाय छे, तेथी आ चित्तसमाधियुं बीजुं स्थानक जाणवुं २ । तथा संज्ञान एटले संज्ञा, ते संज्ञा जो के हेतुवादीपदेशिकी, दृष्टिवादीपदेशिकी अने दीर्घकालिकोपदेशिकी एवा भेदवडे अनुक्रमे विकलेंद्रियने, सम्यग्दृष्टिने अने समनस्क (मनवाळा) ने होवाथी त्रण प्रकारनी छे, तो पण अहीं दीर्घकालिकोपदेशिकी संज्ञा ग्रहण कर-
 वानी छे, ते संज्ञा जेने होय ते संज्ञी एटले समनस्क (मन सहित) कहेवाय छे, ते संज्ञीनुं जे ज्ञान ते संज्ञीज्ञान कहेवाय छे. आ संज्ञीज्ञान आ अधिकार करेला (चालता) छत्रमां बीजी रीते घटी शकतुं नथी, तेथी जातिस्मरण ज्ञान ज लेवातुं छे. आयुं ज्ञान पूर्व नही उत्पन्न थयेलुं ते साधुने उत्पन्न थाय छे. शा माटे उत्पन्न थाय छे ? ते उपर कहे छे के—पूर्वना भवोने स्मरण करवा माटे. जेने पूर्व भवतुं स्मरण थयुं होय तेने संवेग उत्पन्न थवाथी चित्तनी समाधि उत्पन्न थाय छे तेथी आ त्रीजुं समाधिस्थान जाणवुं ३ । तथा ते साधुने पूर्व नही उत्पन्न थयेलुं एवुं देवतुं दर्शन थाय छे; कारण के ते देवो ते साधुना गुणो जीवाथी तेने दर्शन आपे छे. शा माटे दर्शन आपे छे एटले ते दर्शनतुं शुं फळ ? ते उपर कहे छे के—
 दिव्य—श्रेष्ठ देवर्द्धि—उत्तम परिवारादिक समृद्धिने, दिव्य देवद्युति—विशेष प्रकारनी (उत्तम) शरीर अने आभरणादिकनी कांति तथा दिव्य देवातुभाव—उत्तम वैक्रिय शरीर करवुं ए विगेरे प्रभावने जोवा माटे एटले आ सर्व देवाडवा माटे (देवो दर्शन आपे छे). देवना दर्शनथी आगमना अर्थने विषे दृढ श्रद्धा अने धर्मेने विषे बहुमान थाय छे अने तेथी चित्तनी समाधि थाय छे. आ प्रमाणे देवतुं दर्शन चित्तसमाधियुं चोथुं स्थान जाणवुं ४ । तथा ते साधुने पूर्व नही उत्पन्न थयेलुं अवधिज्ञान उत्पन्न थाय छे. शा माटे उत्पन्न थाय छे ? ते उपर कहे छे के—नियमित (अभुक्त) द्रव्य, क्षेत्र, काळ अने भावरूप अवधिबडे—मर्यादाबडे

श्री

समावाचाइ

सूत्र ॥

॥ ३६ ॥

साधु होय तेने (ते साधुने) “ असमुत्पन्नपूर्वा ”—पूर्वे अनादि अतीत(भूत)कालने विषे नहीं उत्पन्न थयेली (धर्म-चिंत)उत्पन्न थाय छे. जो कदाच पूर्वे उत्पन्न थइ होय तो अपार्थ पुद्गलपरवर्त सुधीमां ते (साधु)नुं अवश्य कल्याण (मोक्षगमन) थयुं होय. तेथी पूर्वे उत्पन्न नहीं थयेली धर्मचिंता उत्पन्न थाय छे, एम कहुं. शा माटे आ (धर्मचिंता) उत्पन्न थाय ? ते उपर कहे छे के—सर्व एटले समग्र धर्म एटले जीवादिक पदार्थोनो स्वभाव, उपयोग, उत्पत्ति विगरे अथवा श्रुतादिरूप धर्मने ‘ जाणित्प ’—ज्ञपरिज्ञावडे जाणवाने माटे तथा जाणीने प्रत्याख्यानपरिज्ञावडे त्याग करवा लायक कर्मनो त्याग करवा माटे. अर्थात् धर्मना ज्ञाननी कारणभूत एवी धर्मचिंता उत्पन्न थाय छे. आ (धर्मचिंता) उपर कहेली समाधिनुं उपर कहेल लक्षणवाळुं स्थानक थाय छे. आ प्रथम स्थान जाणवुं ? । तथा स्वप्ननुं एटले निद्राने आधीन थयेला संकल्प-विकल्पना ज्ञाननुं दर्शन एटले अनुभववुं ते स्वप्नदर्शन कहेवाय छे. आहुं कल्याण (मोक्ष)नी प्राप्तिने सूचन करनारुं पूर्व नही उत्पन्न थयेळुं स्वप्नदर्शन उत्पन्न थाय छे, ते जेम भगवान महावीरस्वामीए अस्थिक गाममां शूलपाणि यक्षे करेला उपसर्गने डेड (काइक नेत्र वींचाता) जोयुं हतुं. शा माटे आहुं स्वप्नदर्शन थाय ? ते उपर कहे छे—जे प्रकारे सत्य होय ते प्रकारे एटले सर्वथा व्यभिचार दीप रहित एवा ते स्वप्नना फळने जोवा-जाणवा माटे एटले के अवश्य थनार मुक्ति विगरे शुभ स्वप्नना फळने जोवा माटे साधुने तेहुं स्वप्नदर्शन थाय छे. कोइ पुस्तकमां ‘ सुमिणं ’ने ठेकाणे ‘ सुजाणं ’ एवो पाठ छे. त्यां आबो अर्थ करवो—सत्य अने अवश्य थनार ‘ सुयानं ’—सुगतिने जोवा माटे-जाणवा माटे, अथवा ‘ सुज्ञानं ’—थनार शुभ अर्थना ज्ञाननो अनुभव करवा माटे आहुं स्वप्न आवे छे. वळी कल्याणने सूचवनार सत्य

चोयुं
अंग ॥

॥ ३६ ॥

સ્થિતિ દશ સાગરોપમની કહી છે (૧૩) । જે દંવો ધોપ, સુધોપ, મહાધોપ, નંદિધોપ, સુસ્વર, મનોરમ, રમ્ય, રમ્યક, રમણીય, મંગલાવર્ત અને ત્રણલોકાવતંસક નામના વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા હોય, તે દેવોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ દશ સાગરોપમની કહી છે (૧૪) ॥

તે દેવો દશ અર્ધમાસે (દશ પલ્લવાડીપ) આન લે છે, પ્રાણ લે છે, ઇટલે ઉચ્છ્વાસ લે છે, નિઃશ્વાસ લે છે (૧) । તે દેવોને દશ હજાર વર્ષે આહારની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થાય છે (૨) ઇવા કેટલાક ભવસિદ્ધિયા જીવો છે કે જેઓ દશ ભવ ગ્રહણ કરવાવડે સિદ્ધ થશે, દુદ્ધ થશે, મુક્ત થશે, પરિનિર્વાણ (પરમ શીતલતા) પામશે, અર્થાત્ સર્વ દુઃસ્વનો ઝંત કરશે. (૩) ॥

ટીકાર્થ—આ દશ સ્થાનઠનું મૂત્ર સુવોધ છે, તો પળ કાંઈક લખાય છે—અહીં સર્વ મલીને પચીશ મૂત્રો છે. તેમાં લાઘવ ઇટલે દ્રવ્યથી અલ્પ ઉપધિ રાણવી તે અને ભાવથી ગૌરવ(ઋદ્ધિ, રસ અને સાતા ગૌરવ)નો ત્યાગ કરવો તે. તથા ત્યાગ ઇટલે સર્વ સંગઠું વર્જવું અથવા સંવિદ્ય અને મનોહ્ર સાધુને દાન આપવું તે, તથા ત્રણચર્યવડે જે રહેવું તે ત્રણચર્યવાસ કહેવાય છે (૧) । તથા ચિત્ત ઇટલે મનની સમાધિ ઇટલે સમાધાન અર્થાત્ પ્રજ્ઞાતતા, તેના સ્થાનો ઇટલે આશ્રય અથવા મેદો તે ચિત્તસમાધિસ્થાનો કહેવાય છે, તેમાં ધર્મો ઇટલે જીવાદિક પદાર્થોના ઉપયોગ, ઉત્પત્તિ વિગેરે સ્વભાવો, તેમની ચિંતા ઇટલે વિચાર, અથવા તો સર્વજ્ઞે કહેલો શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મ હરિહરાદિકના કહેલા ધર્મથકી પ્રધાન-ઉત્તમ છે એમ જે વિચારવું તે ધર્મચિંતા કહેવાય છે. અહીં ' વા ' શબ્દ લઘ્વો છે તે આગલ કહેવાશે ઇવા વીજા સમાધિસ્થાનની અપેક્ષાએ વિકલ્પ (અથવા)ના અર્થવાકો છે (એ જ પ્રમાણે સર્વ ' વા ' શબ્દો જાણવા). ' સે ' ઇટલે જે કલ્યાણને મજનાર (ઉત્તમ)

हे (३) । श्री अरिष्टनेमि अरिहंत भगवान ऊर्ध्व ऊंचाइमां दश धनुष हता (४) कृष्ण चासुदेव ऊर्ध्व ऊंचाइमां दश धनुष हता (५) । राम बलदेव ऊर्ध्व ऊंचाइमां दश धनुष हता (६) दश नक्षत्रो ज्ञाननी वृद्धि करनार कहा छे, ते आ प्रमाणे—“सुगशीर्ष, आर्द्रा, पुष्य, त्रण पूर्वा, मूल, अश्लेषा, हस्त अने चित्रा आ दश नक्षत्रो ज्ञाननी वृद्धि करनारा छे १.” (७) । अकर्मभूमिमां रहेला मनुष्योने उपभोगने माटे दश प्रकारना कल्पवृक्षो प्राप्त थयेला कहा छे, ते आ प्रमाणे—“मत्तांगक, भृंगांग, त्रुटितांग, दीपशिख, ज्योति, चित्रांग, चित्ररस, मण्यंग, गेहाकार अने अनन्य ॥ १ ॥” (८)

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे [केटलाक] नारकीओनी जघन्य दश हजार वर्षनी स्थिति कही छे (१) । आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीनी दश पत्योपमनी स्थिति कही छे (२) । चौथी पृथ्वीमां दश लाख नरकावासा कहा छे (३) । चौथी पृथ्वीमां [केटलाक] नारकीओनी उत्कृष्टथी दश सागरोपमनी स्थिति कही छे (४) । पांचमी पृथ्वीने विषे [केटलाक] नारकीओनी जघन्यथी दश सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । [केटलाक] असुरकुमार देवोनी जघन्यथी दश हजार वर्षनी स्थिति कही छे (६) । असुरेद्रने वर्जाने [केटलाक] भवनपति देवोनी जघन्यथी दश हजार वर्षनी स्थिति कही छे (७) । केटलाक असुरकुमार देवोनी दश पत्योपमनी स्थिति कही छे (८) । चादर (प्रत्येक) वनस्पतिकायनी उत्कृष्ट स्थिति दश हजार वर्षनी कही छे (९) । [केटलाक] वाणव्यंतर देवोनी जघन्य स्थिति दश हजार वर्षनी कही छे (१०) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी दश पत्योपमनी स्थिति कही छे (११) । ब्रह्मलोक कल्पमां देवोनी उत्कृष्ट स्थिति दश सागरोपनी कही छे (१२) । लांतक कल्पमां [केटलाक] देवोनी जघन्य

मूलार्थ—दश प्रकारનો સાધુધર્મ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—ક્ષાંતિ ૧, મુક્તિ (નિર્લોભતા) ૨, આર્જવ ૩, માર્દવ ૪, લાઘવ (અર્કિંચન) ૫, સત્ય ૬, સંયમ ૭, તપ ૮, ત્યાગ (દાન) ૯, વ્રહ્મચર્યવાસ ૧૦ (૧) । દશ ચિત્તની મમાધિના સ્થાનો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—તે(સાધુ)ને સર્વ ધર્મ જાણવાને માટે કોઈ વચ્ચત પૂર્વે (જન્માંતરોમાં) उत्पन्न नहीं थयेली एवी धर्मचिंता (ધર્મ સંવંધી વિચાર) उत्पन्न थाय ते १, स्वप्नतुं साचेसाचुं फळ जीवाने—जाणवाने माटे तेने कोइ वखत पूर्व उत्पन्न नहीं थयेलुं स्वप्नदर्शन उत्पन्न थाय ते २, पूर्वभवतुं स्मरण करावा माटे तेने कोइ वखत पूर्व नहीं उत्पन्न थयेलुं एवं संज्ञीज्ञान (जातिस्मरण ज्ञान) उत्पन्न थाय ते ३, दिव्य देवनी समृद्धिने, दिव्य देवनी कांतिने अने दिव्य देवना अनुभावने जीवा माटे तेने कोइ वखते पूर्व उत्पन्न नहीं थयेलुं एवं देवतुं दर्शन थाय ते ४, ज्वधि(मर्यादा) वडे लोकने जाणवा माटे तेने पूर्व कोइ वखत उत्पन्न नहीं थयेलुं एवं अवाधिज्ञान उत्पन्न थाय ते ५, अवाधिवडे लोकने जीवा माटे तेने कोइ वखत पूर्व उत्पन्न नहीं थयेलुं एवं अवाधिदर्शन उत्पन्न थाय ते ६, यावत् एटले अदीदीप अने वे समुद्रમાં रहेला संज्ञी पंचेंद्रिय पर्याप्तकना मनसां रहेला भाव(विचार)ने जाणवा माटे तेने कोइ वखत पूर्व उत्पन्न नहीं थयेलुं एवं मनपर्याप्तज्ञान उत्पन्न थाय ते ७, सर्व लोकने (तथा अलोकने पण) जाणवा माटे तेने कोइ वखत पूर्व उत्पन्न नहीं थयेलुं एवं केवलज्ञान उत्पन्न थाय ते ८, समग्र लोकने (तथा अलोकने पण) जीवा माटे तेने कोइ वखत पूर्व उत्पन्न नहीं थयेलुं केवल-दर्शन उत्पन्न थाय ते ९, सर्व दुःखीनो क्षय करावा माटे ते (पूर्व कोइ वखत नहीं थयेला) केवली मरणवडे मरण पास (सिद्ध थाय) ते १० । (२) । मंदर (मेरु) पर्वतनो विष्कंभ (विस्तार) मूलने विषे (समभूतला पृथ्वी उपर) दश हजार योजन कही

श्री

समवायाद्वा

स्य ॥

॥ ३४ ॥

कुमाराणं देवाणं अत्येगइयाणं दस पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता । ८ । बायरवणस्सइकाइयाणं उक्को-
सेणं दस वाससहस्साइं ठिई पन्नत्ता । ९ । वाणमंतराणं देवाणं [अत्येगइयाणं] जहणणेणं दस
वाससहस्साइं ठिई पन्नत्ता । १० । सोहम्मसीसाणेसु कर्पेसु अत्येगइयाणं देवाणं दस पलिओव-
माइं ठिई पन्नत्ता । ११ । बंभलोए कर्पे देवाणं उक्कोसेणं दस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता । १२ ।
लांतए कर्पे देवाणं [अत्येगइयाणं] जहणणेणं दस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता । १३ । जे देवा
वासं सुवासं महावासं नांदिवासं सुसरं मणोरसं रम्मं रम्मगं रमणिज्जं मंगलावचं बंभलोवदि-
सगं विमाणं देवताए उववणणा तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं दस सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता । १४ ।
ते णं देवा दसपहं अद्धसासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा । १ ।
तेसि णं देवाणं दसाहिं वाससहस्सोहिं आहारद्वे ससुएपज्जइ । २ । संतेगइआ भवासिद्धिआ जीवा
जे दसाहिं भवग्गहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति मुच्चिस्संति परिनिव्वाइस्संति सव्वदुक्खाणमंतं
करिस्संति । ३ ॥ सूत्रम्—१० ॥

चोयुं
अंग ॥

॥ ३४ ॥

बुद्धिकराइ नाणस्स ॥ १ ॥ ” । ७ । अकम्मभूमियाणं मणुआणं दसविहा रक्खा उवभोगत्ताए
उवत्थिया पन्नत्ता, तं जहा—“ मत्तंगया य भिंगा, तुडिअंगा दीवजोइ चित्तंगा । चित्तरसा मणि-
अंगा, गेहागारा अनिणिणा य ॥ १ ॥ ” ॥ ८ ॥

इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए [अर्थेगइयाणं] नेरइयाणं जहणणेणं दस वाससहस्साइं
ठिई पन्नत्ता । १ । इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए अर्थेगइयाणं नेरइयाणं दस पलिओवमाइं
ठिई पन्नत्ता । २ । चउत्थीए पुढवीए दस निरयावाससयसहस्साइं पन्नत्ता । ३ । चउत्थीए पुढ-
वीए [अर्थेगइयाणं] उक्कोसेणं दस सागरोवसाइं ठिई पन्नत्ता । ४ । पंचमीए पुढवीए [अर्थे-
गइयाणं] नेरइयाणं जहणणेणं दस सागरोवसाइं ठिई पन्नत्ता । ५ । असुरकुमाराणं देवाणं
[अर्थेगइयाणं] जहणणेणं दस वाससहस्साइं ठिई पन्नत्ता । ६ । असुरिद्वज्जाणं भोमि-
जाणं देवाणं [अर्थेगइयाणं] जहणणेणं दस वाससहस्साइं ठिई पन्नत्ता । ७ । असुर-

समुप्यजिजा अहातच्चं सुमिणं पासित्तए २, सणिनाणे वा से असमुप्यणपुव्वे समुप्यजिजा पुव्वभवे
सुमारित्तए ३, देवदंसणे वा से असमुप्यणपुव्वे समुप्यजिजा दिव्वं देविद्धं दिव्वं देवजुइं दिव्वं देवाणु-
भावं पासित्तए ४, ओहिनाणे वा से असमुप्यणपुव्वे समुप्यजिजा ओहिणा लोणं जाणित्तए ५,
ओहिदंसणे वा से असमुप्यणपुव्वे समुप्यजिजा ओहिणा लोणं पासित्तए ६, मणपज्जवनाणे
वा से असमुप्यणपुव्वे समुप्यजिजा जाव सणोगए भावे जाणित्तए ७, केवलनाणे वा से अस-
मुप्यणपुव्वे समुप्यजिजा केवलं लोणं जाणित्तए ८, केवलदंसणे वा से असमुप्यणपुव्वे
समुप्यजिजा केवलं लोयं पासित्तए ९, केवलिमरणं वा मरिजा सबहुक्खवपहीणाए १० । २ ।
मंदरे णं पव्वए मूले दस जोयणसहस्साइं विकखंभेणं पन्नत्ता । ३ । अरिहा णं अरिट्टनेमी दस
धणूइं उद्धं उच्चत्तेणं होत्था । ४ । कणहे णं वासुदेवे दस धणूइं उद्धं उच्चत्तेणं होत्था । ५ । रामे
णं बलदेवे दस धणूइं उद्धं उच्चत्तेणं होत्था । ६ । दस नक्खत्ता नाणवुद्धिकरा पन्नत्ता, तं
जहा—“ मिगासिर अहा पुरसो, तिणिण अ पुव्वा य मूलमस्सेसा । हत्थो चित्तो य तहा, दस

होय ते बहुसम कहेवाय छे, तेथी करीने ज रमणीय-मनोहर एवा भूमिभागथकी एटले पर्वतनी अपेक्षाए नही, तेम ज नरकनी अपेक्षाए पण नही, परंतु आठ रुचकनी अपेक्षाए (आ भूमिभाग) जाणवो ए तात्पर्यार्थ छे. (आवा भूमिभाग थकी नव सो योजन ऊंचे) 'आवाहाए' एटले वच्चे करीने 'उवारिछे' एटले उपर रहेला 'तारारूप' एटले तारानी जाति 'चार' एटले भ्रमणने करे छे (३) ॥ अर्थात् आ समभूतला पृथ्वीथी ९०० योजन सुधीमा-तेनी अंदर ज्योतिपचक्र भ्रमण करे छे.

'नवजोयणिया' एटले नव योजन लांबा ज मत्स्यो जंबूद्वीपमां प्रवेश करे छे. जो के लवणसमुद्रमां पांच सो योजन लांबा मत्स्यो संभवे छे, तो पण नदीओना मुखने विपे जगतीना रश्(वांका)नी योग्यता प्रमाणे आवा (नव योजनना) ज प्रवेश करी शके छे एम जाणवुं. अथवा लोकस्वभाव ज आवो छे, एम जाणवुं (१) । जंबूद्वीपमां पूर्व दिशाए रहेला विजयद्वारनी एक एक वाहाए एटले पडखे भौम एटले भूमिमां रहेला नगरो अथवा अन्यना मते विशिष्ट स्थानो रहेला छे (२) । तथा व्यंतरोनी सुधर्मा समा नव योजन ऊर्ध्वपणे ऊंची छे (३) ॥

तथा पक्ष्म विगेरे वार, सूर्य विगेरे पण वार अने रुचिर विगेरे अथार विमानना नामो छे (६) ॥ स्रव ९ ॥

हवे दश स्थानक कहे छे.—

मू०—दसविहे समणधम्मसे पन्नत्ते, तं जहा—खंती १ सुत्ती २ अज्जवे ३ महवे ४ लाघवे ५ सच्चवे ६ संजमे ७ तवे ८ चियाए ९ वंभचेरवासे १० । १ । दस चित्तसमाहिट्टाणा पन्नत्ता, तं जहा-धम्मचिंता वा से असमुत्पण्णपुवा समुत्पज्जिजा सवं धम्मं जाणित्तए १, सुमिणदंसणे वा से असमुत्पण्णपुवे

श्री

समवयाङ्ग

सूत्र ॥

॥ ३२ ॥

करनार होवाशी तेंमां मनोहर अने रमणीयपणुं होवाशी मनोरम एवा इंद्रियोने जोनार अने ध्यान करनार एटले एकाग्र चित्त-
पणाए करीने जोनार न होय, ते चोशी ४, प्रणीतरसभोजी एटले धी विगेरे रसना टीपा पडता होय तेवा भोजनने करनार न
होय, ए पांचमी ५, पान-भोजननुं अतिमात्र एटले अतिप्रमाण जेम होय तेम सदा आहार करनार न होय ए छठी ६, पूर्वनी
क्रीडाने स्मरण करनार न होय, तेंमां रत एटले मैथुन अने क्रीडित एटले स्त्रीशोनी साथे बीजी क्रीडा, ते करनार न होय
ए सातमी ७, शब्दानुपाती न होय, रूपानुपाती न होय, गंधानुपाती न होय, रसानुपाती न होय, स्पर्शानुपाती न होय
अने श्लोकानुपाती न होय, एटले कामने उद्दीपन करनार शब्द, रूप विगेरेने तथा पोतानी कीर्तिने अनुसरनार न होय, ते
आठमी ८ तथा सातसौख्यप्रतिबद्ध-उदयमां आवेला सातवेदनीय कर्मथकी (प्राप्त थयेल) जे सुख, तेना प्रतिबंधवालो न होय.
आ कहेवाशी प्रशमसुखनो नाश न कह्यो, ते नवमी गुप्ति छे ९. आ व्याख्यान वे वाचनाने अनुसार कहुं छे, केमके दरेक
(वन्ने) वाचनाना सूत्रो एवा ज (सरखा ज) छे (१) । तथा जे कुशल अनुष्ठान ते ब्रह्मचर्य कहेवाय छे, तेने कहेनारा
अध्ययनो पण ब्रह्मचर्य ज कहेवाय छे. ते (अध्ययनो) आचारंग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधमां कहेला छे (३) ॥

तथा अभिजित् नक्षत्र साधिक नव मुहूर्तो सुधी चंद्रनी साथे योगने-संबंधने करे छे. अही जे अधिकपणुं कहुं ते एक
मुहूर्तना वासटीया २४ भाग (३५) तथा एक वासटीया भागना ६७ भाग करीए तेंमांशी ६६ भाग (६७) जेटळं
अधिक जाणतुं (१) । तथा अभिजित् विगेरे नव नक्षत्रो चंद्रनी उत्तरदिशाए संबंधने करे छे एटले के उत्तरदिशांमं रहेला
ते नक्षत्रो दक्षिणदिशा तरफ रहेला चंद्रनी साथे संबंध करे छे (२) । (आ रत्नप्रभा पृथ्वीना) अत्यंत समान भाग जे

चोपुं
अंग ॥

॥ ३२ ॥

ध्वज, पक्ष्मशृंग, पक्ष्मशिष्ट, पक्ष्मकूट, पक्ष्मोत्तरावतंसक, सूर्य, सुसूर्य, सूर्यावर्त, सूर्यप्रभ, सूर्यकांत, सूर्यवर्ण, सूर्य-
 लेश्य, सूर्यध्वज, सूर्यशृंग, सूर्यशिष्ट, सूर्यकूट, सूर्योत्तरावतंसक, रुचिर, रुचिरावर्त, रुचिरप्रभ, रुचिरकांत, रुचिरवर्ण, रुचिर-
 लेश्य, रुचिरध्वज, रुचिरशृंग, रुचिरशिष्ट, रुचिरकूट, रुचिरोत्तरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय ते
 देवोनी नव सागरोपमनी स्थिति कही छे (६) ॥

ते देवो नव अर्धमासने अंते (नव पखवाडिये) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) ।
 ते देवोने नव हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा केटलाक भवासिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ
 नव भवने ग्रहण करवावडे सिद्ध थये यावत् सर्व दुःखनो अंत करये (३) ॥

टीकार्थ—आ नव स्थानकतुं सत्र पण सुगम छे. विशेष ए के-अहीं ब्रह्मगुप्ति, ते(ब्रह्म)नी अगुप्ति, ब्रह्मचर्य अध्य-
 यन अने पार्श्वनाथ संबंधी चार सत्रो छे, ज्योतिष्कने माटे त्रण सत्रो छे, मत्स्य, नगर, सभा अने दर्शनावरणने माटे चार
 सत्रो छे, तथा स्थित्यादिकने अंगे ते ज प्रमाणे एटले स्थितिना संबंधमां छ अने उच्छ्वासादिकना त्रण सत्रो छे ॥

तेमां ब्रह्मचर्यनी गुप्तिओ एटले मैथुननी विरतिने रक्षण करवाना उपायो (ते नव गुप्तिओ आ प्रमाणे)—स्त्री, पशु
 अने नपुंसकवडे संसक्त एटले व्यास-साहित एवा शय्या आसनने एटले शयन अने आसनने अथवा वसति (उपाश्रय)
 अने आसनने सेवनार न थाय (सेवे नही) ए पहेली गुप्ति १, स्त्रीनी कथा कहेनार न थाय, ए बीजी २, स्त्रीओना समू-
 हने सेवनार एटले उपासक (निरंतर परिचयवाळो) न थाय, ए त्रीजी ३, स्त्रीओना नेत्र नासिका विगेरे चित्तनुं आकर्षण

श्री

समवायाङ्कः

स्रव ॥

॥ ३१ ॥

अभिजित् नक्षत्र साधिक नव मुहूर्त्त सुधी चंद्रनी साथे योग (संबंध) ने पासे छे (१) । अभिजित् विगेरे नव नक्षत्रो चंद्रनी साथे उत्तर दिशामां योगने पासे छे, ते नक्षत्रो आ छे-अभिजित्, श्रवण, यावत् भरणी (२) । आ रत्नप्रभा पृथ्वीना अति सरखा अने रमणीय भूमिभाष्यकी नव सो योजन ऊर्ध्वलोकमां एटले उपला भागमां (नव सो योजन ऊंचे जइए त्यांसुधी) ताराओ चारने चरे छे (चाले छे-गति करे छे-रहेला छे) (३) ॥

जंबूद्वीप नामना द्वीपमां (लवणसमुद्रमांथी) नव योजन प्रमाणवाला मत्स्यो प्रवेश करता हता, (प्रवेश करे छे अने प्रवेश करशे) (१) । विजयद्वारनी एक एक वाहाने विषे (वे पडखे) नव नव भौम एटले नगरो (भूमिमृहो) कहेला छे (२) । वानव्यतर देवोनी सुधर्मा नामनी सभाओ नव योजन ऊर्ध्व ऊंची कही छे (३) । दर्शनावरणीय कर्मनी नव उत्तरप्रकृतिओ कही छे, ते आ प्रमाणे—निद्रा, प्रचला, निद्रानिद्रा, प्रचलाप्रचला, स्त्यानादि, चक्षुदर्शनावरण, अचक्षुदर्शनावरण, अवधिदर्शनावरण अने केवलदर्शनावरण (४) ॥

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी नव पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । चोथी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी नव सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी नव पत्योपमनी स्थिति कही छे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पमां केटलाक देवोनी नव पत्योपमनी स्थिति कही छे (४) । ब्रह्मलोक कल्पने विषे केटलाक देवोनी नव सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । जे देवो पक्ष्म, सुपक्ष्म, पक्ष्मावर्त, पक्ष्मप्रभ, पक्ष्मकांत, पक्ष्मवर्ण, पक्ष्मलेख्य, पक्ष्म-

१ ज्योतिषचक्र समभूतलाथी सात सो नेवुथी नव सो योजन सुधीमा ज छे.

चोथुं
अंग ॥

॥ ३१ ॥

तेसिं णं देवाणं नवहिं वाससहस्सेहिं आहारट्टे समुपपज्जइ २ । संतेगइया भवासिद्धिया जीवा जे नवहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्संति जाव सबहुक्खाणमंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रं—१ ॥

मूलार्थ—ब्रह्मचर्यनी शुषिओ नव कही छे, ते आ प्रमाणे—स्त्री, पशु अने नपुंसकना संबंधवाला शय्या अने आसनने सेवनार न थाय—सेवे नहीं १, स्त्रीओनी कथा कहेनार थाय नहीं—कहे नहीं २, स्त्रीओना समूहने सेवनार थाय नहीं ३, स्त्रीओना मनोहर अने मनोरम इंद्रियोने (अगोपागोने) जोनार अने ध्यान करनार थाय नहीं ४, प्रणीत (धी-दूधवाला) रसनु भोजन करनार थाय नहीं ५, प्रमाणधी अधिक पान-भोजननो आहार करनार थाय नहीं ६, पूर्वे स्त्रीनी साथे करेला मैथुन के बीजी क्रीडाने स्मरण करनार थाय नहीं ७, शब्दानुपाती (कामने उद्दीपन करनारा शब्दने अनुसरनारो) न थाय, एज रीते रूपानुपाती न थाय, गंधानुपाती न थाय, रसानुपाती न थाय, स्पर्शानुपाती न थाय अने श्लोकानुपाती (पोतानी कोई श्लाघा करे तेने अनुसरनार अथवा पीते पोतानी श्लाघाने अनुसरनार) न थाय ८, तथा साता-सुखना प्रतिबंधवाळो न थाय ९ (१) । ब्रह्मचर्यनी अशुषिओ पण नव कही छे, ते आ प्रमाणे—स्त्री, पशु अने नपुंसकना संबंधवाला शय्या अने आसनने सेवनार थाय, यावद् साता-सुखना प्रतिबंधवाळो थाय (२) । नव ब्रह्मचर्य (ना अध्ययनो) कखा छे, ते आ प्रमाणे—“ शास्त्रपरिज्ञा, लोकविजय, शीतोष्णिय, सम्यक्त्व, यावती, भुत, विमोहापण, उपधानश्रुत अने महापरिज्ञा ॥ १ ॥ ” (३) । पुरुषोत्ता मध्यमा आदेयनामकर्मवाळा (मानवा लायक) श्रीपार्श्वनाथ अरिहंत नव रत्नि (हाथ) ऊर्ध्व ऊंचाहपणे हता (४) ॥

श्री

समवायाङ्ग

स्य ॥

॥ ३० ॥

वरणे केवलदंसणावरणे । ४ ।

इमीसे षं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं नव पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता १ ।
चउत्थीए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं नव सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमाराणं
देवाणं अत्थेगइयाणं नव पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं
देवाणं नव पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । बंभलोए कप्पे अत्थेगइयाणं देवाणं नव सागरोवमाइं
ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा पम्हं सुपम्हं पम्हावत्तं पम्हप्पभं पम्हकंतं पम्हवणं पम्हल्लेसं पम्हज्झयं
पम्हसिंगं पम्हसिद्धं पम्हकूडं पम्हुत्तरवडिसगं सुज्जं सुसुज्जं सुज्जवित्तं सुज्जपभं सुज्जकंतं सुज्जवणं
सुज्जलेसं सुज्जज्झयं सुज्जसिंगं सुज्जसिद्धं सुज्जकूडं सुज्जुत्तरवडिसगं रुइल्लं रुइल्लावत्तं रुइल्लप्पभं रुइ-
ल्लकंतं रुइल्लवणं रुइल्लेसं रुइल्लज्झयं रुइल्लसिंगं रुइल्लसिद्धं रुइल्लकूडं रुइल्लुत्तरवडिसगं विमाणं
देवत्ताए उववणणा तेसिं षं देवाणं नव सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ ॥

ते षं देवा नवणहं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा १ ।

चोशुं

अंग ॥ १

॥ ३० ॥

जहा—इत्थीपसुपंडगसंसत्ताणं सिज्जासणाणं सेवणया जाव सायासुक्खपडिवद्धे यावि भवइ । २ ।
नव बंभचेरा पन्नत्ता, तं जहा—सत्थपरिणा लोणविजओ सीओसणिज्ज सम्मत्तं । आवांति धुत्त
विमोहा [थणं] उवहाणसुयं महपरिणा ॥ १ ॥ ३ । पासे णं अरहा पुरिसादाणीए नव रयणीओ
उद्धं उच्चत्तेणं होत्था ४ ॥

अभीजी नक्खत्ते साइरेगे नव सुहुत्ते चंदेणं सद्धिं जोगं जोएइ १ । अभीजियाइया नव
नक्खत्ता चंदस्स उत्तरेणं जोगं जोएत्ति, तं जहा—अभीजि सवणो जाव भरणी २ । इमीसे णं रयण-
प्पभाए पुढवीए बहुस्समरसणिज्जाओ भूमिभागाओ नव जोयणसए उद्धं आवाहाए उवरिल्ले तारा-
ख्वे चारं चरइ ३ ।

जंबुदीवे णं दीवे नवजोयणिआ मच्छा पविस्सिं सु वा ३ । १ । विजयस्स णं दारस्स एगमे-
गाए वाहाए नव नव भोसा पन्नत्ता । २ । वाणमंतराणं देवाणं सभाओ सुहम्मओ नव जोयणाइं
उद्धं उच्चत्तेणं पन्नत्ता । ३ । दंसणावरणिज्जस्स णं कम्मस्स नव उत्तरपगडीओ पन्नत्ता, तं जहा—
निहा पयला निहानिहा पयलापयला थिणद्धी चक्खुदंसणावरणे अचक्खुदंसणावरणे ओहिदंसणा-

तेषां ते आठेना नाम वताव्या हे (८) । तथा आठ नक्षत्रो चंद्रनी साथे प्रमर्दने एटले चंद्र तेओनी मध्ये यद्दने गति करे हे एवा प्रकारना योगने-संबंधने करे हे. आ विषे लोकश्री नामना ग्रंथमां कहुं छे के—“ पुनर्वसु, रोहिणी, चित्रा, मघा, ज्येष्ठा, अनुराधा, कृत्तिका अने विशाखा-आ आठ नक्षत्रो चंद्रना उभय योगवाळा छे. ” वळी जे नक्षत्रो दक्षिण अने उत्तर ए वने दिशाना योगा(संबंध)वाळा होय ते नक्षत्रो कोइक वरवत प्रमर्द योगवाळा पण होय छे. ते वावतमां लोकश्रीनी टीका करनारे कहुं छे के—“ आ नक्षत्रो उभय योगवाळा एटले चंद्रनी उत्तर अने दक्षिण दिशाए जोडाय छे-संबंध पासं छे. अने कदाचित् चंद्रवडे करीने भेदने पण पासं छे (९) ॥ तथा अर्चि विगेरे अग्यार विमाननां नामो छे. (६) ॥ सूत्र-८ ॥

हवे नव स्थानक कहे छे—

मू०—नव वंभचेरगुत्तीओ पन्नताओ, तं जहा—नो इत्थीपसुपंडगसंसत्ताणि सिज्जासणाणि सेविता भवइ १, नो इत्थीणं कहं कहिता भवइ २, नो इत्थीणं गणाइं सेविता भवइ ३, नो इत्थीणं इंदिद्याणि मणोहराइं मणोरमाइं आलोइत्ता निज्जाइत्ता भवइ ४, नो पणीयरसभोई ५, नो पाणभोयणस्स अइमायाए आहारइत्ता ६, नो इत्थीणं पुंवरयाइं पुंवरकीलिआइं समरइत्ता भवइ ७, नो सदाणुवाई नो रूवाणुवाई नो गंधाणुवाई नो रसाणुवाई नो फासाणुवाई नो सिलो-गाणुवाई ८, नो सायासोक्खपडिवड्ढे यावि भवइ ९ । १ । नव वंभचेर अगुत्तीओ पन्नताओ तं

आशीने ज) पोतानो लाभ पायी शकें छे, तेम संघ पण माताने नहीं मूकतो सतो ज संघपणाने पासे छे, अन्यथा पासतो नथी, तेथी ईर्यासमिति विगेरे प्रवचन माताथो कहेवाय छे. (२) । तथा व्यंतर देवोना चैत्यवृक्षो तेमना नगरोमां सुधर्मादिक सभानी पासे रहेली मणिपीठिकानी उपर सर्व रत्नमय तथा छत्र, चाभर अने ध्वजादिकथी अलंकृत (सुशोभित) होय छे. ते वृक्षो वे श्लोकोवडे आ प्रमाणे जाणवा—“पिशाचीना चैत्यवृक्ष कलंच नामना छे, यक्षोना वट नामना छे, भूतोना तुलसी नामना छे, राक्षसोना कंडक नामना छे, किन्नरोना अशोक नामना छे, किपुरुषना चंपक नामना छे, भुजंगोना नाग नामे छे अने गंधर्वोना चैत्यवृक्ष तुंवर नामना छे.” (३) । जंबू एटले उचरकुरुमां पृथ्वीना परिणामवाळो जंबूवृक्ष छे तेतुं नाम सुदर्शना छे (तेनी उपर सुस्थितदेवनो आवास छे) (४) । ए ज प्रमाणे कूटशालमली पण वृक्षविशेष छे, ते देवकुरुने विषे रहेलो छे, तेनी उपर गरुडनी जातिवाळा वेणुदेव नामना देवनो आवास छे (५) । जगती एटले जंबूद्वीपरुपी नगरना किछ्हा जेवी फरती पाळ बांधी होय ते (६) । तथा पुरुषोना मध्यमां आदेय नामकर्मवाळा (सर्व पुरुषोने मानवा लायक) त्रेवीशमा तीर्थकर श्रीपार्श्वनाथ अर्हतेने आठ गणो एटले सरस्वी वाचना अने क्रियावाळा साधुसमुदाय हता, अने आठ गणधरो एटले तेमना नायक धरिओ हता. तेमनुं आ आठ संख्यानुं प्रमाण स्थानांय सूत्रमा अने पर्युपणाकल्पमां संभळाय छे; परतु आवश्यकसूत्रमां अन्यथा संभळाय छे, तेमां कहुं छे के—“ दस नवगं गणाण माणं जिणिंदाणं ” अर्थात् “पार्श्वनाथने दश गणो अने दश गणधरो हता. ” (महावीरस्वामीने नव गण ने अण्यार गणधरो जाणवा.) आ प्रमाणे कहुं छे ते अही (आ सूत्रमां) वे गणधरोनु अल्प आयुष्य हरो इत्यादिक कारणने लीधे वेनी विवक्षा करी नथी एम जाणवुं. अहीं मूळ सूत्रमां ‘ सुभे ’ इत्यादि श्लोक कहीने

श्री

समवायाद्

सूत्र ॥

॥ २८ ॥

होय ते देवोर्ना उत्कृष्ट स्थिति आठ सागरोपमनी कही छे (६) ॥

ते देवो आठ अर्थमास (पखवाडीया) ने अते आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने आठ हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा कीइ भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ आठ भवने ग्रहण करवा वडे सिद्ध थयो, बुद्ध थयो, यावत् सर्व दुःखनो अंत करयो (३) ॥

टीकार्थः—हवे आठमा स्थाननी व्याख्या करे छे, ते पण सुगम छे. विशेषमां ए के-अही मदनां स्थानो, प्रवचन माता, चैत्यवृक्ष, जंबूवृक्ष, शालमली वृक्ष, जगती, केवलीसमुद्वात, गणधर अने नक्षत्रना अर्थवाळा नव सूत्रो छे, स्थितिना अर्थवाळा छे अने उच्छ्वासादिकना अर्थवाळा त्रण सूत्रो छे ॥ तेमां मदना एटले अभिमानना जे स्थानो एटले आश्रयो ते मद्स्थान कहेवाय छे, ते मदना स्थानो जाति विगेरे छे, तैथी तेने ज मदना प्रधानपणा तरिके बतावता सता कहे छे— ‘जाइमए’ इत्यादि, जातिवडे जे मद् करवो ते जातिमद् कहेवाय छे. ए ज प्रमाणे बीजा पण स्थानो जाणवा. अथवा मदना जे स्थानो एटले भेदो ते मद्स्थान कहेवाय छे. ते ज कहे छे— ‘जाइमए’ इत्यादि. ए ज प्रमाणे बीजा स्थानो पण जाणवा. (१) । तथा प्रवचन एटले द्वादशांगी अथवा तेना आधारभूत संव, तेनी माता जेर्वा माता एटले प्रवचनने उत्पन्न करनारी, ते प्रवचन माताओ ईर्ष्यासमिति विगेरे आठ छे; क्रमके तंमने आश्रीने ज द्वादशांगी साक्षात्पणे अथवा प्रसंगोपात् प्रवर्त छे. अर्थात् जेनाथी जे प्रवर्ते तेने आश्रीने मातानी कल्पना करी सकाय छे. (ईर्ष्यासमित्यादिकथी द्वादशांगी प्रवर्ते छे, तैथी ईर्ष्यासमित्यादिक तेनी माता कही सकाय छे) तथा संवना पक्षमां जेम वाळक माताने छोडथा विना ज (तेने

चोथुं

अंग ॥

॥ २८ ॥

देवोना चैत्यवृक्षो आठ योजन ऊर्ध्व ऊंचा कहा छे (३) । सुदर्शना नामनी जंबूवृक्ष आठ योजन ऊर्ध्व ऊंचो कह्यो छे (४) । गरुडदेवना आवासरूप कूटशालमली वृक्ष आठ योजन ऊर्ध्व ऊंचो कह्यो छे (५) । जंबूद्वीपनी जगती आठ योजन ऊर्ध्व ऊंचो कही छे (६) । केवलीसमुद्रघात आठ समयनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे-पहेले समये दंड करे, बीजे समये कपाट करे, बीजे समये मंथ करे, चौथे समये मंथना आंतराधो पूरे, पांचमे समये मंथना आंतरानुं संहरण करे (काटी नांखे), छठे समये मंथनुं संहरण करे, सातमे समये कपाटनुं संहरण करे अने आठमे समये दंडनुं संहरण करे. त्यारपछी आत्मा शरीरमां रहेलो थाय (आत्माना प्रदेशो शरीरमां ज समाइ जाय) (७) । पुरुषोने मध्ये आदेय नामकर्मवाळा (मान्य करवा लायक) पार्श्वनाथ अरिहंतने आठ गणो अने आठ गणधरो हता, तेना नाम आ प्रमाणे—“ शुभ, शुभघोष, वासिष्ठ, ब्रह्मचारी, सोम, श्रीधर, वीरभद्र अने यश ॥१॥ (८) । आठ नक्षत्रो चंद्रनी साथे प्रसर्द (वञ्चे थइने गमन करवा) ना योगने पासे छे, ते नक्षत्रो आ छे—कृत्तिका, रोहिणी, पुनर्वसु, मघा, चित्रा, विशाखा, अनुराधा अने ज्येष्ठा (९) ।

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी आठ पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । चौथी पृथ्वीमां केटलाक नारकीओनी आठ सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी आठ पत्योपमनी स्थिति कही छे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी आठ पत्योपमनी स्थिति कही छे (४) । ब्रह्मलोक कल्पने विषे केटलाक देवोनी आठ सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । जे देवो अर्चि, अर्चिमालि, वैरोचन, प्रसंकर, चंद्राभ, सूर्याभ, सुप्रतिष्ठाभ, अग्निचाभ, रिष्टाभ, अरुणाभ अने अरुणोत्तरावतंसक नामना विमानमा देवपणे उत्पन्न थाया

१ । चउरथीए पुढवीए अरथेगइयाणं नेरइयाणं अड्ड सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुर-
कुमाराणं देवाणं अरथेगइयाणं अट्ट पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु
अरथेगइयाणं देवाणं अट्ट पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । बंभलोए कप्पे अरथेगइयाणं देवाणं
अट्ट सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा अक्किं अक्खिमालिं वइरोयणं पभंकरं चंदाभं सुराभं
सुपइट्टाभं अणिञ्चाभं रिट्टाभं अरुणाभं अरुणुत्तरवडिसगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं
देवाणं उक्कोसेणं अट्ट सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ ॥

ते णं देवा अट्टण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा १ ।
तेसि णं देवाणं अट्टहिं वाससहस्सेहिं आहारट्टे समुप्पज्जइ २ । संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे
अट्टहिं भवगहणेहिं सिद्धिस्संति बुद्धिस्संति जाव अंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रं—८ ।

मूलार्थ—आठ मदना स्थानो कहा छे, ते आ प्रमाणे—जातिमद, कुलमद, बलमद, रूपमद, तपमद, श्रुतमद, लाभमद,
ऐश्वर्यमद (१) । आठ प्रवचन माताओ कही छे, ते आ प्रमाणे—ईर्यासमिति, भापासमिति, एयणासमिति, आदानभांड-
मात्रनिक्षेपणासमिति, उच्चारप्रसवणखेलजल्लसिंघाणपासिष्ठापनिकासमिति, मनशुप्ति, वचनशुप्ति, कायशुप्ति (२) । वाणव्यंतर

मण्युत्ती वय्युत्ती काय्युत्ती २ । वाणमंतराणं देवाणं चेइयरुक्खा अट्ट जोयणाइं उच्चं उच्चत्तेणं
 पन्नत्ता ३ । जंबू णं सुदंसणा अट्ट जोयणाइं उच्चं उच्चत्तेणं पन्नत्ता ४ । कूडसामली णं गरुलावासे
 अट्ट जोयणाइं उच्चं उच्चत्तेणं पन्नत्ता ५ । जंबुद्वीवस्स णं जगई अट्ट जोयणाइं उच्चं उच्चत्तेणं
 पन्नत्ता ६ । अट्टसामइए केवलिसमुग्घाए पन्नत्ते, तं जहा—पढसे स्समए दंडं करेइ, वीए स्समए
 कवाडं करेइ, तइए स्समए संथं करेइ, चउत्थे स्समए संथंतराइं पूरेइ, पंचमे स्समए संथंतराइ
 पडिसाहरइ, छट्ठे स्समए संथं पडिसाहरइ, सत्तमे स्समए कवाडं पडिसाहरइ, अट्टमे स्समए दंडं
 पडिसाहरइ, ततो पच्छा सरीरत्थे भवइ ७ । पासस्स णं अरहओ पुरिसादाणिअस्स अट्ट गणा
 अट्ट गणहरा होत्था, तं जहा—“ सुभे य सुभयोसे य, वस्सिट्ठं वंभयारि य । सोमे स्सरिधरे चेव,
 वीरभदे जसे इय ॥ १ ॥ ” ८ । अट्ट नक्खत्ता चंदेणं सद्धिं पमइं जोगं जोयंति, तं जहा—
 कत्तिया १, रोहिणी २, पुणवसू ३, महा ४, चित्ता ५, विसाहा ६, अणुराहा ७, जेट्टा ८ । ९ ॥
 इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं अट्ट पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता

श्री

समवायाङ्ग

सूत्र ॥

॥ २६ ॥

हे, विशेषमां ए के सातमो केवलीसमुद्घात वेदनीय, नाम अने गीत्र कर्मना आश्रयवाळी छे. (अर्थात् ते ३६ कर्मोनी स्थितिने आयुष्यकर्मनी सरस्वी करनारो छे) (२) । तथा रत्नि एटले लांवी आंगळीओवाळी हाथ. आवा सात हाथ महावीरस्वामी ऊर्ध्व ऊंचाइवडे कहेला छे अर्थात् तिर्यक् पहोळाइवडे नही (३) ॥

तथा [अभिजित् विगेरे सात नक्षत्रो पूर्व द्वारवाळा छे एटले के आ नक्षत्रो जे दिक्से होय ते दिक्से पूर्व दिशा तरफ प्रयाण करनार मनुष्यने शुभ थाय छे. ए ज प्रमाणे अश्विनी विगेरे सात नक्षत्रो दक्षिणद्वारवाळा छे, पुष्य विगेरे सात नक्षत्रो पश्चिम द्वारवाळा छे अने स्वाति विगेरे सात नक्षत्रो उत्तरद्वारवाळा छे एम सिद्धांतनो मत छे.] परंतु अही तो मतांतरने आश्रीने कृत्तिका विगेरे सात सात नक्षत्रो पूर्वादिक द्वारवाळा कहा छे. तथा चंद्रप्रज्ञप्तिमां तो आ वावतमां घणा घणा मतो देखाड्या छे. (२-५) ॥

स्थितिना सूत्रमां सम विगेरे आठ विमानना नामो आपेला छे. (९) ॥ (सूत्र-७) ॥

हवे आठ स्थानक कहे छे.—

मू०—अट्ट भयट्टाणा पन्नत्ता, तं जहा—जातिमए कुलमए बलमए रूवमए तवमए सुयमए
लाभमए इस्सरियमए ? । अट्ट पवयणमायाओ पन्नत्ता, तं जहा—ईरियासमिई भासासमिई
एसणासमिई आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिई उच्चारपासवणखेलजल्लसिंघाणपारिट्टावणिशासमिई

चोथुं
अण ॥

॥ २६ ॥

पमनी कही छे (३) । केटलाक असुरकुमार देवोनी सात पलयोपमनी स्थिति कही छे (४) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी सात पलयोपमनी स्थिति कही छे (५) । सनत्कुमार कल्पमां देवोनी उत्कृष्ट स्थिति सात सागरोपमनी कही छे (६) । माहेद्र कल्पमा देवोनी उत्कृष्ट स्थिति सातिरेक सात सागरोपमनी कही छे (७) । ब्रह्मलोक कल्पमां देवोनी साधिक सात पलयोपमनी जघन्य स्थिति कही छे (८) । जे देवो सम, समप्रभ, महाप्रभ, प्रभास, भासुर, विमल, कंचनकूट अने सनत्कुमारावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थाय छे ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति सात सागरोपमनी कही छे (९) ॥

ते देवो सात अर्धमासे (सात पलवाडीयाने अंते) आन ले छे, प्राण ले छे एटले उच्छ्वास ले छे, निश्वास ले छे (१) । ते देवोने सात हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा केटलाक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ सात भवने ग्रहण करवा वडे सिद्ध थशे, बुद्ध थशे, यावत् सर्व दुःखनो जात करशे. (३)

टीकार्यः—आ सूत्र पण सुगम छे. विशेष ए के-अहीं भय, समुद्घात, महावीरहुं शरीर, पर्वतो, क्षेत्रो अने क्षीणमोह-नीयना अर्थवाळा छे सूत्रो छे, नक्षत्रना अर्थवाळा पांच सूत्रो छे, स्थितिना अर्थवाळा नव सूत्रो छे अने उच्छ्वासादिकना अर्थवाळा त्रण ज सूत्रो छे. तेमां जे सजातीय जीवथी भय उत्पन्न थाय ते इहलोक भय कहेवाय छे, विजातीय जीवथी जे भय थाय ते परलोक भय कहेवाय छे, द्रव्यने आश्रिते जे भय थाय ते आदान भय कहेवाय छे, बाह्य निमित्त विना जे पोताना मनना संकल्पविकल्पवडे उत्पन्न थाय ते अकरमात् भय कहेवाय छे, वाकीना (आजीविका भय, मरण भय अने अश्लोक भय) प्रसिद्ध (सुगम) छे. विशेषमा ए के-अश्लोक एटले अपकीर्ति (१) । समुद्घातो पूर्वे कखा प्रमाणे (६)

ज्ञं षं सत्ताहिं भवग्गहणेहिं सिद्धिस्संति जाव सव्वदुक्खाणसंतं करिस्संति ३ ॥ (सूत्रम्-७) ॥

मूलार्थः—भयना स्थानो सात क्खा छे, ते आ प्रमाणे—आ लोक संबंधी भय, परलोक संबंधी भय, आदान भय, अकस्मात् भय, आजीविका भय, मरण भय, अश्लोक (अकीर्ति) भय (१) । सात समुद्घात क्खा छे, ते आ प्रमाणे—वेदना समुद्घात, कषाय समुद्घात, मारणांतिक समुद्घात, वैक्रिय समुद्घात, तैजस समुद्घात, आहार समुद्घात, केवळी समुद्घात (२) । श्रमण भगवान महावीरस्वामी सात रत्ति (हाथ) ऊंचा दत्ता (३) । आ जंबूद्वीप नामना द्वीपया सात वर्षधर पर्वतो क्खा छे, ते आ प्रमाणे—क्षुल्लहिमवान, महाहिमवान, निपथ, नीलवंत, रूपी, शिखरी अने मेरु (४) । आ जंबूद्वीप नामना द्वीपमां सात वर्षो (क्षेत्रो) क्खा छे, ते आ प्रमाणे—भरत, हैमवत, हरिवर्ष, महाविंदह, रम्यक, ऐरण्यवत अने ऐरवत (५) । जेतुं मोहनीय कर्म क्षीण थयुं छे एवा भगवान एक मोहनीय कर्मने वर्जने वाकीनी सात कर्म-प्रकृतिओने वेदे छे (६) ॥

मथा नक्षत्रना सात तारा क्खा छे (१) । कृत्तिका विगेरे सात नक्षत्रो पूर्व दिशाना द्वारवाळा क्खा छे (पाठांतरना मते अभिजित् विगेरे सात नक्षत्रो पूर्व द्वारवाळा क्खा छे) (२) । मथा विगेरे सात नक्षत्रो दक्षिण द्वारवाळा क्खा छे (३) । अनुराधा विगेरे सात नक्षत्रो पश्चिम द्वारवाळा क्खा छे (४) । धनिष्ठा विगेरे सात नक्षत्रो उत्तरद्वारवाळा क्खा छे (५) ॥
आ रत्नप्रभा नामनी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी सात पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । त्रीजी पृथ्वीने विषे नारकीओनी उत्कृष्ट स्थिति सात सागरोपमनी कही छे (२) । चौथी पृथ्वीने विषे नारकीओनी जघन्य स्थिति सात सागरो-

इमसि षं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं सत्त पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता १ ।
 तच्चाए षं पुढवीए नेरइयाणं उक्कोसेणं सत्त सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । चउरथीए षं पुढवीए
 नेरइयाणं जहणणेणं सत्त सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । असुरकुमाराणं देवाणं अत्थेगइयाणं सत्त
 पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । सोहम्मसीसाणेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं देवाणं सत्त पलिओवमाइं
 ठिई पन्नत्ता ५ । सणंकुमारे कप्पे देवाणं उक्कोसेणं सत्त सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ । साहिंदे
 कप्पे देवाणं उक्कोसेणं साइरेगाइं सत्त सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ७ । बंभलोए कप्पे अत्थेगइयाणं
 देवाणं सत्त साहिया सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ८ । जे देवा समं समप्पसं महापसं पभासं
 भासुरं विसलं कंचणकूडं सणंकुमारवाडिसं विसणं देवत्ताए उववणणा तेसि षं देवाणं उक्कोसेणं
 सत्त सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ९ ॥

ते षं देवा सत्तपहं अद्धमासाणं आणसंति वा पाणसंति वा उस्ससंति वा नीस्ससंति वा १ ।
 तेसि षं देवाणं सत्तहिं वाससहस्सेहिं आहारट्टे ससुप्पज्जइ २ । संतेगइया भवस्सिद्धिया जीवा

स्थितिना सूत्रमां स्वयंभू विणेरे वीथ विमानोनां नाम कथां छे (६) ॥ (सूत्र-६)

इवे सातसुं स्थान कहे छे—

मू०—सत्त भयट्टाणा पन्नत्ता, तं जहा—इहलोगभए परलोगभए आदाणभए अकम्हाभए आजीवभए मरणभए असिलोगभए १ । सत्त समुग्घाया पन्नत्ता, तं जहा—वेयणासमुग्घाए कसायसमुग्घाए मारणांतियसमुग्घाए वेडडिवियसमुग्घाए तेयसमुग्घाए आहारसमुग्घाए केवलिसमुग्घाए २ । समणे भगवं महावीरे सत्त रयणीओ उड्डं उच्चत्तेणं होत्था ३ । इहेव जंबुदीवे दीवे सत्त वासहरपठ्वया पन्नत्ता, तं जहा—बुल्लहिमवंते महाहिमवंते निसडे नीलवंते रूपी सिहरी मंदरे ४ । इहेव जंबुदीवे दीवे सत्त वासा पन्नत्ता, तं जहा—भरहे हेमवते हरिवासे महाविदेहे रम्मए एरणवए एरवए ५ । खीणमोहेणं भगवया मोहणिज्जवजाओ सत्त कम्मपयडीओ वेए(ज)ई ६ । महानक्खत्ते सत्ततारे पन्नत्ते १ । कत्तिआइआ सत्त नक्खत्ता पुण्वदारिआ पन्नत्ता (पाठांतर— अभियाइया सत्त नक्खत्ता) २ । महाइआ सत्त नक्खत्ता दाहिणदारिआ पन्नत्ता ३ । अणुराहाइआ सत्त नक्खत्ता अवरदारिआ पन्नत्ता ४ । धणिट्टाइआ सत्त नक्खत्ता उत्तरदारिआ पन्नत्ता ५ ॥

बंधयेला ते कर्मप्रदेशीने खेरची नांखे छे. आ समुद्धधातो अहीं वेदनादिकना भेदवडे छ कया छे. तेमां पहेंलो जे वेदना समुद्धधात छे ते असातावेदनीय कर्मना आश्रयवाळो छे, बीजो कपायसमुद्धधात छे ते कपायनामना चारित्रमोहनीय कर्मना आश्रयवाळो छे, बीजो मारणांतिक ममुद्धधात छे ते अंतर्मुहर्त शेष रहेला आयुष्यकर्मना आश्रयवाळो छे, चाकीना वैक्रिय, तैजस अने आहारक ए नामना ऋण समुद्धधात छे ते शरीरनामकर्मना आश्रयवाळा छे. तेमां वेदनासमुद्धधातवडे व्यास (सहित) थयेलो जीव वेदनीयकर्मना पुद्गलोखु शाटन (खेरवतुं) करे छे, कपायसमुद्धधातवडे व्यास थयेलो जीव कपायना पुद्गलोखु शाटन करे छे, मारणांतिक समुद्धधातवडे व्यास थयेलो जीव आयुष्यकर्मना पुद्गलोखु घात करे छे, वैक्रियसमुद्धधातथी व्यास थयेलो जीव आत्मप्रदेशीने शरीरमाथी चहार काढीने (ते प्रदेशीनो) शरीरनी जेटली उंचाह अने जाडाह होय तेदला प्रमाणवाळो अने लंघाहमां संख्याता योजन प्रमाणवाळो दंड वनावे छे, वनावीने पूर्व वांधेला वैक्रियशरीरनामकर्मना पुद्गलोखे स्थूलना अनुक्रमे (एटले प्रथम घणा मोटा होय तेने, पळी तेनाथी नाना, पळी तेनाथी नाना ए रीते) शाटन करे छे—खेरवे छे. ए ज प्रमाणे तैजस अने आहारकनामना समुद्धधातुं पण व्याख्यान करतुं. (५) । तथा ‘ अर्थावग्रह ’—अर्थतुं एटले सामान्य रीते जेतुं स्वरूप कही न शकाय एवा शब्दादिकतुं ‘ अथ ’—प्रथम एटले व्यंजनवग्रहनी पळी तरत ज जे ग्रहण करतुं एटले जाणतुं ते अर्थावग्रह कहेवाय छे. ते अर्थावग्रह निश्चय नयनी अपेक्षाए एक समयनो अने व्यवहारनयनी अपेक्षाए असंख्य समयनो होय छे. ते अर्थावग्रह भौवादिक पांच इद्रियोवडे अने नोहंद्रिय(मन)नडे उत्पन्न (प्राप्त) थतो होवाथी छ प्रकारनो कहां छे (६) ॥

श्री

सप्तवायाङ्ग

सूत्र ॥

॥ २३ ॥

वीरोत्तरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय, ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति छ सागरोपमनी कही छे (६) ॥
ते देवो छ अर्धमासे (छ पखवाडियाने अंते) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) ।
ते देवोने छ हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे (२) । एवा कोइक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ छ भवने
ग्रहण करवावडे सिद्ध थयो, यावत् सर्व दुःखनो अंत करस्ये (३) ॥

टीकार्थः—हवे छ स्थाननुं सूत्र कहे छे, ते सुगम छे. विशेष ए के-अहीं लेइया, जीवनिकाय, बाह्य तप, आभ्यंतर तप,
समुद्घात अने अवग्रहना अर्थावाळा छ सूत्रो, नक्षत्रने अर्थे वे सूत्रो, स्थितिने अर्थे छ अने उच्छ्वासादिकने अर्थे त्रण सूत्रो छे.
तेमां लेइयानुं स्वरूप आ प्रमाणे कहे छे—“ कृष्णादिक द्रव्यना समीपपणाथी (काळा विगरे पुद्गळाको आत्मानी पास
रहेला होवाथी) स्फटिकनी जेवा निर्मळ आत्मानी जे परिणाम-अध्यवसाय थाय ते परिणामने विषे आ लेइया शब्द प्रवर्त
छे ॥ १ ॥ ” इति (१) । तथा बाह्य शरीरना शोषण वडे जे कर्मना क्षयनुं कारण थाय छे ते बाह्य तप कहेवाय छे (३) ।
चित्तनिरोधनी मुख्यतावडे जे कर्मना क्षयनुं कारण थाय ते आभ्यंतर तप कहेवाय छे (४) । तथा छाद्मस्थिक एटले केवळी-
पणा विनानी अवस्थामां जे थाय ते समुद्घात छ छे. समुद्घात शब्दनी अर्थ कहे छे—‘ सम् ’-एक्यपणाए करीने तथा
, उत् ’-प्रवलयपणाए करीने (अत्यंत) जे ‘ वात ’-निर्जरण एटले खेरवी नांखनुं ते समुद्घात कहेवाय छे; कारण
के वेदनादिक परिणामवाळो जीव वेदनीयादिक कर्मना घणा प्रदेशो के जे कालांतरे अनुभव करवा लायक होय
तेने उदीरणावडे खेंचीने उदयमां नांखी तेनो अनुभव करीने निर्जरण (क्षय) करे छे अर्थात् आत्मप्रदेशो साथे

चोशुं
अंग ॥

॥ २३ ॥

छहिं भवगाहणोहिं सिद्धिस्संति जाव सव्वदुक्खाणमंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रम्—६ ॥

मूलार्थः—छ लेश्याओ कही छे, ते आ प्रमाणे—कृष्णलेश्या, नीललेश्या, कापोतलेश्या, तैजोलेश्या, पद्मलेश्या, शुक्ल-
 लेश्या (१) । छ जीवनिकाय कहेला छे, ते आ प्रमाणे—पृथ्वीकाय, अप्काय, तेजस्काय, वायुकाय, वनस्पतिकाय, त्रसकाय
 (२) । छ प्रकारनो वाह्य तप कथो छे ते आ प्रमाणे—अनशन, ऊनोदरिका, वृत्तिसंक्षेप, रसत्याग, कायक्लेश, संलीनता
 (३) । छ प्रकारे अभ्यंतर तप कथो छे, ते आ प्रमाणे—प्रायश्चित्त, विनय, वैयाहृत्य, स्वाध्याय, ध्यान, उत्सर्ग (कायोत्सर्ग)
 (४) । छायास्थिक—छ समुद्घातो कथा छे, ते आ प्रमाणे—वेदनासमुद्घात, कषायसमुद्घात, मारणांतिकसमुद्घात,
 वैक्रियसमुद्घात, तैजससमुद्घात, आहारकसमुद्घात (५) छ प्रकारनो अर्थावग्रह कथो छे, ते आ प्रमाणे—श्रोत्रोद्रियअर्था-
 वग्रह, चक्षुर्हृद्रियअर्थावग्रह, घ्राणोद्रियअर्थावग्रह, जिह्वोद्रियअर्थावग्रह, स्पशोद्रियअर्थावग्रह, नोहंद्रियअर्थावग्रह (६)
 कृत्तिका नक्षत्रना छ तारा कथा छे (१) । अश्लेषा नक्षत्रना छ तारा कथा छे (२) ।

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी छ पल्योपमनी स्थिति कही छे (१) श्रीजी पृथ्वीने विषे केटलाक
 नारकीओनी छ सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) केटलाक असुरकुमार देवोनी छ पल्योपमनी स्थिति कही छे (३) ।
 सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी छ पल्योपमनी स्थिति कही छे (४) सनत्कुमार अने माहेंद्र कल्पने विषे
 केटलाक देवोनी छ सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) त्या जे देवो स्वयंभू, स्वयंभूरमण, घोष, सुघोष, महाघोष, कृष्टिघोष,
 वीर, सुवीर, वीरगत, वीरश्रेणिक, वीरावर्त्त, वीरप्रभ, वीरकात, वीरवर्ण, वीरलेश्य, वीरध्वज, वीरभृंग, वीरशिष्ट, वीरकूड अने

जिभिर्द्वयअर्थुगहे फासिंद्वयअर्थुगहे नोइंद्वयअर्थुगहे ६ ॥

कत्तियानक्वत्ते छतरि पन्नत्ते १ । आसिलेसानक्वत्ते छतरि पन्नत्ते २ ॥

इमीसे णं रयणप्पमाए पुढवीए अर्थेगइयाणं छ पलिओवमाइं ठिईं पन्नत्ता १ । तच्चाए णं पुढवीए अर्थेगइयाणं नेरइयाणं छ सागरोवमाइं ठिईं पन्नत्ता २ । असुरकुमाराणं देवाणं अर्थेगइयाणं छ पलिओवमाइं ठिईं पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु अर्थेगइयाणं देवाणं छ पलिओवमाइं ठिईं पन्नत्ता ४ । सणंकुमारमाहिदेसु अर्थेगइयाणं देवाणं छ सागरोवमाइं ठिईं पन्नत्ता ५ । जे देवा सयंभुं सयंभूरमणं घोसं सुघोसं महाघोसं किट्ठिघोसं वीरं सुवीरं वीरगतं वीरसोणियं वीरावत्तं वीरप्पभं वीरकत्तं वीरवणं वीरलेसं वीरज्झयं वीरसिंगं वीरसिद्धं वीरकूडं वीरत्तरवडिसंगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि णं देवाणं उक्कोसेणं छ सागरोवमाइं ठिईं पन्नत्ता ६ ॥

ते णं देवा छण्हं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा १ । तेसि णं देवाणं छहिं वाससहस्सेहिं आहारदु ससुप्पज्जइ २ । संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे

४, पांचमे सात सागरोपम ५, छठे दश सागरोपम ६, सातमे चौद सागरोपम ७, आठमे महत्सार देवलोक सत् सागरोपम ८ अने त्यारपट्टी दरेक देवलोक अने दरेक त्रैवेयके एक एक सागरोपमनी बुद्धि करवी.

तथा वात, सुवात इत्यादिक विमानना वार नामो वात शब्दना अभिलापवडे अने तेदला ज नामो छर शब्दना अभिलापवडे जाणवा (६) ॥ सू० ५ ॥

हवे छ स्थानक कहे छे.—

मू०—छ लेसाओ पणत्ता, तं जहा—कणहलेसा नीललेसा काउलेसा तेउलेसा पम्हलेसा सुकलेसा १। छ जीवनिकाया पन्नत्ता, तं जहा—पुढवीकाए आजकाए तेउकाए वाउकाए वणस्सइकाए तसकाए २। छविहे वाहिरे तवोकम्मे पन्नत्ते, तं जहा—अणसणे उणोयरिया वित्तीसंखेवो रसपरिच्चाओ कायकिलेसो संलीणया ३। छविहे अठिभतरे तवोकम्मे पन्नत्ते, तं जहा—पायच्छित्तं विणओ वेयावच्चं सज्झाओ ज्ञाणं उस्सग्गो ४। छ छाउमस्थिया समुग्घाया पन्नत्ता, तं जहा—वेयणाससमुग्घाए कसायसमुग्घाए मारणांतिअसमुग्घाए वेउवियससमुग्घाए तेयससमुग्घाए आहारससमुग्घाए ५। छविहे अरथुग्गहे पन्नत्ते, तं जहा—मोइंदियअरथुग्गहे चक्खुइंदियअरथुग्गहे घाणिंदिअरथुग्गहे

ववते जे समिति एटले स्थंडिलादिकना दोष दूर करवापूर्वक प्रवृत्ति करवी ते पांचमी समिति. आ प्रमाणे पांच समिति कहेवाय छे (७) तथा अस्तिकाय एटले प्रदेशोनी राशि (समूह), ते धर्मास्तिकायादिक पांच छे, तेमनुं लक्षण (विषय) अनुक्रमे गति, स्थिति, अवगाह, उपयोग अने स्वर्णादिक छे. (एटले के गति करवामां सहाय आपे ते धर्मास्तिकाय, स्थिर रहेवामां सहाय आपे ते अधर्मास्तिकाय, अवकाश आपे ते आकाशास्तिकाय, उपयोगवाळा होय ते जीवास्तिकाय अने वर्ण, गंध, रस, स्पर्शवाळा होय ते पुद्गलास्तिकाय जाणवा.) ८.

स्थितिनां स्रष्टोने विषे स्थिति(अद्युष्य)नो उत्कृष्टादिक विभाग आ प्रमाणे जाणवो—साते नरकपृथ्वीमां अनुक्रमे आ प्रमाणे स्थिति (उत्कृष्ट) जाणवी—एक सागरोपम १, त्रण सागरोपम २, सात सागरोपम ३, दश सागरोपम ४, सतर सागरोपम ५, वार्वीश सागरोपम ६ अने सातमीमां तेत्रीश सागरोपम ७ ॥ १ ॥ पहेली पृथ्वीमां जे उत्कृष्ट स्थिति कही छे ते वीजी पृथ्वीमां जवन्य स्थिति जाणवी. (एम उत्तरोत्तर जाणी लेवुं). आ तरतम योग सर्वत्र जाणवो, पहेली रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे दश हजार वर्षनी जवन्य स्थिति कही छे ॥ २ ॥ ” तथा—“ पहेला देवलोकमां उत्कृष्ट वे सागरोपम १, वीजामां साधिक वे सागरोपम २, त्रीजामां सात सागरोपम ३, चौथामां साधिक सात सागरोपम ४, पांचमामां दश सागरोपम ५, षष्ठामां चौद सागरोपम ६, सातमामां सतर सागरोपम ७, आ प्रमाणे सौधर्मथी सातमा शुक्र देवलोक सुधी समजवुं. त्सारपडी दरेक देवलोक तथा दरेक त्रैवेयके एक एक सागरोपमनी वृद्धि करवी. (हवे जवन्य स्थिति कहे छे) पहेले देवलोकके एक पत्योपम १, वीजे देवलोकके साधिक पत्योपम २, त्रीजे वे सागरोपम ३, चौथे साधिक वे सागरोपम

सुगम छे. (१) । तथा जे कामना कराय एटले इच्छाय ते काम कहेवाय छे. एवा (इच्छाता एवा जे) गुणो एटले शब्दादिक पुद्गलना धर्मो, ते कामगुण कहेवाय छे. अथवा तो कामने एटले मदनने (कामदेवने) उद्दीपन करनारा जे गुणो, ते कामगुण एटले शब्दादिक कहेवाय छे (३) । तथा आश्रवद्वार एटले कर्मने ग्रहण करवाना मिथ्यात्वादिक उपायो (४) । संवर एटले कर्मने नही ग्रहण करवाना (रोकवाना) जे द्वार एटले उपायो ते संवरद्वार एटले मिथ्यात्वादिक आश्रवना द्वारथी विपरीत एवा सम्यक्तवादिक कहेवाय छे (५) । निर्जरा एटले देशथी कर्मनो क्षय, तेना जे स्थान एटले आश्रयो अर्थात् कारणो, ते निर्जरास्थान एटले प्राणातिपाताविरमणादिक कहेवाय छे. आ प्राणातिपाताविरमणादिक स्थानोने ज ' सर्व ' शब्दवडे विशेषित करीए त्यारे ते महाव्रतो थाय छे ते पूर्व (वीजा) व्रतमां कथां छे, अने ते स्थानोने ज स्थूल शब्दवडे विशेषित करीए त्यारे ते अणुव्रतो थाय छे. आ पाचेने निर्जराना स्थान कथा ते साधारण छे, तेथी तेओजुं अही निर्जरास्थान कहुं छे (६) । तथा समिति एटले सारी प्रवृत्ति. तेमां ईर्यासमिति एटले गमन करती वखते सम्यक् प्रकारे एटले जीवहिसा न थाय ते प्रकारे प्रवृत्ति करवी ते, भाषासमिति एटले दोष रहित वचननी प्रवृत्ति करवी ते, एषणा-समिति एटले वेतालीश दोषने वर्जने भात-पाणी ग्रहण करवामां प्रवृत्ति करवी ते, आदान एटले भांड, पात्रना अने वस्त्रादिक उपगरणना समूहने ग्रहण करती वखते तथा निक्षेपण एटले स्थापन करती वखते समिति एटले सारी रीते जीवा-पूर्वक (तथा पडिलेहण करवापूर्वक) सारी रीते प्रवृत्ति करवी ते चौथी समिति, तथा उच्चार एटले विष्टा, प्रस्रवण एटले मूत्र, खेल एटले शुक, सिंघाण एटले नासिकानो श्लेष्म अने जल्ल एटले शरीरनो मेल-आ सर्वने परठववा (त्याग करवा)ने

केटलाक देवोनी पांच सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । जे देवो वात, सुवात, वातावर्त, वातप्रभ, वातकांत, वातवर्ण, वातलेख्य, वातध्वज, वातशृंग, वातशिष्ट, वातकूट, वातोत्तरावतंसक, स्र, सुस्र, स्रावर्त, स्रप्रभ, स्रकांत, स्रवर्ण, स्रलेख्य, स्रध्वज, स्रशृंग, स्रशिष्ट, स्रकूट अने स्रोचरावतंसक नामना विमानमां देवपणे उत्पन्न थया होय ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति पाच सागरोपमनी कही छे (६) ॥

ते देवो पांच अर्थ मासे (पांच पल्लवाडीयाने छेडे) आन ले छे, प्राण ले छे, एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने पांच हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न थाय छे. (२) । एवा केटलाक भवसिद्धिक जीवो छे के जेओ पांच भव ग्रहण करवा वडे सिद्ध थयो यावत् सर्व दुःखनो अंत कररो (३) ॥

टीकार्थ—पांच स्थानहुं सत्र पण सुगम छे. विशेष ए के—क्रिया, महाव्रत, कामगुण, आश्रय, संवर, निर्जारास्थान, समिति अने अस्तिकायना अर्थवाळा आठ सत्रो छे, नक्षत्रना अर्थवाळा पांच सत्रो छे, स्थितिना अर्थवाळा छ सत्रो छे अने उद्धासादिकना अर्थवाळा त्रण सत्रो छे. तेमा क्रिया एटले विशेष प्रकारना व्यापार. तेमां कायावडे जे क्रिया नीपजे ते कायिकी एटले कायनी चेष्टा कहेवाय छे. जेनावडे आत्मा नरकादिकने विषे अधिकार कराय (नरकादिमां जाय) ते अधिकरण कहेवाय छे. ते अधिकरणवडे जे क्रिया नीपजे ते आधिकरणिकी एटले खज्ञादिक वनाववा विगेरनी क्रिया. प्रदेय एटले भत्सर, तेनावडे जे क्रिया नीपजे ते प्राद्वेपिकी कहेवाय छे. परितापन एटले वाडनादिक विशेष प्रकारहुं दुःख, तेनावडे जे नीपजेकी क्रिया ते पारितापनिकी कहेवाय छे, अने पांचमी प्राणातिपातिकी क्रिया प्रसिद्ध-

मूलार्थः—पांच क्रिया कहेली छे, ते आ प्रमाणे—कायिकी, आधिकरणिकी, प्राद्वेषिकी, पारितापनिकी, प्राणातिपातिकी क्रिया (१)। पाच महाव्रत कला छे, ते आ प्रमाणे—सर्वथा प्राणातिपातथकी विरमबुं, सर्वथा मृपावाद्थी विरमबुं, सर्वथा अदत्ता-दानथी विरमबुं, सर्वथा मेशुनथकी विरमबु, सर्वथा परिग्रहथकी विरमबु (२)। पांच कामगुण कला छे, ते आ प्रमाणे—शब्द, रूप, रस, गंध, स्पर्श (३)। पाच आश्रवद्वार कला छे, ते आ प्रमाणे—मिथ्यात्व, अविरति, प्रमाद, कपाय, योग (४)। पांच संवरद्वार कला छे, ते आ प्रमाणे—मभ्यक्तव, विरति, अप्रमाद, अकपाय, अयोग (५)। पांच निर्जराना स्थान कला छे, ते आ प्रमाणे—प्राणातिपातथी विरमबुं, अदत्तादानथी विरमबुं, मेशुनथी विरमबुं, परिग्रहथी विरमबुं (६)। पांच समिति कही छे, ते आ प्रमाणे—ईर्ष्यासमिति, भापासमिति, एपणासमिति, आदानभांडसात्रनिक्षेपणा समिति, उच्चार प्रसवण खेल सिंवाण जह्य पारिष्ठापनिका समिति (७)। पांच अस्तिकाय कला छे, ते आ प्रमाणे—धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, जीवास्तिकाय, पुरलास्तिकाय (८) ॥

रोहिणी नक्षत्रना पाच तारा कला छे (१)। पुनर्वसु नक्षत्रना पांच तारा कला छे (२)। हस्त नक्षत्रना पाच तारा कला छे (३)। विशाखा नक्षत्रना पांच तारा कला छे (४)। धनिष्ठा नक्षत्रना पांच तारा कला छे (५) ॥

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी पाच पल्योपमनी स्थिति कही छे (१)। व्रीजी पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी पांच सागरोपमनी स्थिति कही छे (२)। केटलाक असुरकुमार देवोनी पांच पल्योपमनी स्थिति कही छे (३)। सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी पांच पल्योपमनी स्थिति कही छे (४)। सनत्कुमार अने माहेद्र कल्पमां

श्री

समवापाङ्ग

स्य ॥

॥ १९ ॥

इमीसे षं रयणप्यभाए पुढवीए अरथेगइयाणं नेरइयाणं पंच पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता १ ।
तच्चाए षं पुढवीए अरथेगइयाणं नेरइयाणं पंचसाणरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमारारणं देवाणं
अरथेगइयाणं पंचपलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहममीसाणेसु कप्पेसु अरथेगइयाणं देवाणं पंच-
पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । सणंकुमारमाहिंदेसु कप्पेसु अरथेगइयाणं देवाणं पंच साणरोवमाइं
ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा वायं सुवायं वायावत्तं वायप्यमं वायकंतं वायवणं वायलेसं वायज्झयं
वायासिंगं वायासिट्टं वायकूडं वाउत्तरवडिसगं सूरं सुसूरं सूरवत्तं सूरप्यमं सूरकंतं सूरवणं सूर-
लेसं सूरज्झयं सूरसिंगं सूरसिट्टं सूरकूडं सूरत्तरवडिसगं विमाणं देवत्ताए उववणणा तेसि षं देवाणं
उक्कोसेणं पंच साणरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ६ ॥

ते षं देवा पंचणहं अद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा उरससंति वा नीससंति वा १ ।
तेसि षं देवाणं पंचाहिं वाससहस्सेहिं आहारदु ससुप्पज्झइ २ । संतेगइया भवसिद्धिया जीवा जे
पंचाहिं भवग्गहणेहिं सिद्धिस्संति जाव अंतं करिस्संति ॥ सूत्रम्-५ ॥

चोथुं
अंग ॥

॥ १९ ॥

वायुकिरिया १ । पंचमहद्वया पन्नता, तं जहा—सवाओ पाणइचायाओ वेरमणं, सवाओ
मुसावायाओ वेरमणं, सवाओ अदत्तादाणाओ वेरमणं, सवाओ मेहुणाओ वेरमणं, सवाओ परिग-
हाओ वेरमणं २ । पंच कामगुणा पन्नता, तं जहा—सद्दा रूवा रसा गंधा फासा ३ । पंच आसव-
दारा पन्नता, तं जहा—मिच्छतं आविरई पमाया कसाया जोगा ४ । पंच संवरदारा पन्नता, तं जहा—
सम्मत्तं विरई अप्पमत्तया अकसाया अजोगया ५ । पंच निजरट्टाणा पन्नता, तं जहा—पाणइ-
वायाओ वेरमणं, मुसावायाओ वेरमणं, अदिद्दादाणाओ वेरमणं, मेहुणाओ वेरमणं, परिगहाओ
वेरमणं ६ । पंच समिईओ पन्नताओ, तं जहा—ईरियासमिई भासासमिई ष्णणासमिई आया-
णभंडमत्तानिक्खेवणासमिई उच्चारपासवणखेलसिंघाणजह्छपारिट्टावणियासमिई ७ । पंच अथिकाया
पन्नता, तं जहा—धम्मरथिकाए अथम्मरथिकाए आगासरथिकाए जीवरथिकाए पोगलरथिकाए ८ ॥
रोहिणी नक्खत्ते पंचतारे पन्नत्ते १ । पुणवसुनक्खत्ते पंचतारे पन्नत्ते २ । हरथनक्खत्ते पंचतारे
पन्नत्ते ३ । विसाहानक्खत्ते पंचतारे पन्नत्ते ४ । धणिट्टानक्खत्ते पंचतारे पन्नत्ते ५ ॥

करी मनने जे अति स्थिर राखवुं अने योगनो जे निरोध करवो, ते शुक्लध्यान कहेवाय छे' (२) । तथा चारित्रने विरोध करनारी स्त्री विगेरे संबंधी जे कथा ते विकथा कहेवाय छे (३) । तथा असातवेदनीय अने मोहनीय कर्मना उदयथी प्राप्त थयेल आहारनी इच्छादि रूप जे चैतनाविशेष ते संज्ञा कहेवाय छे (४) । तथा जीव कपय सहित होवाथी कर्मने योग्य एया पुद्गलने जे ग्रहण करे ते बंध कहेवाय छे. (ते बंध चार प्रकारनो छे) तेषां प्रकृति एटले कर्मना अंशो-भेदो जे ज्ञानावरणीयादिक आठ, तेनो जे बंध ते प्रकृतिबंध कहेवाय छे, तथा ते प्रकृतिओनी ज स्थिति एटले जघन्यादिकपणे रहेवुं, तेनो जे बंध ते स्थितिबंध कहेवाय छे, तथा तीव्रादिक भेदवाळो जे विपाक ते अनुभाव एटले रस कहेवाय छे, तेनो जे बंध ते अनुभावबंध कहेवाय छे. तथा जीवना असंख्याता प्रदेशोने विषे कर्मना अनंतानंत प्रदेशो के जे दरेक कर्म-प्रकृतिए नियत परिमाणवाळा छे तेनो जे बंध एटले संबंध ते प्रदेशबंध कहेवाय छे (५) ।

तथा कृष्टि, सुकृष्टि विगेरे वार विमानो पूर्व कहेला विमानना नामने अनुसारे जाणवा. (६). सूत्र ४ ॥

मू०—पंच किरिया पन्नना, तं जहा—काइया अहिराणिया पाडसिया पारितावाणिया पाणाइ-

१ आर्तध्यान—इष्ट वियोग, अनिष्ट सयोग, रोगचिंता, अग्रशौच. रौद्रध्यान—हिसानुबंधी, मृपानुबंधी, स्तेयानुबंधी, सरक्षणानुबंधी. धर्मध्यान—आज्ञाविचय, अपायविचय, विपाकविचय, सस्थानविचय. शुक्लध्यान—अन्यत्व पृथक्त्व सविचार, एकत्व पृथक्त्व अविचार, सूक्ष्मक्रिया अनिवृत्ति, समुच्छिन्न क्रिया निवृत्ति.

नारकीओनी चार सागरोपमनी स्थिति कही छे (२) । केटलाक असुरकुमार देवोनी चार पत्योपमनी स्थिति कही छे (३) । सौधर्म अने ईशान कल्पने विषे केटलाक देवोनी चार पत्योपमनी स्थिति कही छे (४) । सनत्कुमार अने माहेंद्रकल्पने विषे केटलाक देवोनी चार सागरोपमनी स्थिति कही छे (५) । जे देवो कृष्टि, सुकृष्टि, कृष्टिकावर्त, कृष्टिप्रभ, कृष्टियुक्त, कृष्टिवर्ण, कृष्टिलेश्य, कृष्टिध्वज, कृष्टिशृंग, कृष्टिकृष्ट अने कृष्टशुचरावतंसक नामना विमानने विषे देवपणे उत्पन्न भया होय, ते देवोनी उत्कृष्ट स्थिति चार सागरोपमनी कही छे (६) ॥

ते देवो चार अर्ध मासे (चार पखवाडीयाने छेडे) आन ले छे, प्राण ले छे एटले उच्छ्वास ले छे, निःश्वास ले छे (१) । ते देवोने चार हजार वर्षे आहारनी इच्छा उत्पन्न भाय छे (२) । एवा केटलाक भवसिद्धिक (भव्य) जीवो छे के जेओ चार भवने ग्रहण करवा वडे सिद्ध शशे, यावत् सर्व दुःखनो अंत करशे (३) स्रज-४ ॥

टीकार्थः—आ चार स्थानहुं स्रज पण सुगम छे. विशेष ए के-कपाय, ध्यान, विकथा, संज्ञा, वंध अने योजनने माटे छ स्रज कथां छे, नक्षत्रने माटे त्रण कथां छे, स्थितिने माटे छ कथां छे, अने शेष त्रण स्रज पूर्वनी जेम जाणवां.

एक अंतर्बुद्धते सुधी चित्तनी एकाग्रता अने मन, वचन, कायाना योगनो जे निरोध करवो, ते ध्यान कहेवाय छे. तेमां मनोज्ञ अने अमनोज्ञ वस्तुने विषे वियोग अने संयोगादिकने कारणे चित्तनो जे व्याक्षेप ते आर्तध्यान कहेवाय छे. हिंसा, असत्य, चोरी अने धनना रक्षण माटे जे चित्तनी व्याकुळता ते रौद्रध्यान कहेवाय छे, आज्ञा विगरे पदना (शब्दना) अर्थना स्वरूपनो विचार करवामां जे चित्तनी एकाग्रता ते धर्मध्यान कहेवाय छे. तथा चौद पूर्वमां रहेला श्रुतनुं अवलंबन

श्री

सप्तवायाङ्ग

सूत्र ॥

॥ १७ ॥

उववण्णा तेसि पं देवाणं उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं डिई पन्नत्ता ६ ॥

ते पं देवा चउण्हउद्धमासाणं आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा १ । तेसिं देवाणं चउहिं वाससहस्सेहिं आहारहे समुप्पज्जइ २ । अरथेगइया भवसिद्धिया जीवा जे चउहिं भवग्गहणेहिं सिद्धिस्संति जाव सबहुक्ख्खाणं अंतं करिस्संति ३ ॥ सूत्रम् ४ ॥

सूत्रार्थः—चार कषाय कथा छे, ते आ प्रमाणे—क्रोधकषाय, मानकषाय, मायाकषाय, लोभकषाय (१) । चार ध्यान कथा छे, ते आ प्रमाणे—आर्त्तध्यान, रौद्रध्यान, धर्मध्यान, शुक्लध्यान (२) । चार विकथा कही छे, ते आ प्रमाणे—स्त्रीकथा, भक्तकथा, राजकथा, देशकथा (३) । चार संज्ञा कही छे, ते आ प्रमाणे—आहारसंज्ञा, भयसंज्ञा, मैथुनसंज्ञा, परिग्रहसंज्ञा (४) । चार प्रकारनो बंध कखो छे, ते आ प्रमाणे—प्रकृतिबंध, स्थितिवंध, अनुभावबंध, प्रदेशबंध (५) । चार गाउनो एक योजन कखो छे (६) ॥

अनुराधा नक्षत्रना चार तारा कथा छे (१) । पूर्वाषाढा नक्षत्रना चार तारा कथा छे (२) । उत्तराषाढा नक्षत्रना चार तारा कथा छे (३) ।

आ रत्नप्रभा पृथ्वीने विषे केटलाक नारकीओनी चार पत्योपमनी स्थिति कही छे (१) । श्रीजी पृथ्वीने विषे केटलाक

तं जहा—इत्थिकहा भक्तकहा रायकहा देसकहा ३ । चत्तारि सण्णा पन्नत्ता, तं जहा—आहारसण्णा भयसण्णा मेहुणसण्णा परिगाहसण्णा ४ । चउव्विहे बंधे पन्नत्ते, तं जहा—पणइबंधे ठिइबंधे अणु-भावबंधे पय्सबंधे ५ । चउगाउए जोयणे पन्नत्ते ६ ॥

अणुराहानक्वत्ते चउतारे पन्नत्ते १ । पुव्वासाढानक्वत्ते चउतारे पन्नत्ते २ । उत्तरासाढानक्वत्ते चउतारे पन्नत्ते ३ ॥

इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं चत्तारि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता १ । तच्चाए णं पुढवीए अत्थेगइयाणं नेरइयाणं चत्तारि सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता २ । असुरकुमारणं देवाणं अत्थेगइयाणं चत्तारि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ३ । सोहम्मीसाणोसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं देवाणं चत्तारि पलिओवमाइं ठिई पन्नत्ता ४ । सणंकुमारमाहिंदेसु कप्पेसु अत्थेगइयाणं देवाणं चत्तारि सागरोवमाइं ठिई पन्नत्ता ५ । जे देवा किट्ठिं सुकिट्ठिं किट्ठियावत्तं किट्ठिप्पभं किट्ठिजुत्तं किट्ठिवणं किट्ठिलेसं किट्ठिज्झयं किट्ठिसिंगं किट्ठिसिट्ठं किट्ठिकूडं किट्ठुत्तरवडिसंगं विमाणं देवत्ताए

